TWEEDE ACHTTAL LEERREDENEN

Wesselius Albertus van Hengel

KONINKLIJKE BIBLIO
0591 033

KONINKLIJKE BIBL

LEERREDENEN

ACHTTAL

LEERREDENEN

DOOR

W. A. VAN HENGEL.

LEYDEN
H. W. HAZENBERG EN COMP.

1844.

GEDRUKT BIJ H. R. DE BREUK.

TWEEDE ACHTTAL

LEERREDENEN

DOOR

W. A. VAN HENGEL.

LEYDEN
H. W. HAZENBERG EN COMP.
1844.

LIJST
DER
LEERREDENEN.

LEERREDE

OVER

HET LAATSTE WANBEDRIJF VAN *ACHITOFEL.*

Hoe gelukkig zouden wij zijn, Mijne Hoorders! wanneer de bede, die wij daar in ons gezang (1) uitdrukten, bij ons allen de taal des harten ware! Dan bevond zich niemand in deze vergadering, of het Euangeliewoord was voor hem steeds het rigtsnoer van al zijn denken en spreken, van al zijn laten en doen. Dan zou een ieder onzer zijn leven ter verheerlijking van den Schepper aanwenden, totdat hij van hier werd opgeroepen en in zaliger gewesten overgebragt. Maar met die gedachte mogen wij ons niet vleijen. In de Christelijke belijdenis te deelen is nog geheel iets anders, dan door Christelijke ge-

(1) *Gez.* XIX : 1, 7, 8.

voelens geleid te worden. Om menschen te vinden, die van God vervreemd zijn, behoeft men niet tot Joden, Muhammedanen of Heidenen te gaan, of ook op dezulken te letten, die van geene Kerk hooren willen en voor wie geen dag des Heeren heilig is. Neen, midden in den schoot der Gemeente, welke gezettelijk in hare bedehuizen zamenkomt, zijn er, helaas! maar al te velen, die zich aan de zinnelijkheid overgeven en de zonde dienen. Of geeft iemand zich aan de zinnelijkheid juist niet als een slaaf over; zoo ligtelijk laat hij er zich door iets anders van aftrekken, om dat woord van God te volgen, hetwelk *een lamp voor onzen voet en een licht op ons pad* (1) wezen kon. Zoo berooft men zich van de rust des gemoeds, zoekt zijnen troost, waar geen troost te vinden is en ontziet zich weleens niet, om geweldige handen aan zich zelven te slaan. Doch al neemt het met den mensch, voor wien het Euangelie geen rigtsnoer des levens is, zulk een verschrikkelijk einde niet, hij plukt echter vroeg of laat van zijne dwaasheid de wrangste vruchten. Ja, elke, elke verzaking van dat woord der behoudenis kan niet anders, dan smartelijke gevolgen na zich slepen. En zulks getuigt im-

(1) *Psalm* CXIX: 105.

mers ook wel de ervaring van een' ieder onzer? Of wie zou zoo vermetel zijn, van te durven zeggen: Mij is dat nooit gebeurd? Maar gaan wij dan met de belijdenis onzer zonde tot Hem, die in CHRISTUS Vader is! Gaan wij tot Hem met een' opregten, vurigen wensch, om van nu af, of meer en meer, als zijne regtgeaarde kinderen op deze wereld te leven!

---

2 SAM. XVII: 23a.

Als nu ACHITOFEL *zag, dat zijn raad niet gedaan was, zadelde hij den ezel, en maakte zich op, en toog naar zijn huis in zijne stad, en gaf bevel aan zijn huis, en verhing zich.*

Deze tekstwoorden betreffen, M. H! een onderwerp, waarover zelden op den predikstoel gesproken wordt en hetwelk echter van hooge aangelegenheid is. Ik bedoel de verregaande vermetelheid van den mensch, dat hij zijn eigen leven aantast. Reeds dikwijls heb ik het voornemen gehad, om de Gemeente bij dit stuk te bepalen: en thans ben ik tot volvoering van hetzelve opgetreden. Niemand uwer, M. H! zal het,

vertrouw ik, ontijdig achten. Of hoort men in onze dagen niet menigmaal van menschen, die zich, hetzij hier of elders, het levenslicht vermetel uitdooven? Gaan er in onderscheidene landen van Europa geen luide klagten op, alsof de zelfmoorden hoe langer hoe menigvuldiger wierden? Zou er dan niet reeds eene lange rei van ongelukkigen voor onze verbeelding staan, wanneer wij ons de zoodanigen alleen maar herinneren konden, van welke wij het beleefd hebben, dat zij op zulk eene jammerlijke wijze omkwamen? Gij misbillijkt het derhalve zeker niet, dat ik te dezer ure *over het laatste wanbedrijf van* ACHITOFEL tot u spreke. Laat mij u *vooreerst* het wanbedrijf van dezen man in het regte licht zoeken te stellen! Dan willen wij, *ten tweede*, zulk een wanbedrijf uit een Christelijk oogpunt beschouwen. En *eindelijk* zullen wij nagaan, welk eenen invloed die beschouwing van hetzelve op ons hebben moet. Volgt mij met uwe aandacht, T! Onder Gods zegen hoop ik zóó te spreken, dat niemand onzer dit bedehuis verlaten zal, zonder iets goeds voor zichzelven gehoord te hebben.

I. *Als nu*, zegt de tekst, ACHITOFEL *zag, dat zijn raad niet gedaan was, zadelde hij den ezel, en maakte zich op, en toog naar*

zijn huis in zijne stad, en gaf bevel aan zijn huis, en verhing zich. Wie uwer, M. H! kan zulk een verhaal zonder aandoening lezen? Doch zullen wij het niet alleen juist verstaan en juist beoordeelen, maar er ook voor onszelven, te dezer ure, wezenlijk nut uit trekken, dan moet ik daarmede beginnen, dat ik *U* ACHITOFELS *wanbedrijf in het regte licht zoeke te stellen.* Letten wij derhalve *op drie bijzonderheden:* op het leven van den man, van wien er hier gesproken wordt; op die euveldaad, waardoor hij dit leven geeindigd heeft; en op den weg, langs welken hij daartoe vervallen is.

Nopens *het leven van den man, van wien in den tekst gesproken wordt*, geeft ons de Bijbelsche geschiedenis eerst dáár eenige berigten, waar zij ons den opstand van ABSALOM verhaalt. ACHITOFEL was uit *Gilo*, eene niet onaanzienlijke stad van *Juda*, ontsproten en door DAVID onder zijne raadslieden opgenomen (1). Doch deze had hem, nadat hij in ongunst gevallen was, weêr naar zijne geboorteplaats teruggezonden. Waarschijnlijk gebeurde dit wegens geheime verbindtenissen, welke hij reeds vroeg met ABSALOM had aangegaan. Nu ontbood hem dan ook de opstandeling naar *Hebron*, toen die,

(1) 2 *Sam.* XV: 12.

onder zeker voorwendsel, daarheen vertrokken was, om eene reeds lang ontworpene zamenzwering tegen Davids troon en leven te volvoeren. Mogelijk was de Giloniter zelf wel de aanlegger van het verfoeijelijk bedrijf (1). Althans kwam hij spoedig tot den ondeugenden zoon, begaf zich met hem naar *Jeruzalem* en toog de stad in, nadat de ongelukkige Vader van daar met zijne lijfwacht en andere getrouwe dienaars de woestijn van *Jericho* was ingevlugt. Nu stond hij onder deszelfs raadslieden bovenaan en had zulks aan zijne slimheid, en stoutheid, en onbeschaamdheid te danken. Van deze zijne karaktertrekken gaf hij weldra ook sprekende proeven. Onder anderen raadde hij Absalom eene gruweldaad te doen, die de verzoening tusschen Vader en Zoon voor altijd onmogelijk maakte en de schroomachtigen onder het volk aanstonds winnen zou. Hij moest de vrouwen, door den Koning achtergelaten, voor aller oogen, schenden. Dit geschiedde ook en vermoedelijk op diezelfde hoogte van het paleis, waar David voormaals in het verborgene zijn overspel met Bathseba begaan had (2). Intusschen stond Achitofels raad met een' anderen in verband, dien hij

---

(1) 2 *Sam.* XV: 31. XVI: 15.

(2) 2 *Sam.* XVI: 20 vv. Verg. XII: 11, 12.

er spoedig op volgen deed, om, namelijk, de vlugtelingen zonder verwijl na te jagen. Hijzelf bood zich als legerhoofd aan. Hij twijfelde niet, of aan allen verderen tegenstand zou hij ineens een einde maken. Dit zijn plan werd van alle kanten toegejuicht (1). Hij bereidde zich dus reeds, om op den aanval uit te gaan. Aan de reeks zijner euveldaden zou hij deze toevoegen, dat hij zijne handen met het bloed van zijn' wettigen koning, den gezalfde des Heeren, bevlekte.

Maar er leeft een God, die met eene onzigtbare magt de aanslagen der boosheid vernietigt. ABSALOM had op ACHITOFELS plan reeds zelf den stempel zijner goedkeuring gezet; maar om van zijne zaak volkomen zeker te zijn, wilde hij, voordat het leger uittoog, nog éénen man hooren, HUSAÏ, den *Architer* (2). Uiterlijk scheen deze ook al van DAVID te zijn afgevallen, maar in waarheid was hij een van deszelfs getrouwste dienaars. Nu wordt hij door den geweldenaar naar zijn gevoelen gevraagd. Maar hij oppert hem zwarigheden. Tegelijk legt hij hem een geheel ander plan voor. Alles weet hij met redenen te staven, die inderdaad allen schijn van zwaarwig-

(1) Hoofdst. XVII: 1—4.
(2) Ald. vs. 5 volgg.

tigheid hebben, en er daarenboven juist toe geschikt zijn, om bij iemand van zulk een wijfelachtig karakter, als ABSALOM is, ingang te vinden. Er wordt dan besloten geheel Israël met der haast op te roepen. Met eene zóó groote overmagt wil men den strijd aangaan, dat er voor de uitkomst niet te vreezen is. Zoo loopt alles op HUZAÏ's voorstel uit. En, wat men ook beproeve, het is niet mogelijk ABSALOM daarvan weêr af te brengen. Maar zulks maakt op ACHITOFEL een' ontzettenden indruk. Hij wil nu niet langer aan het hof, niet langer te *Jeruzalem* blijven. Wat meer is, hij wil nu niet langer leven. Den ezel, waarop hij, naar Oosterschen trant, de stad is ingetogen, doet hij in aller ijl zadelen. Hij begeeft zich, zoo spoedig hij kan, naar *Gilo*. Daar maakt hij zijne laatste beschikkingen, zegt aan de zijnen vaarwel en brengt zich met eigen handen om. Zoo *eindigt hij zijn leven met eene* nieuwe *euveldaad:* met eene zonde, die onder zijn volk en geslacht steeds tot een afschuw geweest is. Maar dit geschiedt geenszins buiten een Hooger bestuur. Door eene regtvaardige vergelding straft hij zichzelven wegens zijne snoodheden; maar DAVID, de verjaagde Koning, DAVID verkrijgt nu meer, dan hij van God gebeden heeft, toen hij met diepe verslagenheid zeide: *Maak toch, o Heer!* ACHITOFELS *raad tot zot-*

heid (1)! Geheel en al is hij nu van den angst verlost, welken het hem verwekte, dat zijn geduchte tegenpartijder aan den opstand deel had genomen. Doch den eenigen raadsman, die hem misschien nog had kunnen redden, heeft ABSALOM nu ook voor altijd verloren.

Vraagt gij, M. H! naar *den weg, langs welken* ACHITOFEL *tot den zelfmoord vervallen is;* de tekst geeft ons daarvan slechts een kort berigt, maar wij kunnen er echter niet anders dan met schrik aan denken. De hoogmoed van den man, wiens woord men met een Goddelijk orakel gelijk had gesteld, was door de verwerping van zijnen raad vernederd geworden (2). Zijne eerzucht voelde hij gekrenkt, nu hij voor een' HUZAÏ, boven wien hij zich verre verheven achtte, wijken moest. Er kwamen in zijne booze ziel nog andere overleggingen op, die hem ten verderve sleepten. Gelukte het plan, dat er nu beraamd was; dan wist hij, dat het met zijnen invloed aan het hof geheel zou gedaan zijn. Mislukte het, integendeel, zooals zijne sluwheid wel voorzag; dan zou DAVID weldra den opstand met geweld van wapenen dempen: en wat zou er van hem worden, als hij den zoo zwaar beleedigden

---

(1) 2 *Sam.* XV: 31, 34.
(2) Hoofdst. XVI: 23.

Koning in handen viel? Al vond de zoon nog genade; de wraak van den onteerden Vader zou in alle hevigheid over het hoofd van den Staatsdienaar losbarsten! En evenwel zouden deze en dergelijke overleggingen ACHITOFEL nog tot geen' zelfmoord vervoerd hebben, ware er slechts de minste vrees voor een' Hoogeren Rigter in zijn binnenste geweest. Maar hij had zijnen God geheel vergeten; van deszelfs heilig woord had hij, al zijn leven, de ooren afgewend. Nu sprak het nog wel: *Gij zult niet doodslaan;* maar hij was doof voor de stem des hemels. Zijne rede was geheel en al bedwelmd door drift en hartstogt. De angst joeg hem voort, totdat hij zich den gorgel toehaalde en ongeroepen de eeuwigheid intrad.

II. Wat dunkt U, M. H! kunnen wij aan dit levenseinde van ACHITOFEL wel anders dan met ontzetting denken? Maar, ik beken het, allen, die op zulk eene wijze uit de wereld gaan, zijn dezen man in boosheid niet gelijk. Wijsgeeren van grooten naam hebben zelfs oudstijds zoodanig eenen uitgang als een bewijs van kloekmoedigheid aangeprezen. Van Gods wege staat er niet één woord in den Bijbel, hetwelk denzelven regelregt verbiedt. En ook nog in onze dagen worden er hier en daar wel eens redenen bijgebragt, om den zelfmoord, zoo niet te verdedigen, al-

thans te verschoonen. Doch *beschouwen wij denzelven uit een Christelijk oogpunt*, M. H! dan zullen wij hem als een wanbedrijf aanzien, hetwelk wij innerlijk verfoeijen. Welaan! Letten wij *vooreerst* op de oorzaken, waardoor de mensch daartoe vervoerd wordt; *ten tweede* op de pligten, welke hij langs dien weg overtreedt; *ten derde* op de jammeren, die hij zoo doende verwekt.

Ik zeg het op nieuw, M. H! alwie de handen aan zichzelven slaat, is daarom zulk een afschuwelijk booswicht als ACHITOFEL niet. Door een' drang van omstandigheden zijn er wel eens menschen tot dien verschrikkelijken stap gekomen, van wier handel en wandel er nooit eenig ander dan loffelijk gerucht was uitgegaan. Maar letten wij *op de oorzaken, door welke men doorgaans daartoe vervoerd wordt;* dan vinden wij die toch in regelregten strijd tegen de leer van het Euangelie. De een geeft zich roekeloos aan het spel over, en zet al meer en al meer op het geluk eener kleur of op het kantelen van een' dobbelsteen, totdat hij, van alles beroofd, niet langer weet, waar hij zich keeren of wenden zal, en in zijne wanhoop ACHITOFEL navolgt. Een tweede wikkelt zich door zijne verslaafdheid aan pracht en overdaad in eene zee van schulden, ontziet zich nu niet het eigendom van anderen aan te

tasten; maar eenmaal nadert de dag van rekenschap, waarvoor hij niet bestand is, en in zijnen angst slaat hij de handen aan zichzelven. Een derde jaagt rusteloos naar de voldoening aan eene blinde hartstogt, die hij met den naam van liefde bestempelt; maar het voorwerp zijner begeerlijkheid ontvliedt hem, en als ware hij nu van God verlaten, zoekt hij in den strop of het zwaard, in vuur of water, zijn' troost en toevlugt. Anderen mergelen, door den wellust, tot op den droesem van den beker, in te zwelgen, de krachten en vermogens uit, die hun door den Schepper te zijner verheerlijking geschonken zijn, berokkenen zich daardoor niet alleen ziekten en kwalen, maar storten zich ook in eene moedeloosheid, welke hen naar de komst van den dood verlangen doet; en verschijnt die op hun geroep niet, dan benemen zijzelven zich het leven. En hoe menigeen laat zich door bijgeloof en dweepzucht, waardoor hij eigene inbeelding of menschelijke drogredenen boven het onfeilbaar woord van God stelt, tot zulk een wanbedrijf vervoeren: hetzij hij zich wijs heeft gemaakt, dat de hemel voor hem gesloten is; hetzij hij waant, dat eene stem in zijn binnenste hem uit deze wereld van zonden oproept; hetzij hij zich aan verzoekingen ontrukken wil, waartegen hij wakende en biddende strijden moest! Doch waartoe zal ik

verder voortgaan, M. H! en u al de troebele en vuile bronnen van den zelfmoord aanwijzen? Zij zijn geene andere, dan die *booze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valsche getuigenissen, lasteringen* van God zoowel als van de menschen, welke de Zaligmaker zegt, dat *uit het hart* van den Zondaar *voortkomen* (1).

Maar hoe veel schrikkelijker wordt nog dit wanbedrijf, M. H! wanneer wij *op de pligten* letten, *welke de mensch langs dezen weg overtreedt!* Of wat vermeet gij u, o mensch! die uzelven van het leven berooven durft? Berooft gij u niet van een leven, naar welks verlenging God u eene onuitbluschbare begeerte heeft ingeplant? Tast gij niet met vermetele handen het eigendom van uwen Schepper aan, hetwelk gij bewaren moet, totdat hij komt en het u zelf door den dood afneemt? Ik spreek met JEZUS en de Apostelen: en al laten zij zich nergens in den Bijbel over den zelfmoord uit; in het Goddelijk Euangelie, dat zij gepredikt hebben, ademt een geest, waartegen zulk een bedrijf regelregt inloopt. Of noemt de Heer den zoodanige een' grooten Zondaar, die het talent, hetwelk hem is toebetrouwd, om voor het Koningrijk der heme-

(1) *Matth.* XV: 19.

len winst te doen, in de aarde begraven durft (1); welk een Zondaar moet hij dan niet zijn, die zich buiten staat stelt, om zijn talent immer of ooit weder uit te zetten! Hooren wij PAULUS naar waarheid zeggen: *Niemand van ons leeft zichzelven en niemand sterft zichzelven: want hetzij dat wij leven, wij leven den Heere; hetzij dat wij sterven, wij sterven den Heere* (2); dan is hij, die de handen aan zichzelven slaat, immers openlijk een verzaker van CHRISTUS? Wat zal ik over het doel zeggen, waartoe wij menschen, wij geroepenen tot de verbonden der belofte, naar de leer des Euangelies, op de wereld zijn? Verkeeren wij hier niet in eene leerschool, waarin wij, gedurende de dagen onzer onmondigheid, blijven, waarin wij ons voor hoogeren stand oefenen moeten? Bestaat die oefening niet daarin, dat wij onze bestemming op aarde in allen deele zoeken te vervullen en *der Goddelijke heiligheid deelachtig te worden* (3)? En weten wij het, een ieder bij eigene ervaring, niet, dat ons, al bereikten wij de jaren van METHUSALEM, nog tijd zou te kort schieten, om het zóó verre te brengen, als God van ons vordert? Maar wat moet

(1) *Matth.* XXV: 18, 24. volg.
(2) *Rom.* XIV: 7, 8
(3) *Hebr.* XII: 10.

men dan van hem oordeelen, die uit deze leerschool eigendunkelijk wegloopt en zich verstout tot den grooten Opvoeder te gaan, en Hem in het aangezigt te zeggen: Hier ben ik? Doch zooverre zijn wij allen, M. H! tot den onkundigsten toe, in de beginselen des Christendoms wel ingewijd, dat ik de snoodheid van den zelfmoord niet breedvoeriger behoeve te toonen. Ik zeg nog maar alleen, dat hij tegen al die deugden strijdt, welke ons in de Schriften van het Nieuwe Testament worden aanbevolen. En is er slechts één voorbeeld van dit wanbedrijf in die Schriften te vinden; het is dat van een' gruwelijken booswicht, van JUDAS, den Verrader onzes Heeren.

Doch ik moet nog van *de jammeren* spreken, *welke de mensch door den zelfmoord verwekt.* Reeds aan Kerk en Staat brengt zulk een mensch door zijne vermetelheid schade, wel eens eene aanmerkelijke schade toe, waarvoor de maatschappij, die er onschuldig aan is, te boeten heeft. Maar veel grooter is de schade, welke hij dezen en genen zijner medeburgers lijden doet; veel grievender het leed, dat hij aan zijne betrekkingen berokkent. Ik zwijg nu van de schandvlek, welke, naar het onbarmhartig oordeel der wereld, die betrekkingen van den zelfmoorder aankleeft. Ik zwijg van de smarten,

die zij over zijn schrikkelijk uiteinde dragen en die hen menigmaal blijven kwellen tot aan den rand van het graf. Maar verbeeldt u, M. H! den toestand van echtgenoot en kroost, wanneer zij zich, op eene wijze als deze, van Man of Vrouw, van Vader of Moeder verlaten zien! Berekent, zoo gij het berekenen kunt, de klagten, de zuchten en tranen, waartoe zij gedreven worden, als zij daar zonder raad, of steun, of troost en wel eens in de uiterste verlegenheid overblijven, zoodat zij schier wanhopig vragen: *Wat zullen wij eten? Wat zullen wij drinken? Waarmede zullen wij ons kleeden?* (1) Dit alles, en wat ik meer noemen kan, komt op rekening van den trouwloozen dienstknecht, die zich aan zijnen kring onttrokken heeft. Op zijne rekening, zeg ik; want, al vermeet ik mij niet in de geheimen der Godheid te treden; al oordeel ik over menschelijke zonde met menschelijke inschikkelijkheid; er is toch voor hem, die de handen aan zichzelven slaat, in gindsche gewesten niets goeds te wachten. Menigmaal zegt men wel, dat zulk eene daad alleen dan bedreven wordt, wanneer het verstand geheel verbijsterd is; maar, ik bid u, M. H! laat u dit toch niet als een' algemeenen regel opdringen! Aan

(1) *Matth.* VI : 25.

ACHITOFEL zien wij het, hoe men in het volle bezit zijner vermogens dezen stap doen kunne, en honderden, en duizenden bevestigen het ook met hun voorbeeld. Maar zouden dan de zoodanigen, hoeveel men, uit deernis met hunne personen of betrekkingen, ook verzachten moge, bij den Rigter van hemel en aarde, *die een' iegelijk naar zijne werken vergelden zal* (1), wel verschooning vinden? Zou de dienaar der zonde, voor hetgeen door hem tot aan zijn' laatsten ademtogt bedreven is, boete hebben te doen, en hij, die als een weêrspanneling zijne dagen verkort heeft, vrijgaan? Zou eindelijk hier beneden de krijgsknecht, die roekeloos zijnen post verlaten heeft, de regtmatige straf niet ontvlieden, en het bestaan van den mensch, die ongeroepen de eeuwigheid intreedt, bij God ongewroken kunnen blijven? Neen, M. H! wordt er van den Onregtvaardige gezegd, dat hij *het Koningrijk der hemelen niet beërven zal* (2); dit geldt gewisselijk ook van den doodslager, die willens en wetens zijn eigen leven verwoest.

III. En nu zijn wij, M. H! zóóverre gekomen, dat wij tot onszelven kunnen inkeeren. Wij be-

(1) *Rom.* II: 6.
(2) 1 *Cor.* VI: 10.

hooren derhalve *na te gaan, welk eenen invloed de beschouwing van dat wanbedrijf, hetwelk door* Achitofel *gepleegd is, op ons hebben moet.* Maar hoe zal ik u daartoe opleiden? Die van den zelfmoord zwanger gaat, betreedt zeker Gods bedehuis niet (1) Ik behoef dus, vertrouw ik, wel niemand uwer tegen dit kwaad regelregt te waarschuwen. Doch daarom ontbreekt het mij aan geene stof, om uwe harten toe te spreken. Integendeel levert het onderwerp onzer beschouwing ons zeer belangrijke lessen op, en wel bijzonder deze: dat wij de oorzaken van ons verwijderen, waaruit de zelfmoord ontstaat; een leven trachten te leiden, hetwelk ons hiervoor onvatbaar maakt, en daarop ons toeleggen, om dit kwaad bij anderen te helpen verhoeden.

Toen Achitofel geboren was en de moeder haren zuigeling in de armen nam, zag zij waarlijk in hem geen wezen, dat zich eenmaal met den zelfmoord bevlekken zou. En toen hij met Absalom *Jeruzalem* binnentrok, vermoedde hij denkelijk nog niet, aan welk een feit hij zich binnen kort zou schuldig maken. Zoo gaat het met den mensch, M. H! Omstandigheden bren-

---

(1) Dat dit echter niet te sterk behoort gedrukt te worden, is mij, na het houden dezer Leerrede, gebleken.

gen hem, hetzij langzamerhand, of met overijlden spoed tot het doen van eenen stap, waarop hij nooit te voren gerekend, dien hij, wie weet, hoe lang nog? innig verfoeid heeft. Als de dooden, die op zulk eene wijze uit de wereld zijn gegaan, ons uit hunne graven konden toespreken; dan zouden zij zeggen: Wilt gij, o Levenden! voor het lot, dat wij ons berokkend hebben, veilig zijn; zorgt dan in de eerste plaats, *dat gij de oorzaken van u verwijdert, waaruit de zelfmoord ontstaat!* En wenschen wij nu, M. H! deze waarschuwing op te volgen, laat dan geene dwaze inbeelding noch valsche vleijerij den hoogmoed bij ons aankweeken! Stellen wij aan onze eerzucht paal en perk! Wachten wij ons voor de verkwisting van het onze door pracht en overdaad! Geven wij ons aan geene hartstogt over, die ons als blinden voortstuwt! Vlieden wij alle gemeenschap met bijgeloof en dweepzucht, en volgen wij, wat ook menschen ons willen wijs maken, volgen wij eenig en alleen het Woord van God! Hooren wij eindelijk de geboden, welke die opperste Wetgever oudstijds aan Israël heeft opgelegd: *Gij zult niet doodslaan! Gij zult niet echtbreken! Gij zult niet stelen! Gij zult geene valsche getuigenis geven! Gij zult niet begeeren, wat uwes naasten is!* Dit alles bewaart niet alleen voor den

zelfmoord, maar voor velerlei ellende, die buiten den zelfmoord omgaat. Ja, M. H! wenschen wij hier getroost te leven en eenmaal zalig te sterven; dat wij ons dan toch daaraan houden: dat wij diensvolgens den strijd tegen vleesch en bloed onafgebroken voortzetten, of dien onverwijld aanvangen, zoo wij de zonde tot dusverre over ons hebben laten heerschen! O, zoo de Heer tot ons maar niet behoeft te zeggen: *Gij wilt tot mij niet komen* (1); dan zal het ons gelukken, dan zal het ons gelukken door de kracht van God. Hij is toch geen heidensche Jupiter, die zijn genoegen in het leed van menschen vindt; maar Hij is onze Vader in Christus, *die niet wil, dat er eenigen verloren gaan* (2). En gelijk Zijne genade ons al *onze ongeregtigheid vergeeft;* zoo *geneest Hij ons* ook *van al onze krankheid* (3): zoo stort Hij zijnen Geest in onze harten uit en leert ons, wakende en biddende, voor Hem leven en voor Hem wandelen.

Maar hier, in de Kerk, te zijn aangedaan, hier gevoelens en gezindheden te hebben, welke den Christen kenmerken, is alles behalve genoeg, M. H! Neen, wij *moeten ook een leven trachten*

---

(1) *Joann.* V: 40.
(2) 2 *Pet.* III: 9.
(3) *Psalm* CIII: 3.

te leiden, hetwelk ons voor den zelfmoord onvatbaar maakt. En dat is vooreerst een werkzaam leven. Die zich aan luiheid en ledigheid overgeeft, laat de beginselen van allerlei zonde in zijn binnenste wortel schieten en bedrijft ten laatste wel eens dingen, welker gevolgen niet te berekenen zijn. Besteden wij, integendeel, onze krachten en vermogens overeenkomstig onze bestemming; dan ontbreekt het ons aan tijd, zoowel als aan lust om kwaad te doen. Dan vestigen zich onze zinnen alleen op den arbeid, ons door de Voorzienigheid aanbevolen. Dan heerscht er in onze levenswijze regel en orde, en dit sluit den weg voor menige verzoeking. Doch zulk eene werkzaamheid moet gepaard gaan met eene Godsdienstigheid, zooals ons het Euangelie voorschrijft. Ons denken en spreken, ons doen en laten moet geheel en al zijn ingerigt naar het onverganklijke woord van God. Zoo wachten wij ons voor die ongeregtigheden, welke vroeg of laat tot den zelfmoord aanzetten. Ja, wij stoppen elke bron van leed en smart. Wij wandelen in geloof, hoop en liefde. Hebben wij dan uit zwakheid gezondigd; wij gaan tot Gods genade in CHRISTUS met de ootmoedige belijdenis onzer schuld, en wij weten, dat hij ons de zonden vergeeft. Voelen wij ons niet bestand, om de verzoeking af te weren; wij bidden hem om hemelsche be-

scherming en moedig strijden wij in zijne kracht. Drukt ons het leed dezer wereld; wij roepen om den dood niet; maar heffen oog en hart naar boven, en vertrouwen op Hem, zonder wiens wil ons geen haar van het hoofd valt en die, ons alles, wanneer wij maar verdragen, ten beste keeren zal. Zoo zijn wij veilig in Zijnen Vaderschoot: en gelijk wij den Heere leven, zoo sterven wij den Heere.

Intusschen behooren wij niet slechts voor onszelven te zorgen: neen, als Christenen zijn wij ook geroepen tot het zorgen voor hen, die met ons op de wereld zijn. *Wij moeten ons* dus *ook daarop toeleggen, dat wij den zelfmoord bij anderen helpen verhoeden.* En maakten wij ons onverhoopt aan gedurige overtreding van dien pligt schuldig; dan zou al onze Godvrucht van geene waarde, ja, zou onze vroomheid eene vroomheid van den booze zijn. Ik bedoel hier dit reeds, M. H! dat wij geroepen zijn, om door raad en bestuur, door vermaningen en bestraffingen de onzen van de zonde af te leiden en tot reinheid en heiligheid op te wekken. Vaders en Moeders! Heeren en Vrouwen! zulks moogt gij vooral niet voorbijzien: voor u is het inzonderheid een dure pligt, u door God opgelegd. Maar er is nog eene zwaarder en moeijelijker taak, die Hij, M. H! van ons allen vordert. Zoo dikwijls gebeurt het,

helaas! op de wereld, dat de mensch zijn leven aantast, omdat dezulken, die door banden der vriendschap of des bloeds aan hem verbonden zijn, hem daartoe gebragt hebben. Dit doen kinderen, als zij zich zóó aanstellen, dat de haren der ouders voor den tijd grijs worden. Dit doet de ééne wederhelft, als die de andere dagelijks kwelt en plaagt. Dit geschiedt allerwegen, waar menschen het leven van menschen verbitteren. Gave God, dat het op niemand onzer toepasselijk ware! Ik wil althans hopen en vertrouwen, dat het ons innig bedroeft, zoo wij ons daaraan schuldig kennen. Maar wachten wij ons dan toch, dat het niet meer gebeure! Of hebben wij hier een geweten, dat vrijer spreken kan, M. H! zoeken wij dit steeds te behouden! Wapenen wij ons tegen alle verzoeking, om van de liefde jegens onze broeders en zusters af te wijken! Bestrijden wij zelfs gewoonten en hebbelijkheden in ons, waardoor wij weten, dat bij hen, die ons omringen, verdriet veroorzaakt wordt! Doch benaarstigen wij ons vooral om, zooveel in ons is, voor anderen, bijzonder voor onze naaste betrekkingen, het leven aangenaam te maken! Dit doe een ieder onzer, met opzien naar hooger hulp, in zijnen stand en kring! Zoo zullen wij dezen en genen *van de dwaling zijns wegs* het ligtst *bekeeren* (1). Wij zullen mede-

(1) *Jac.* V: 20.

burgers en huisgenooten door ons voorbeeld stichten. Wij zullen onszelven bereiden voor den dag des doods. En eenmaal van hier opgeroepen, zullen wij in God een' God van genade hebben en uit den mond van CHRISTUS hooren: kom, *Gij getrouwe dienstknecht!* kom, Gij getrouwe dienstmaagd! *Over weinig zijt gij getrouw geweest: over veel zal ik u zetten. Ga in tot de vreugde uwes Heeren* (1)*!* Amen.

Gez. LXXIX: 3, 5.

---

(1) *Matth.* XXV: 21.

LEERREDE

OVER

DE VERBINDTENIS MET CHRISTUS AANGEGAAN, ALS DE VERBINDTENIS TOT EEN HEILIG LEVEN.

Ik zal opstaan en tot mijnen Vader gaan: zoo sprak, M. H! naar de gelijkenis van onzen Heer, de ongelukkige zoon, die zich van den besten Vader verwijderd had. Hij deed dan ook onverwijld, zooals door hem gezegd was. Met berouw en schaamte keerde hij naar het verlaten huis weder. Daar werd hij op nieuw als kind aangenomen. En van daar zou hij zich nu nooit weêr verwijderen (1). Doch waartoe zou hij bij zijnen Vader zijn? Om het staatsiekleed te dragen? Om van het gemeste kalf te eten? Om aan den maaltijd vrolijk te zijn? Of om nu te le-

(1) Acht dagen te voren had mijn geachte Ambtgenoot VAN OORDT gepredikt over *Luc.* XV: 18, 19, 20*a*.

ven, nadat hij dood was geweest? Om door gehoorzaamheid aan zijnen Vader de vlekken van zijn vorig gedrag, zooveel mogelijk, uit te wisschen? Om als een regtschapen kind alles te doen, wat hij voorzien kon, dat dien Vader tot genoegen strekken zou? Gij zelven weet het, M. H! zoo goed als ik het u zeggen kan. Maar nu weten wij dan ook, welke de ons opgelegde taak is. Nu zien wij, waartoe de bekeering tot God leiden moet. Nu hooren wij, hoezeer wij allen, als verbondenen met CHRISTUS, tot heiligheid des levens geroepen worden. O! mogt die hemelsche roeping een' ieder onzer steeds levendig voor den geest staan! Maar mogten wij ook in gemoede zeggen kunnen, dat wij daaraan trachten te beantwoorden! Of zoo wij dat niet kunnen zeggen; mogt het dan heden bij ons de opregte taal des harten zijn: van nu aan wil ik haar getrouwelijk volgen!

ROMEINEN VI: 3, 4.

Of weet gij niet, dat, zoovelen als wij in CHRISTUS JEZUS *gedoopt zijn, wij in zijnen dood gedoopt zijn?*

Wij zijn dan met Hem begraven door den doop in den dood, opdat, gelijkerwijs CHRISTUS *uit de dooden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzoo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden.*

Toen PAULUS, na het Euangelie in menig oord van *Azië* en *Europa* gepredikt te hebben, zich voor de tweede maal te *Corinthe* bevond, wilde hij zijnen werkkring nog verder uitzetten. Hij zond dan eenen brief naar *Rome.* In dit wereld-deel was er, wij weten niet, door wiens toedoen, reeds eene aanzienlijke Gemeente ter eere van CHRISTUS gesticht. Doch dáár verhief zich het Jodendom meer dan elders op zijne geestelijke voorregten boven alle volken der aarde. Dáár trachtte men, door het voorgeven, dat het uitverkorene Israël geene behoefte aan het Euangelie had, deszelfs belijders twijfelmoedig te maken. Wat zou de Apostel dus eerder doen, dan dit ijdel gezwets tegengaan? Hij leerde derhalve, in een uitvoerig betoog, dat er thans voor niemand zaligheid te wachten was, dan van Gods genade

in Christus, waaraan men door het geloof deelachtig werd. En ziet daar den inhoud der vijf eerste Hoofdstukken van den brief. Doch nu vreest Paulus, dat deze en gene zijne woorden misbruiken zal, om er een Godslasterlijk gevolg uit te trekken. Hij zelf oppert daarom de vraag: *Wat zullen wij dan zeggen? Laat ons in de zonde blijven, opdat de genade te meerder worde?* Maar vol van verontwaardiging antwoordt hij: *Dat zij verre! Wij, die der zonde gestorven zijn, hoe zullen wij nog in dezelve leven?* En zoo komt hij tot die overheerlijke uitweiding over de weldadigheid van het Euangelie, met welke hij in den tekst aanvangt, door *de verbindtenis met* Christus *aangegaan, als de verbindtenis tot een heilig leven* voor te stellen. Volgt mij, G! als ik u in de behandeling van dit gewigtig onderwerp voorga! Wij willen *eerst* de woorden van den Apostel in het regte licht trachten te beschouwen; *ten tweede*, op derzelver belangrijkheid de aandacht vestigen; *ten derde* den invloed nagaan, dien zij op ons hebben moeten.

I. Hoe treffend, M. H! ook *de woorden van den Apostel* zijn; het is niet te ontkennen, dat zij, om wel verstaan te worden, opheldering noodig hebben. *Wij willen* ze dan vooreerst *in het*

regte licht trachten te beschouwen. Letten wij op *vier bijzonderheden:* op de menschen, welke Paulus toespreekt; op de leenspreuk, waarvan hij zich bedient; op den zin, dien hij daardoor uitdrukt; en op het onderwijs, dat wij van hem ontvangen!

De menschen, *welke* Paulus *hier toespreekt*, komen in geene vergelijking met ons, hedendaagsche Christenen. Sommigen hunner waren in het Jodendom, anderen, en wel de meesten, in het Heidendom geboren en opgevoed. Als met de moedermelk hadden zij dan ook het gif van ongeloof en bijgeloof ingezogen, hetwelk overal onder Joden en Heidenen was doorgedrongen. Tegelijk hadden zij, als slaven van zinnelijkheid en zonde, de maatschappelijke welvaart helpen verwoesten en zichzelven ongelukkig gemaakt. En zagen zij al eens met leedwezen de laagte, waarin zij gezonken waren; ontstond bij hen van tijd tot tijd al eens het voornemen, om uit die laagte op te rijzen; zij voelden zich hiertoe onmagtig. Doch daar kwam tot hen de boodschap des heils. Daar werden zij door het Euangelie, als door eene onwederstaanbare kracht, aangetrokken. Daar lieten zij zich als belijders van Christus doopen. Nu greep er te hunnen aanzien eene verandering plaats, zooals wij ons niet verbeelden kunnen. Van het Jodendom en het Heidendom

werden zij eensklaps losgerukt. Ongeloof en bijgeloof weken bij hen voor het geloof aan den gekruisigden en opgestanen CHRISTUS. In hun binnenste ontstonden er beginselen, gedachten, wenschen en uitzigten, waarvan zij te voren nooit geweten hadden. En was er al tijd toe noodig, om hen van de oude vlekken geheel te zuiveren; de wereld was voor hen toch eene wereld geworden, waarin zij als nieuwe schepselen leefden.

Aan deze menschen schrijvende, *bedient* PAULUS *zich van eene leenspreuk*, welke velen uwer, M. H! misschien vreemd voorkomt. Hij zegt hun, dat zij *in den dood van* CHRISTUS JEZUS, dat is, tot de gemeenschap van deszelfs dood, *gedoopt*, of met hem gestorven en tevens *met hem begraven zijn*. Hij voegt er bij, dat dit geschied is, opdat zij *in nieuwigheid des levens zouden wandelen*, gelijk CHRISTUS *tot de heerlijkheid des Vaders*, of, liever, door de alvermogende Majesteit des Vaders, *uit de dooden* was *opgewekt*. Deze woorden laten zich dan alleen verstaan, wanneer wij ons met onze verbeelding in de oudheid verplaatsen. PAULUS volgt hier zijnen Heer na, die zelf zijnen dood reeds met den doop vergeleken had, toen hij JACOBUS en JOANNES vroeg: *Kunt gij met den doop gedoopt worden, waarmede ik gedoopt word* (1)? Dit was eene natuurlijke

(1) *Marc.* X: 38.

vergelijking, gelijk ons dan vooral blijken zal, wanneer wij ons de oude wijze van doopsbediening voorstellen. Die deze ondergaan moest, daalde, namelijk, met geheel het ligchaam in het water neder. Zoo werd hij gerekend het leven, dat hij van de geboorte aan geleid had, af te leggen. En rees hij weêr op; dan was zulks het beeld van een nieuw leven, hetwelk hij van dien oogenblik aanving. Het een en ander stond PAULUS voor den geest, toen hij aan de Romeinen schreef. Doch tegelijk stond hem voor den geest, dat zij gedoopt waren ter belijdenis van den *gestorvenen*, *begravenen* en *opgewekten* CHRISTUS. En nu stelde hij hen voor als met CHRISTUS *gestorven*, *begraven* en *opgewekt*. Hetgeen dezen, in het natuurlijke, wedervaren was, bragt hij, in het geestelijke, op de Gemeente van *Rome* over. Hij wilde haar de naauwe betrekking tot den Heiland der wereld aanschouwelijk maken. Doch het was niet, om door zijne taal de lezers te bekoren, dat hij aan eene speling des vernufts toegaf. Neen, van de leenspreuk bediende hij zich, omdat zij hem gemeenzaam was. Hij sprak van *Rome's* Gemeente, als met CHRISTUS gestorven, begraven en opgewekt, omdat de gestorven, begraven en opgewekte CHRISTUS hem zelf voor den geest zweefde.

Welk eenen zin de Apostel door dit leenspreukig gezegde uitdrukke, kan nu een ieder uwer,

M. H! vrij gemakkelijk begrijpen. Hij spreekt van *zoovelen* als er tot de gemeenschap van CHRISTUS gedoopt zijn, om allen, die Hem, door het ondergaan dier plegtigheid, als Heer en Heiland, hadden aangenomen, zonder eenig onderscheid zaam te vatten. Vervolgens verklaart hij, dat die allen, door het nederdalen in het water, aan de dienst der zonde onttrokken zijn, gelijk CHRISTUS, door zijn sterven en begraven worden, aan de wereld onttrokken was. Dit zegt hij geschied te zijn, opdat, gelijk CHRISTUS uit de dooden was opgewekt, zoo ook zij die heilige levenswijze, waartoe zij uit het water waren opgerezen, als nieuwe schepselen zouden volgen. Met andere woorden geeft hij aan de Romeinen dit te kennen: Gij hebt u aan den hemelschen CHRISTUS verbonden, om hier op aarde zijn beeld in heiligheid te dragen. Schrijft hij het nu tevens aan de *alvermogende majesteit* des Vaders toe, dat die Heer uit de dooden was opgewekt; dit doet hij, opdat zij het mogen inzien, dat zij op den weg der heiligheid niet aan zichzelven zijn overgelaten. Vraagt hij bij den aanvang zijner rede: *of weet gij niet?* hij toont hierdoor, dat hij hun niets voorhoudt, waarvan zij onkundig zijn, maar hun het hun bekende alleen herinnert. En spreekt hij, met insluiting van zichzelven, *in den eersten persoon van het meervoud;* hij volgt den

aandrang van zijn gemoed. Hij kan het niet verzwijgen, dat hijzelf ook den ouden mensch afgelegd en den nieuwen mensch aangedaan heeft, om in heiligheid des levens te wandelen. Zoo geeft hij aan alle Euangeliedienaars het voorbeeld, om, bij het vermanen hunner Gemeente, toch nooit te vergeten, waartoe zij zelven geroepen zijn.

En wat is nu *het Onderwijs, dat wij*, M. H! *van den Apostel ontvangen?* Wij zijn niet in het Jodendom of in het Heidendom geboren en opgevoed. Wij gingen niet als volwassenen uit eene ongeloovige of bijgeloovige wereld tot de belijdenis van het Euangelie over. Toen wij gedoopt werden, had het geene plaats, dat wij met geheel het ligchaam in het water nederdaalden en uit het water weder oprezen. De indompeling is onder verre het grootste deel der Christenheid, sedert een aantal eeuwen, om voldoende redenen, afgeschaft. Het aangezigt wordt nu alleen met eenige droppels besproeid. En waar geestdrijvers het gebruik van den ouden tijd zoeken terug te brengen, doen zij niets anders, dan om eene uiterlijke handeling de kerkelijke rust verstoren. Waarlijk! onze gemeenschap aan het sterven en opstaan van Christus moge in den hedendaagschen doop zoo aanschouwelijk niet meer zijn; in den grond is er toch niets verloren gegaan. Als kinderen worden wij, door middel der be-

sprenging, aan dien Heiland der wereld als zijn eigendom toegewijd. Als volwassenen nemen wij hem als onzen Zaligmaker aan, wanneer wij belijdenis des geloofs afleggen. Op ons rusten dan ook dezelfde verpligtingen, aan welke zij onderworpen zijn geweest, die oudstijds, door de indompeling des ligchaams in het water, uit het Jodendom, of uit het Heidendom tot de Gemeente des Heeren waren overgekomen. Voor ons blijft het woord van PAULUS in allen opzigte zijne toepasselijkheid behouden. Zoo velen gij, zegt hij tot ons, door doop en belijdenis met CHRISTUS vereenigd zijt geworden, hebt gij aan de zonde, waarvoor Hij gestorven is, de gemeenschap opgezegd, om, gelijk Hij uit de dooden is opgewekt, zoo ook als nieuwe schepselen in heiligheid te leven.

II. Ziet daar het Onderwijs, dat wij van PAULUS ontvangen! Mogten wij allen het ter harte nemen! Maar mogt het bij ons dan ook op den regten prijs staan! Volgt mij, T! Dat wij *op de belangrijkheid van 's mans woorden de aandacht vestigen!* Mijns inziens zijn zij belangrijk, wijl zij het doel der verbindtenis met CHRISTUS naar waarheid voorstellen, op de kracht dier verbindtenis opmerkzaam maken, en het zalige van die verbindtenis aanwijzen. Ik spreek daar van *drie bijzonderheden*, welke ik nu kortelijk ga ontwikkelen.

Er zijn, helaas! menschen genoeg, die met een' blik van verachting op het Christendom neêrzien. Bij menigeen' ontstaat dit ruim zooveel uit verkeerdheid van het hart als uit vooroordeel of dwaling. Evenwel hebben de belijders van het Euangelie te dezen opzigte ook groote schuld. Welk een onnoemelijk aantal hunner onderscheidt zich van den Jood en den Heiden alleenlijk door den naam, dien zij dragen! Hoe vele anderen rukken eigendunkelijk vanéén wat hier naauw verbonden is! Het geloof is bij hen een bloot vertrouwen, dat geheel en al buiten de werken omgaat! Het bloed van Christus achten zij voor hem gestort, die zich met zulk een dood geloof te vrede stelt! Van de genade Gods spreken zij, als kon die ook genoten worden, zonder dat men in handel en wandel een' onberouwelijken afkeer van de zonde toont! Zoo stellen zij zich in den grond niet anders aan, dan alsof zij zeiden: *Laat ons in de zonde blijven, opdat de genade te meerder worde!* Maar hoe diep moeten dezen, hoe diep moeten ook alle verachters van het Euangelie zich schamen, wanneer zij de woorden van Paulus aandachtig nalezen! *Die stellen ons het doel der verbindtenis met* Christus *naar waarheid voor.* Die kennen, ja wel, aan Zijn sterven en Zijn opstaan hooge verdiensten toe. Zij gewagen van de gemeenschap met Hem, als van zulk eene,

welke men alleen met den Zaligmaker der wereld hebben kan. Maar uitdrukkelijk verklaren zij die voor eene gemeenschap, waardoor de verloste tot heiligheid des levens verbonden is. En naar den aard der zake kan hier geene andere bedoeling zijn. Of van wien leidt het Christendom zijnen oorsprong af, dan van Hem, *die het ontoegankelijk licht bewoont* (1), van den vlekkeloos reinen God? Met wien wordt de verbindtenis aangegaan, dan met een' Heer, *die geene zonde gekend heeft* (2), en die gekomen is, om *de werken des duivels te verbreken* (3)? Aan wien worden de weldaden, die er hier te wachten zijn, door het Euangelie toegeschreven, aan wien anders, dan aan den Heiligen Geest? Doch waar men de brieven van Paulus, waar men de Schriften van het Nieuwe Testament opslaat, overal zien wij de heiligheid des levens op den voorgrond gesteld. Wordt Christus gezegd *voor allen gestorven* te zijn; het is, *opdat zij niet meer zichzelven, maar voor Hem* en dus te zijner eere *leven* (4). Schrijft de Apostel, *dat Hij zich voor ons heeft overgegeven ;* hij laat er aanstonds op

---

(1) 1 *Tim.* VI: 16.
(2) 2 *Cor.* V: 21.
(3) 1 *Joann.* III: 8.
(4) 2 *Cor.* V: 15.

volgen: *opdat Hij ons van alle ongeregtigheid verlossen en zichzelven een eigen volk reinigen zou, ijverig in goede werken* (1). Roemt hij Hem elders als onze *regtvaardigheid* en *verlossing;* hij roemt Hem tevens als onze *heiligmaking* (2). Wij hooren dan ook den Heer zelven, als Hij van zijne leerlingen hier op aarde afscheid neemt en hun de beste gaven des hemels toewenscht, voor hen van den Vader bidden: *Heilig ze in uwe waarheid* (3)*!* Van dien Vader aller Vaderen lezen wij, dat Hij ons daartoe *kastijdt*, *opdat wij zijner heiligheid zouden deelachtig worden* (4). Heiligheid is trouwens het voornaamste, zoo niet het eenige, waardoor wij onze gemeenschap met CHRISTUS op de wereld toonen kunnen. Maar *zonder heiligmaking*, staat er ook geschreven, *zal niemand den Heer zien* (5). En alwat niet onberispelijk is wordt uit de gewesten der zaligheid uitgesloten (6).

Zoo stellen ons dan de woorden van PAULUS, M. H! het doel van onze verbindtenis met CHRISTUS naar waarheid voor; maar tevens *maken zij*

---

(1) *Tit.* II: 14.
(2) 1 *Cor.* I: 30.
(3) *Joann.* XVII: 17.
(4) *Hebr.* XII: 10.
(5) *Ald. vs.* 14.
(6) *Openb.* XXI: 27.

ons op de kracht dier verbindtenis opmerkzaam. Wij kunnen ze toch naauwelijks lezen, zonder dat de vraag in ons oprijst, of dit doel, waarvan wij gesproken hebben, werkelijk bereikt worde. En zeker zal niemand daarop vrijmoedig antwoorden. Of wat zullen wij zeggen, als de dag aan den dag het ons al meer aanschouwelijk maakt, dat de wereld in het booze ligt? als wij onze medeburgers, onze huisgenooten, onszelven aan den regel van het Euangelie toetsen? Als wij dáár, waar ons loftuitingen van menschen worden toegezwaaid, de beginselen onzes harten gadeslaan? Ach! hoeveel ontbreekt er nog bij den beste aan die heiligheid, waartoe wij ons zoo plegtig verbonden hebben! Maar desniettemin zou het lastertaal zijn, zoo men beweren wilde, dat die verbindtenis volstrekt geene vruchten oplevert. Neen, het kan niet geloochend worden, dat Adams nakroost in zedelijkheid thans een' aanmerkelijken trap hooger staat, dan het gestaan heeft, eerdat God zijnen Zoon op aarde gezonden had. Het kan niet geloochend worden, dat hedendaags, vooral in die oorden, welke het zuivere licht van het Euangelie bestraalt, de Europesche volken bij Muhammedanen en Heidenen gunstig afsteken. Zal ik de geschiedenis tot getuige roepen, waar zij van deugden gewaagt, die in vroeger en later tijd uit het Christendom ontsproten zijn? Of zal ik

op de ervaring wijzen, als die het ons, Gode zij dank! nog aan geene voorbeelden van Christelijke ingetogenheid, eerlijkheid, verzoenlijkheid en barmhartigheid ontbreken laat? En als wij op onszelven zien; o! hoe veel goeds, moeten wij dan ook, tot roem van Gods genade, zeggen, dat er door de verbindtenis met Christus bij ons gewrocht is! Wijsbegeerte, Letteren en wetenschappen doen meer, dan wij noemen kunnen, tot heil der menschheid; maar wat zij niet doen kunnen, wordt door Zijnen Geest teweeggebragt, als die ons door het Euangelie leidt. Nu eens worden wij uit den val, waarin de zinnelijkheid ons gestort heeft, weder opgerigt. Dan eens blijven wij standvastig in den strijd tegen de verzoekingen. Dan weder mogen wij voortgaan van deugd tot deugd, en van kracht tot kracht. Dit alles hebben wij te danken aan onze verbindtenis met den Heiland der wereld. En wie vindt zich in staat, om den weldadigen invloed, welken die verbindtenis op hart en leven uitoefent, in allen deele optegeven? Hoe vele werken van heiligheid spreiden zich ten toon, zonder dat het zich kennelijk maakt, dat zij van haar hunnen oorsprong hebben! Het is hier in de zedelijke wereld, even gelijk in de natuurlijke: de vruchten worden gezien; maar hoe ze gewassen zijn, weet niemand te verklaren.

Doch de woorden van Paulus doen nog meer,

dan ons op de kracht der verbindtenis met Christus opmerkzaam maken: *zij wijzen ons ook het zalige dier verbindtenis aan.* Of wordt zulks door 'smans uitdrukking zelve niet reeds aangewezen, als hij het *wandelen in nieuwigheid des levens* voorschrijft?. Hetgeen door dit beeld aanschouwelijk wordt gemaakt, is immers in den grond het beste en bekoorlijkste, dat men op aarde vinden kan? Vestigen wij het oog op Rijken en Staten! *Geregtigheid*, zegt de Spreukschrijver (1), *verhoogt een volk; maar de zonde is een schandvlek der natiën.* Zoo luidt ook de taal van geschiedenis en ervaring, tot op den dag van heden toe. Of wat brengt in u, o naburig Frankrijk! de driften en hartstogten thans in zulk eene zee van beroering, dan dat zoo menigeen uwer kinderen de verbindtenis met Christus tot heiligheid des levens veronachtzaamt of versmaadt? Waarom wordt gij, o ongelukkig Spanje! door zoovele partijën geschokt, en vanéén gescheurd, en op den rand des verderfs gesleept, dan omdat gij den Zaligmaker der wereld niet naar waarde kent, of u van Hem verwijdert? En in welk land of gewest jaagt men naar eene losbandigheid, die men met den edelen naam van vrijheid noemt, of berokkent men zich smarten en

(1) *Spreuk.* XIV: 34.

vernederingen, zonder dat het hieruit voortvloeit, dat men Hem verzaakt, wiens gemeenschap Vorst en Volk evenzeer heiligt? Hetgeen van Rijken en Staten geldt, geldt ook van huisgezinnen. Ga de uwen in die heiligheid des levens voor, waartoe gij u met CHRISTUS verbonden hebt; gij zult er het kwade minder, het goede meerder maken. Maar schend uwe belofte van trouw; gij zult er allerwegen eene hel aanstoken. En wat zullen wij zeggen, wanneer wij ons bij onszelven bepalen? Die de zonde dient is nooit gelukkig, al heeft hij schatten gouds, al zit hij in het eergestoelte, al ziet hij zich door de menigte den wierook van loftuitingen ruimschoots toedragen. Ik spreek nog niet van zijne verwachtingen, als hem eenmaal de dood wegrukt en hij de eeuwigheid intreedt. Neen, hij alleen *wordt verzadigd* met de spijze, welke niet vergaat, die *hongert en dorst naar de geregtigheid* (1). Hij alleen geniet rust en vrede des gemoeds, die er dagelijks naar streeft, om *in nieuwigheid des levens te wandelen.* Zulkeen geniet rust en vrede des gemoeds, ook wanneer hem rampen treffen, ook wanneer hem gevaren dreigen. Ja, hij blijft behouden, wanneer alles verloren gaat. Voor hem wordt Gods genade uitgestort. Voor hem staat de hemel open.

---

(1) *Matth.* V: 6.

III. Wij zijn dan nu daartoe gekomen, M. H! *om den invloed na te gaan, welken de woorden des Apostels op ons hebben moeten.* En is dit bij u eene ernstige vraag, volgt mij dan nog eenige oogenblikken, dat wij op het *verledene*, *tegenwoordige* en *toekomende* letten!

Het gebeurt maar al te dikwijls, dat men Gods bedehuis evenzoo weder verlaat, als men er in gekomen is. Daardoor heeft onze verbindtenis met Christus die heilzame kracht niet, welke zij hebben kon. Daardoor berooven wij zelven ons van al die zaligheid, welke er voor den regtschapenen belijder van het Euangelie uit die verbindtenis ontspruit. Wij zouden bitter te beklagen zijn, M. H! wanneer dit ook te dezer ure op ons toepasselijk was. Doch willen wij zoo dwaas niet handelen; gaan wij dan met onze gedachten in *het verledene.* Vragen wij het ons eigen geweten met waarheidsliefde af, hoe wij aan de vermaning van Paulus beantwoord hebben! Welligt hebben wij haar dikwijls gelezen. Mogelijk is zij ons meer dan eens van den predikstoel voorgehouden. Maar welk eene vrucht heeft dit bij ons teweeggebragt? Ging het ons wezenlijk ter harte, dat wij door die verbindtenis met een' Zaligmaker, die voor ons gestorven en opgewekt is, tot heiligheid geroepen zijn? Zochten wij die verbindtenis met Hem daardoor voor de wereld ten toon te

spreiden, dat wij in nieuwigheid des levens wandelden? Of gedroegen wij ons, alsof wij met Hem volstrekt geene gemeenschap hadden? Onderwierpen wij ons, door het opvolgen van booze lusten en begeerten, aan de rampzalige heerschappij der zonde? Smaakten wij daarvan werkelijk de wrange vruchten, welke er vroeg of laat van te wachten zijn? Of streefden wij althans eenig en alleen naar hetgeen de zinnen streelt, zonder dat het ons bekommerde, of wij in heiligheid vorderden, dan wel verachterden? Zware en verontrustende vragen voor zoo menigen belijder van het Euangelie! Doch wie onzer zal een antwoord vinden, waarbij hij voor zichzelven volkomen vrede heeft? En durfde iemand stoutmoedig zeggen, dat hij steeds in nieuwigheid des levens gewandeld had; hoe vele verloopene dagen en uren zouden tegen hem getuigen!

Maar hetgeen eenmaal gedaan is, M. H! kan niet herroepen worden. En al werd het door ons vergeten; er is een gedenkboek voor Gods aangezigt, en daaruit laat het zich niet uitwisschen. Alleenlijk kan Zijne genade het ons vergeven. Doch vleijen wij ons toch met die vergiffenis niet, wanneer onze ontrouw aan CHRISTUS ons niet wezenlijk grieft en smart? Dan immers ziet God op ons met heilig ongenoegen neder. En dan verlaten wij straks dit bedehuis, om onzen Heer op nieuw te verzaken, onze schuld alweder te

verzwaren, en van den weg des eeuwigen levens al verder af te dwalen. O! wanneer het verledene zoozeer tegen ons getuigt, dat *het tegenwoordige* dan tegen ons niet getuige! Zien wij het nog eens levendig in, M. H! wat het zij, als men het pad der heiligheid niet als een *Christen* bewandelt! Hoe wij ons daardoor de kroon, die de Schepper ons heeft opgezet, baldadig van het hoofd rukken! Hoe wij daardoor die gadelooze liefde van Christus, dat Hij zich ter verlossing van zondaren aan het kruis heeft opgeofferd, met ondankbaarheid vergelden! Hoe wij het onwaardeerbaar voorregt, van boven zoo vele millioenen met het licht des Euangelies beweldadigd en tot eeuwige heerlijkheid geroepen te zijn, verspillen en verdartelen in de wrange genoegens der zonde, die angsten en folteringen nalaten! Het zijn geen hersenschimmen der verbeelding, die ik u voorstel. Een ieder zal het beamen, dat ik de waarheid spreke, ook die zijns ondanks zeggen moet: Ik ben nog ver van het Koningrijk der hemelen. Maar, wat ik u dan bidden mag, verootmoedigen wij ons voor Hem, die de harten, tot in de diepste schuilhoeken, gadeslaat! Belijden wij Hem onze, hetzij dan meerdere of mindere, ontrouw aan den Heer, aan Wien wij alles te danken hebben! Doen wij dit, zonder eenig uitstel, nog in deze vergadering, terwijl de aandoeningen bij ons in werking zijn! Doch dra-

gen wij Gode tevens de bede op, dat Hij ons door zijnen Geest van nu af of meer en meer tot heiligheid opleide! De minste zucht, die er bij ons oprijst, om onze verbindtenis met CHRISTUS gestand te doen, is Hem welgevallig. In dat vertrouwen dan ook het voornemen opgevat, om steeds in nieuwigheid des levens te wandelen! Met dit voornemen naar onze woningen weêrgekeerd! En daar gewaakt en gebeden, om onze trouw nimmermeer te schenden!

Ja, M. H! zal het welgaan, dan moet dat de vrucht van deze onze Godsdienstoefening zijn. Hier ter plaatse valt het nog al ligt voornemens op te vatten en beloften te doen; maar zien wij verder, letten wij op *het toekomende*, het is dan de vraag, of die voornemens volvoerd, of die beloften gehouden worden. Dáár moet de verbindtenis met CHRISTUS blijken, waar verzoekingen van velerlei aard ons wachten, waar moeijelijke pligten voor ons te vervullen en zware lasten voor ons te dragen zijn, waar er voor den ouden mensch dikwijls zoo weinig noodig is, om spoedig weêr te voorschijn te treden. Dáár moet het beslist worden, of wij hier, met de Gemeente des Heeren, te vergeefs, dan wel te onzen nutte vergaderd zijn geweest. En hoe zal nu M. H! die beslissing te onzen aanzien uitvallen? Hoe, wanneer in de eenzaamheid, of in het gezellig verkeer de lokstem

der verleiding zich weder hooren laat? O! zeggen wij dan tot onszelven: Dikwijls hebben wij het beloofd, maar niet gehouden; nu willen wij het houden, om, gelijk CHRISTUS uit de dooden is opgewekt, zoo ook steeds in nieuwigheid des levens te wandelen! Doch zijn wij niet gewapend met de wapenrusting Gods, dan zal zulk een zeggen niet het minste baten. Maar hebben wij die wapenrusting aangedaan, staan wij daar met het schild des geloofs, strijden wij tegen de verzoekingen in den naam des Heeren, trachten wij, als zijne verlosten, over lusten en begeerten, driften en hartstogten heerschappij te voeren; dan zullen zich onze werken met onze woorden paren. Dan zullen wij sterk zijn in het vertrouwen op God. Dan zal de Heer, aan Wien wij ons verbonden hebben, ons door Zijnen Geest geleiden. Wij zullen, naar onze hooge roeping, zooveel in ons is, tot heil van menschheid, en vaderland, en onze dierbare betrekkingen bijdragen. Het wandelen in nieuwigheid des levens zal ons hoe langer hoe gemakkelijker worden. Wij zullen daarbij genoegens smaken, zooals de wereld niet geven kan. En bij al het kwaad, dat ons ontmoet, zullen wij ons verblijden, dat wij op den weg naar den hemel zijn, en die blijdschap zal niemand van ons wegnemen. Amen.

LEERREDE

OVER

HET ONDERSCHEID TUSSCHEN 's MENSCHEN BESTAAN IN HET TEGENWOORDIGE EN HET TOEKOMENDE LEVEN.

Hoe gelukkig ware het niet, Mijne Hoorders! als het ons nooit ontbrak aan die hoop des eeuwigen levens, waarvan het opgezongen lied gewaagt (1)! Welk eene voorbeeldige Gemeente zou er hier vergaderd zijn, als die blijde hoop ons allen zelfs maar te dezer ure bezielde! Wat er buiten dezelve gewenscht of genoten wordt, gaat met de wereld, welke wij bewonen, voorbij, totdat de dood aan de sloping onzer broze en bouwvallige hutte de laatste hand legt. Zij alleen doet vrolijk over het graf heenzien en *eene*

(1) *Gez.* CLXXXIX: 2, 6.

onverderfelijke, en onbevlekkelijke, en onverwelkelijke erfenis in den hemel verwachten (1). En wanneer worden wij tot zulk eene zalige verwachting meer opgeleid, dan in een' tijd des jaars, zooals wij nu beleven? Hetgeen de opstanding des Heeren, welker gedachtenis wij onlangs gevierd hebben, aan zijne volgelingen belooft, stelt de natuur, bij hare zoo heerlijke ontwikkeling, ons thans aanschouwelijk voor oogen. Als dáár, op de nog onlangs kale vlakte, het gras tot voeding der beesten welig uitspruit; als dáár de sierlijke korenhalm, nadat die uit den kleinen en onaanzienlijken zaadkorrel ontwikkeld is, al hooger en hooger opgroeit; als wij uit de knoppen der bloemen den bloesem, en uit den bloesem de vrucht ontstaan zien; dan zegt het Euangelie van Christus: Zie daar, o mensch! het beeld van hetgeen gij eenmaal zijn kunt. O dag der toekomst! stondt gij ons steeds levendig voor den geest; wij zouden ons over onszelven niet zoozeer te schamen hebben; wij zouden ons door vleesch en bloed zoo dikwijls niet beheerschen laten; wij zouden *standvastiger en onbewegelijker in het geloof, en overvloediger in het werk des Heeren* zijn (2); wij zouden eindelijk ook het leed dezer aarde gemoedigd dragen.

(1) 1 *Petr.* 1: 4.
(2) 1 *Cor.* XV: 58.

1 CORINTHEN XV: 50.

Doch dit zeg ik, Broeders! dat vleesch en bloed het Koningrijk Gods niet beërven kunnen; noch de verderfelijkheid beërft de onverderfelijkheid.

Deze woorden reken ik, M. H! onder die weinige, waardoor de Bijbel eenigermate den sluijer opligt, achter welken zich de eeuwigheid voor ons oog verbergt. Bij het lezen derzelve begrijpen wij reeds aanstonds zóóveel, dat PAULUS ons hier *het onderscheid tusschen 's menschen bestaan in het tegenwoordige en het toekomende leven* voorstelt. Dit is dan ook het onderwerp, waarbij ik uwe aandacht te dezer ure bepalen wil. Vragen van bloote nieuwsgierigheid zullen hier niet in aanmerking komen. En die hooger wenscht te klimmen, dan ons in de Schrift geopenbaard is, kan ik vooraf reeds zeggen, dat dit bedehuis onvoldaan verlaten zal. Doch aan den anderen kant zal het menigeen' kunnen blijken, dat er in den tekst veel meer ligt opgesloten, dan hij zich bij oppervlakkig inzien verbeeldt. Volgt mij, T! als ik u in de ontwikkeling van *drie bijzonderheden* voorga! Dan zullen wij, *vooreerst*, op de verklaring des Apostels omtrent het onderscheid tusschen 's men-

schen bestaan in het tegenwoordige en het toekomende leven letten; om, *ten tweede*, het licht te beschouwen, dat die verklaring over de onzigtbare wereld verspreidt; en, *eindelijk*, na te gaan, hoe wij in dat licht moeten wandelen.

I. Wij gaan dan, M. H! op het onderscheid tusschen 's menschen bestaan in het tegenwoordige en in het toekomende leven onze aandacht vestigen. Natuurlijk is het eerste, dat ons te doen staat, *op de verklaring te letten, welke* Paulus *van dit onderscheid geeft.* En wel bijzonder zullen wij achtereenvolgens den zin, het gezag en het doel dier verklaring overwegen.

Vleesch en bloed, zegt Paulus, *kunnen het Koningrijk Gods niet beërven; noch de verderfelijkheid beërft de onverderfelijkheid:* en wie onzer, M. H! verlangt *den zin dier verklaring* niet helder in te zien? Maar om daartoe te komen, moeten wij weten, dat wij, bij deszelfs navorsching, op een' vreemden grond staan. De Bijbel spreekt tot ons in eene Oostersche taal, die van onze Westersche hemelsbreed onderscheiden is. Zoo doet ook de Apostel te dezer plaatse. Aan *beërven* denken wij gewoonlijk, als het een of ander van de dooden tot de levenden overgaat. Paulus geeft er alleen *het verkrijgen of bezitten van eenig goed* door te kennen. De-

zelfde beteekenis heeft het woord, door geheel het Nieuwe Testament heen, zoo dikwijls het op de deelgenootschap aan iets beters wordt overgebragt, dan men hier op aarde verwachten kan. Eigenlijk is het van de oude Israëlieten ontleend, onder welke, na de verovering van *Kanaän*, aan ieder huisgezin eene strook lands te beurte viel, die van de vaderen tot de kinderen overging. Doch langzamerhand verdween, bij het gebruik van hetzelve, het denkbeeld van *erfenis* en bleef dat van *verkrijging* of *bezitting* alleen over. Insgelijks is de spreekwijze *Koningrijk Gods* oorspronkelijk eene Hebreeuwsche. Reeds lang vóór CHRISTUS duidden de Joden daardoor die aardsche heerschappij van den *Messias* aan, op welke zij, door jammerlijk misverstand der Profetische Schriften, de hoop gevestigd hadden. Maar Hij drukte door die benaming dat geestelijk en hemelsch gebied, dat Rijk van waarheid en Godvrucht uit, tot welks oprigting Hij in de wereld gekomen was. Inzonderheid bediende Hij zich van deze en dergelijke woorden, om aan zijne toehoorders het uitzigt op dien staat van gelukzaligheid te geven, waartoe Hij, als hoofd der Gemeente, zijne volgelingen zou opleiden. En ditzelfde uitzigt geeft PAULUS ook aan zijne lezers in den tekst. Doch wat wil nu de Apostel, als hij van *vleesch en bloed* gewaagt?

Bedoelt hij mogelijk bedorvene menschen, mogelijk slaven van het stof, die in vleesch en bloed hun heil zoeken? Maar zou er dan, in het tweede lid zijner verklaring, wel van *de verderfelijkheid* gesproken en gezegd zijn, *dat zij de onverderfelijkheid niet beërft?* Of kan men dat wel anders opvatten, dan *van een bestaan, hetwelk aan de vergankelijkheid onderhevig is* en daarom bij hen, die aan de onverderfelijkheid deelachtig worden, geene plaats vindt? Neen, M. H! dit zeggen en geheel het verband leert ons, dat wij te denken hebben aan *hetgeen tot ons dierlijk leven op aarde behoort.* Van dat dierlijke spreekt ook de Apostel, wanneer hij zich elders op deze wijze uitlaat: *God zal beide, spijzen en buik, te niete doen* (1). Intusschen zegt hij niet slechts, dat het grove en broze stof in hoogeren staat geen bestanddeel van den mensch zijn zal; maar hij noemt dit eene onmogelijkheid. Hij verklaart, dat het niet anders zijn kan, of het bereiken van dien staat der gelukzaligheid verheft ons werkelijk boven hetgeen wij thans met de dieren gemeen hebben. Zoo opent hij voor ons, aardbewoners, een vooruitzigt, dat wij geheel andere wezens zullen zijn, dan wij ons hier, zelfs met het stoutst vernuft, verbeelden kunnen.

---

(1) 1 *Cor.* VI: 13.

Het komt er nu maar op aan, M. H! of wij aan PAULUS geloof mogen geven. Oppervlakkig beschouwt, zet hijzelf aan zijne verklaring juist geen hoog *gezag* bij. Of doet hij haar door de woorden: *Doch dit zeg ik* niet voorafgaan? En wil hij daardoor wel veelmeer te kennen geven, dan: *Dit is mijn gevoelen?* Zoo moet men de spreekmanier althans elders opvatten (1). Evenwel verzoek ik u op te merken, dat PAULUS gewoon is geweest, zich op deze of dergelijke wijze uit te drukken, als hij iets wilde voorstellen, dat bij hem vast en zeker stond. Hij was dan ook hier wel ten volle overtuigd van hetgeen hij, nopens het onderscheid tusschen 's menschen bestaan in het tegenwoordige en het toekomende leven, verklaarde. Maar dit was nu niet slechts de overtuiging van een' *Cilicischen* tapijtwever of van een' wijsgeerigen Jood. Ook had hij haar niet opgedaan, toen hij als scholier aan GAMALIËLS voeten zat. Neen, hij sprak als een' man, wien God met hoogere inzigten in de toekomst verwaardigd had, dan waartoe een Pharizeesche leermeester hem brengen kon, of waartoe het menschelijk vernuft tot dusverre gekomen was. Hij sprak als Apostel, die door den hoogeren Geest des Heeren geleid werd. Dit zijn woord strookt dan ook met hetgeen wij

(1) 1 *Cor.* VII: 29.

elders door hem aan de *Corinthiërs* geschreven vinden: *Wij weten, dat zoo ons aardsche huis des tabernakels* (of onze aardsche tentenwoning) *gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis, zonder handen gemaakt, eeuwig in de hemelen* (1). Zijne medebroeders in de Euangeliedienst zien wij volkomen met hem zaâmstemmen, tot daar JOANNES in zijne *Openbaring* de belofte doet, dat er in de andere wereld *noch rouwe, noch moeite, noch gekrijt, noch nacht, noch dood meer zijn zal* (2). Doch PAULUS had hier ook kunnen zeggen: *Ik heb u overgegeven, hetgeen ik van den Heer ontvangen heb* (3). Slaan wij, T! eens het Euangelie van LUCAS op, en lezen wij, wat er geschreven staat in het *twintigste Hoofdstuk, het vierendertigste en de volgende verzen.* Dáár verdedigt de Heer het geloof aan de Opstanding der dooden tegen de drogredenen der *Sadduceërs.* Dáár hooren wij, onder anderen, als wij op het oorspronkelijke letten, uit Zijnen mond: *De kinderen dezer eeuw trouwen en worden ten huwelijk uitgegeven. Maar die waardig zullen geacht zijn de gindsche eeuw te verwerven en de opstan-*

(1) 2 *Cor* V: 1.
(2) *Openb.* XXI: 4, 25.
(3) 1 *Cor.* XI: 23.

ding, die uit de dooden is, zullen noch trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden: want zij kunnen niet meer sterven: want zij zijn den Engelen gelijk.

Vraagt gij nu, M. H! naar *het doel* van de verklaring des Apostels; ik moet u den zamenhang van den tekst, met hetgeen er aan voorafgaat, in het regte licht zoeken te stellen. In het *vijftiende Hoofdstuk* van dezen zijnen *Brief aan de Corinthiers* handelt PAULUS over de opstanding der dooden, of de onsterfelijkheid van geheel den mensch. Het eerste, dat hij doet, is die opstanding uit de opstanding van CHRISTUS bewijzen, toelichten en nog nader staven. Vervolgens wijdt hij zich (vs. 35) aan de beantwoording van twee vragen, welke hij zich voorstelt, dat door dezulken geopperd worden, die hierin iets ongerijmds vinden. Ter wederlegging van hunne zwarigheden vergelijkt hij eerst (vs. 36—38) den zaadkorrel en den korenhalm; vervolgens (vs. 39) de verschillende soorten van vleesch in de dierlijke schepping; eindelijk (vs. 40, 41) de onderscheidene trappen der heerlijkheid van hetgeen op aarde en in den hemel blinkt en schittert. Nu zal hij die beelden op zijn onderwerp overbrengen. Hij doet er dus (vs. 42), naar het oorspronkelijke, aanstonds op volgen: *Alzoo [is] ook de opstanding der dooden.* Maar het twee-

de en derde beeld laat hij liggen en past alleen het eerste toe. Hij vergelijkt (vs. 42, 43) niet *het ligchaam* (want dit is in den tekst willekeurig ingevoegd), maar *den geheelen mensch* met *den zaadkorrel. Er wordt gezaaid*, zegt hij, *in verderfelijkheid; er wordt opgewekt in onverderfelijkheid. Er wordt gezaaid in oneere; er wordt opgewekt in heerlijkheid. Er wordt gezaaid in zwakheid; er wordt opgewekt in kracht.* Zoo toont hij *de onderscheidene wijze, waarop de mensch zijn bestaan voor het tegenwoordige en zijn bestaan voor het toekomende leven verkrijgt.* Maar nu onderscheidt hij (vs. 44) ook het *ligchaam*, dat tot beiderlei bestaan behoort, als een *natuurlijk* en een *geestelijk*, of hetgeen zich door de *uiterlijke zinnen* en hetgeen zich door *den van God verlichten Geest* besturen laat. Daarop volgt (vs. 45—47) eene tegenoverstelling van Adam en Christus, zijnde dit een nieuw beeld, dat het *natuurlijke*, als aardsch en stoffelijk, en het *geestelijke*, als hemelsch en onstoffelijk, van elkander onderkennen doet. En nog duidelijker maakt de Apostel het verschil, door (vs. 48, 49) de betrekking van den belijder des Euangelies op dezen en op genen te beschrijven. *Gelijkerwijs*, zegt hij ten slotte, *wij het beeld des Aardschen gedragen hebben, zoo zullen wij ook het beeld*

des Hemelschen dragen. Intusschen was het niet onmogelijk 's mans meening hier kwalijk te verstaan. Men kon het tweede lid van *vers* 49 zoo opvatten, als werd hier eene gelijkvormigheid aan CHRISTUS bedoeld, zoo als men Hem hier op de wereld aanschouwd had. PAULUS zag dit zelf in en meende nu te moeten zorgen, dat men aan het beeld van den *hemelschen* CHRISTUS dacht. Hij deed er dan, als zijn eigen Uitlegger, aanstonds op volgen, hetgeen wij in den tekst lezen. Dit deed hij ook ten beste van de Gemeente te *Corinthe.* Haar wilde hij genezen van het misselijk wanbegrip, als zouden vleesch en bloed, die grove, dierlijke levensdeelen, in den staat der gelukzaligheid worden overgebragt. Haar zocht hij, door eene voorstelling van 's menschen toekomstig bestaan, zooals het voor den hemel voegde, in het geloof aan Gods belofte te versterken. Tastte hij zijne lezers, voor zoover zij zich nog met zinnelijke verwachtingen streelden, van eene gevoelige zijde aan; hij verzachtte, zooals elders in zijne brieven, de harde waarheid door hen als *broeders* toe te spreken. Doch tot de verklaring, welke hij gaf, werd hij ook door zijn eigen gemoed gedrongen. Voor hemzelven was het tot groote blijdschap er van verzekerd te zijn, dat vleesch en bloed hem in de eeuwigheid niet volgen zouden. Lang genoeg waren zij

hem tot last geweest, als zij hem naar ligchaam en geest kwelden en pijnigden, of in den strijd des geloofs hinderden, of in zijn streven naar heiligmaking tegenhielden. Hij dankte derhalve zijnen God, dat hij er eenmaal van zou verlost zijn, en al zijne lezers, wenschte hij, dat met hem zouden danken.

II. Die wensch zou bij PAULUS, als hij ons, M. H! gekend had, ook te onzen aanzien zijn opgekomen. En hoe veel reden hebben wij waarlijk om ons te verblijden, dat God ons zulk een onderscheid tusschen 's menschen bestaan in het tegenwoordige en het toekomende leven door het schrijven van den Apostel geopenbaard heeft! Doch van welk een aanbelang dit zij, mogen wij wel opzettelijk nagaan. *Beschouwen wij* dan in de tweede plaats *het licht, dat de verklaring van* PAULUS *over de onzigtbare wereld verspreidt!* Wij zullen er een licht in ontdekken, hetwelk door de oudheid niet gekend is, het ongeloof beschaamt en het vrolijkste uitzigt opent.

Dat de verklaring van PAULUS over de toekomende wereld *een licht* verspreidt, *hetwelk door de oudheid niet gekend is*, behoef ik, M. H! dezen en genen uwer niet te toonen. Het zou voor velen misschien ook te hoog gaan, wilde ik daarover in het breede uitweiden; doch geheel on-

aangeroerd mag het niet gelaten worden. Verplaatsen wij ons dan met onze gedachten in vroegere eeuwen! Daar zien wij de eerste vernuften niet zelden als dwaalleeraars optreden. De een liet den menschelijken geest, bij den dood des ligchaams, met verlies van zijn persoonlijk bestaan, in, ik weet niet, welke Godheid invloeijen. Een tweede deed hem, als bij verhuizing, van het eene ligchaam in het andere, zelfs in die der afzigtigste dieren, overgaan. Een derde wist van geen leven, dan dat een einde nam, als men hier den adem uitblies. Ook bij de besten heerschte er onzekerheid; en als zij aan het verklaren wilden gaan, dan verzeilden zij zich jammerlijk op deze of gene klip. Wat zal ik van het gros der volken, beschaafde en onbeschaafde, zeggen? Zij namen, ja, een leven na den dood aan; maar een leven, dat niet veel meer, dan een bedrijveloos rondzwerven in een schimmenrijk was, en waarin de bedelaar zoowel als de Koning zijne verplaatsing uit het stof der vergankelijkheid beklaagde. Slaan wij den Bijbel op; wij komen op een' meer algemeen bekenden grond. In het Oude Testament zijn er sporen genoeg van het geloof aan eene andere wereld; maar tot de Mozaïsche Godsdienst wordt het nergens in betrekking gebragt. In het Nieuwe Testament treffen wij twee partijën aan, die over de opstanding der dooden

twisten. De *Sadduceër* loochent haar en dus ook alle onsterfelijkheid. De *Phariseër*, ja, erkent haar, maar als eene opstanding van vleesch en bloed, als eene herleving, om weêr te eten, en te drinken, en te trouwen, en ten huwelijk te worden uitgegeven. Daar staat nu Paulus, als Apostel des Heeren, tegen die allen over. Daar opent hij te *Corinthe* het uitzigt op eene wereld, waarin de mensch, aan de Engelen gelijk, als een geestelijk en hemelsch wezen wonen zal. Zoo iets was er, buiten de Gemeente van Christus, door geen oor gehoord en in niemands gedachten gekomen. Maar hoe hoog staat dan daar de man, die geen boeken der wijsgeeren gelezen heeft, boven de voortreffelijkste vernuften der oudheid! Hoe duidelijk toont hij een leerling van den Meester te zijn, die het onverderfelijk leven aan het licht heeft gebragt! Hoe helder doet hij in het Euangelie, waarvan hij de prediker is, de Goddelijke heerlijkheid doorstralen!

Het is waar, M. H! wij hebben hier nog geen' sleutel, die de poort der eeuwigheid voor ons opent, om de stad des levenden Gods te aanschouwen. Neen! nog altijd staan wij van verre: en nu blijven er, als wij maar alleen op de wijze van ons toekomend bestaan zien, nog raadsels genoeg voor ons over, die wij met behulp der Apostolische verklaring niet kunnen oplossen.

Hoevele vragen hebben wij dan betrekkelijk eene betere wereld zelve, op welke wij in die verklaring te vergeefs naar antwoord zoeken! Maar zij verspreidt toch een licht over een ander leven, *hetwelk het ongeloof beschaamt.* Ik denk daar aan menschen, in het Christendom geboren en opgevoed en meestal door uiterlijke belijdenis aan den Zaligmaker van zondaars verbonden; maar die het Euangelie verwerpen, omdat het hunnen vleeschelijken zin niet streelt en omdat zij *in de ongeregtigheid hun welbehagen vinden* (1). Aan de leer eener toekomende wereld hechten zij ook niet zelden kleingeestige en aardsche denkbeelden, welke hun door beuzelaars zijn ingegeven; en om nu wegens den dag van rekenschap geene onrust te hebben, maken zij de verborgenheid Gods tot een voorwerp hunner spotternij. Doch daar komt PAULUS met dien brief aan de *Corinthiërs*, waardoor al het kleingeestige en aardsche vervalt. Daar spreekt hij van eene opstanding der dooden, waarbij vleesch en bloed te niet worden gedaan en *het verderfelijke onverderfelijkheid, en het sterfelijke onsterfelijkheid aandoet* (2). Daar ziet gij, o ijdel mensch! hoe gij tegen eene schaduw vecht, als gij op dit stuk der Christen-

(1) 2 *Thess.* II: 12.
(2) 1 *Cor.* XV: 53.

leer, in eigenlijken zin, toepast, wat EZECHIËL overdragtig zegt: *Gij doode beenderen! gij zult weder levende worden* (1). Maar zoo worden ook tegelijk die belijders van het Euangelie beschaamd, welke zichzelven door misverstand van den Bijbel in verlegenheid brengen. Men heeft de Meetkunst en Cijferkunst wel eens te hulp geroepen, om te berekenen, dat het op den aardbodem, al stond de wereld nog duizenden van jaren, aan geene plaats ontbreken zou, om geheel het menschelijk geslacht ten dage des gerigts te bevatten. Men ging dus zóó te werk, als zouden de herlevenden aan krijgsknechten gelijk zijn, welke de Veldheer in slagorde naast elkander stelt. Maar de Apostel verspreidt hier dat licht, dat van CHRISTUS ontleende licht, door welks glans bestraald, wij met dien Heer tot den ongeloovige zeggen: Gij dwaas! *Gij weet noch de Schriften, noch de krachten Gods* (2). Kunnen wij dan op alles, wat de waanwijsheid ons op hoogen toon voorwerpt, juist geen antwoord geven; blijft er voor onszelven nog menige onzekerheid over; geen nood! zóóveel staat vast, dat ons een bestaan wordt toegezegd, hetwelk den hemel waardig is. Wij hopen niet op de gelijkvormigheid aan den

---

(1) *Ezech.* XXXVII: 4, 5.
(2) *Matth.* XXII: 29.

eersten ADAM, die uit stof genomen en tot stof weêrgekeerd is; maar op de gelijkvormigheid aan den tweeden ADAM, naar wiens *heerlijk ligchaam* het onze zal *veranderd* worden (1). Wij zeggen, met de woorden, maar ook in den zin en den geest der Apostelen: *Nu zijn wij kinderen Gods:* dit zullen wij in gindsche wereld ook zijn; maar *wat* wij daar, als de zoodanigen, hoe heerlijk *wij* daar *zijn zullen*, *is ons nog niet geopenbaard. Doch wij weten* (en hoe onwaardeerbaar is die wetenschap!), *dat*, *wanneer het geopenbaard zal zijn*, *wij* daartoe komen *zullen*, dat wij *Hem*, den Oneindige, zooverre eindige wezens het hopen kunnen, *gelijk zijn: want* nu zien wij Hem slechts door een' dikken en donkeren nevel; maar dan zullen wij Hem zien, *aangezigt tot aangezigt:* dan *zullen wij Hem zien, gelijk Hij is* (2).

Ik begon daar reeds een' juichtoon aanteheffen, M. H! en nog toonde ik u niet, dat 's Apostels verklaring hier ook een licht verspreidt, *hetwelk het vrolijkst uitzigt opent.* Maar misschien werd die juichtoon naar uwen dunk te vroeg gehoord. Misschien verbeeldt zich deze en gene onzer, dat wij, bij een dieper onderzoek van ons

(1) *Phil.* III: 21.
(2) 1 *Joann.* III: 2. Verg. 1 *Cor.* XIII: 12.

toekomstig bestaan, evenzeer stof tot droefheid, als stof tot blijdschap krijgen. Dan moeten wij, M. H! van vleesch en bloed wel hooge gedachten hebben. Dan tellen wij zeker de zuchten en tranen niet, die zij ons al verwekt hebben en nog steeds verwekken. Verre zij het van mij, de genoegens voorbij te zien, die er ons, in dezen staat van onmondigheid, door worden opgeleverd. Doch die genoegens baren immers zelven, tot de onschuldigste toe, voor ligchaam en geest niet zelden pijn en smart. Die genoegens verdrieten ons immers, als zij te lang en te overvloedig gesmaakt worden. En hoe dikwijls moeten wij ze grootendeels ontberen! Hoe menigmaal worden zij onderdrukt door den last van wederwaardigheden, waarvan de eene de andere gedurig opvolgt! Deze stoffelijke wereld is aan eene bezwangerde en broeijende lucht gelijk, waarin de onweders aan alle kanten opeenkruijen. Ik sprak nog niet van de verzoekingen tot zonde, die vleesch en bloed ons veroorzaken. Als wij een rekenboek van ons leven hielden; hoe weinige dagen zouden er zijn, waaromtrent er, ter eere van de besten onzer, stond aangeteekend: Toen streed ik zeeghaftig tegen mijne driften en begeerten; toen bleef ik van de wereld onbesmet; toen hield ik mij aan God, totdat ik mij des avonds nederleide en de slaap mij de oogen sloot! En dan zou er nog bij

ontbreken hetgeen er nooit bij ontbreken moest: Toen was ik door de werken van deugd en liefde een dienaar van Gods Voorzienigheid op aarde. Neen, M. H! wanneer wij maar half wijs zijn, wenschen wijzelve niet, dat het met ons altijd zóó voortdure. En als wij, vroeg of laat, op het ziekbed zullen liggen, met den dood voor oogen; ook dan zullen wij naar geene wereld meer verlangen, waarin wij nog eenmaal aan de vergankelijkheid onderworpen zijn, waarin wij nog eenmaal sterven kunnen. Zeker blijft nu nog de vraag over, waarom wij dan toch hier dat vleesch en bloed gekregen hebben. Maar zouden wij dat vragen? Zouden wij dat Hem vragen, die van geene zijner daden antwoordt? Zou Hij het ons, kortzigtigen, dan verklaren, wat zijne oneindige wijsheid bewogen heeft, om van ons geene Engelen, maar menschen te maken? Of zou Hij ons mogelijk zeggen, dat Hij ons zoo geschapen heeft, opdat wij daardoor, tot Zijne heerlijkheid, in het onmetelijk heelal eene plaats vervullen, die er in de orde der wezens anders zou ledig staan? En banen dat vleesch en dat bloed, banen diezelfde dierlijke bestanddeelen, welke wij zullen afleggen, ons den weg niet, om ons door den weêrstand tegen de zonde de kroon te verwerven, welke Gods genade ons in zaliger oorden heeft toebereid? Ja, dat wij daarvoor met vleesch

en bloed een' moeijelijken strijd te strijden hebben, dit maakt het uitzigt in de eeuwigheid des te bekoorlijker, des te vrolijker. Het sterven kan nu voor ons niets anders zijn, dan uit de hitte van den strijd verlost te worden, den last der menschelijke ellende af te schudden en eene vlugt naar boven te nemen, waar de heerlijke vrijheid van Gods kinderen ons wacht.

III. Zulk een licht verspreidt dan de verklaring des Apostels over de toekomende wereld. Wie onzer, M. H! zou nu niet begeeren *na te gaan, hoe wij in dat licht moeten wandelen?* En is deze waarlijk uwe begeerte, volgt mij dan nog eenige oogenblikken; daar ik u toonen wil, dat zulks geschieden moet met gevoel van de hoogte, waarop wij geplaatst zijn; met schaamte over onszelven, dat wij ons zoo vaak onteeren; met volharding in den strijd, dien wij tegen de zonde te strijden hebben; met blijmoedig vertrouwen, wanneer het leed dezer aarde ons drukt!

Hoe nietig wij, menschen, tegenover den Oneindige zijn; hoe verre wij beneden de Engelen des hemels staan; hoe zeer ons geslacht door de zonde onteerd wordt; wij zijn, naar de verklaring des Apostels, toch wezens van eene hooge waarde. Van dat vleesch en bloed, hetwelk wij nu met de dieren gemeen hebben, zullen wij ont-

slagen worden, om eenmaal, als *kinderen der opstanding*, in vollen nadruk *kinderen van God* te zijn (1). Wij begrijpen het nog niet, wat dit inhebbe; maar ontslagen te worden van alwat ons zoo dikwijls onteert of bezwaart, zoo dikwijls kwelt en pijnigt; genoegens te smaken, die geen tijd, geen ziekte, geen dood ons ontrooven kan; aan eene zaligheid deelachtig te zijn, waarbij zelfs de zaligste uren onzes levens in geene vergelijking komen! Wat moet er van den mensch gezegd worden, die daarover onverschillig is? Och! ware hier in de Christelijke vergadering niemand, die zich deze vrage behoefde aan te trekken! Waren wij allen tot één' toe vervuld *met gevoel van de hoogte, waarop wij geplaatst zijn!* Dan zouden wij, M. H! ons onderscheiden van zoovelen onzer natuurgenooten, die in deze stoffelijke wereld omwoelen, alsof ze slechts met de dieren sterven moesten. Wij zouden Gode elken morgen en elken avond, als bevoorregten onder Zijne schepselen, de lofoffers onzer harten toebrengen. En als wij met de lippen zeiden, dat *ons burgerschap in den hemel is* (2); wij zouden het met geheel onzen wandel staven.

Maar voor zulken, die in de dingen van het

(1) *Luc.* XX: 36.
(2) *Phil.* III: 20.

stof hun eenig genoegen vinden, kan een bestaan in de toekomende wereld, zooals PAULUS het beschrijft, niet bekoorlijk zijn. De belofte, dat wij dit dierlijke ligchaam afleggen en dus geen vleesch en bloed meer hebben zullen, is voor menschen van dien stempel eene bedreiging: eene bedreiging, dat alles hun ontvallen zal, waarop zij prijs stellen. En van welk eene waarde is voor de zoodanigen het uitzigt op een leven in onverderfelijkheid, heerlijkheid en kracht; het uitzigt op die eer voor ADAMS nakomeling, dat hij het beeld van CHRISTUS dragen zal? Welk eene waarde hechten zij daaraan, die niets voor begeerlijk houden, dan hetgeen de zinnen opleveren? Maar wat denkt gij, T! dat zulken ook te wachten staat, als zij in het licht des eeuwigen levens de werken der duisternis doen? O! kwame er iemand uit gindsche gewesten, om ze te bezweren, dat zij het pad des verderfs zonder verwijl ontvloden! Doch waartoe zulk eene verschijning? De Bijbel wijst hen met den meesten nadruk op de eeuwigheid. De ervaring van zooveel leed en smart, als zij zich al berokkend hebben, waarschuwt hen voor de toekomst. Zelfs deze bekoorlijke lente, die wij nu beleven, spreekt tot hen, als profetes, wanneer zij zegt: Ook u lacht dit voorjaar toe, ook voor u ontsluit zich de bloemkelk, ook voor u zingt de vogel; maar alles ver-

bittert gij door de zonde. O, M. H! moeten wij dit eene stem noemen, die ook ons toespreekt; dat zij toch diepe indrukken op ons gemoed verwekke! Doch waarom zou ik alleen aan sommigen het veronachtzamen van hunne bestemming voorhouden? Het geweten klaagt hier immers een' ieder onzer, klaagt ook dezulken onzer aan, wier leven doorgaans van het tegendeel getuigt. Laatde bewustheid van onze schuld, G! ons allen dan opwekken ***tot schaamte over onszelven, dat wij ons zoo vaak onteeren.*** Maar het zij eene schaamte, met innig berouw over onze verkeerdheid gepaard, welgevallig in de oogen van Hem, die de harten kent, en achtervolgd door een' standvastigen strijd tegen zinnelijkheid en zonde.

Ik spreek daar met nadruk, M. H! van standvastigen strijd. En wat meent gij wel, dat wij daardoor te verstaan hebben? Zeker niet het gedrag van zulken, die het slechts zóó lang uithouden, als de verzoekingen gemakkelijk te overwinnen zijn; of die den eenen dag aan de lokstem der verleiding weêrstand bieden, om haar den anderen dag gehoor te geven. Neen, met de wapenen des geloofs pal te staan, als vleesch en bloed van de zwakste zijde worden aangetast; hetgeen er zeeghaftig begonnen is, zeeghaftig voorttezetten; ook dan niet te vertragen of te verslappen,

als men eenmaal, tweemaal, driemaal, meermalen over zijne driften, lusten en begeerten geheerscht en het kwade overwonnen heeft: zietdaar de roeping en bestemming van den Christen! Ja, door zulk *eene volharding in den strijd, dien wij tegen de zonde te strijden hebben*, moeten wij aan de wereld toonen, dat wij in het licht des eeuwigen levens wandelen. Dit is inderdaad de onverderfelijkheid ook wel waardig, welke de Apostolische verklaring ons toezegt. Dit leeren wij van Hem, die tot aan het kruis gehoorzaam is geweest. Dit zullen wij ook niet nalaten, als wij dien oversten Leidsman des geloofs maar voor oogen houden. En zóó, en zóó alleen, zijn wij er van verzekerd, dat wij ons eenmaal verblijden zullen over onze verlossing van vleesch en bloed. Wanen wij dan toch nooit, M. H! dat wij het ver genoeg gebragt hebben en nu wel eene poos kunnen rusten! Als wij niet op onze hoede zijn, is de verzoeking het naaste bij ons. Zij overvalt ons eer wij het weten. En hebben wij het eens verloren, o! het kost zooveel, om dan weêr overwinnaars te worden! Ja, menigeen, die met den Geest begonnen was, heeft met het vleesch geëindigd. Waken en bidden wij daarom zonder ophouden! Laten wij er ons nooit toe bewegen, om met de zonde een verdrag te maken! Houden wij ons steeds aan Christus, aan Hem,

die ons leven is! Vertrouwen wij ons aan zijn woord, dat ons nooit bedriegen zal! En als de verzoekingen op ons aanvallen, en als vleesch en bloed willen toegeven, en als de strijd voor onzen geest heet wordt, vestigen wij dan het oog op de toekomende wereld, en staan wij door de kracht van God, en volharden wij tot het einde toe!

Ik weet het, G! er is nog iets anders, waarmede wij te kampen hebben. Het zijn de wederwaardigheden dezes levens: rampspoeden, verliezen, verongelijkingen, teleurstellingen, ziekten, kwalen, meer, dan iemand uitspreken of tellen kan. Alwie het beeld van ADAM draagt, heeft er zijn deel van, zoodanig een weleens niet het kleinste, die door een geheel dorp of eene geheele stad benijd wordt. Misschien heeft de pas verloopene week daarover nog aan dezen en genen onzer zuchten of klagten afgeperst. En komt men met zijn pak aan het einde der levensbaan; dáár staat de dood, de vervaarlijke dood te wachten. Maar zouden wij, M. H! in het licht wandelen, hetwelk de verklaring van PAULUS over de toekomende wereld verspreidt, en, *wanneer ons het leed dezer aarde drukt*, geen *blijmoedig vertrouwen* hebben? Wat zou u, Opregte belijders van het Euangelie! dan daarin verhinderen? Leert de Apostel dan in het verband van den tekst niet, dat er beproevingen

vooraf moeten gaan, als de heerlijkheid volgen zal? Behoort al het smartelijke, dat ons, buiten ons toedoen, treft, niet onder die dingen, waarvan er geschreven staat, dat zij *dengenen die God liefhebben, ten goede medewerken* (1). Ja, zouden wij dáár, waar wij eenmaal zijn willen, wel komen kunnen, wanneer wij hier niet te klagen en te treuren hadden? En geeft God ons, door zijnen goeden en Heiligen Geest, niet de beste vertroostingen? Welaan, G! dragen wij dan, wat ons hier beneden ook zij opgelegd, het beeld van onzen Zaligmaker, in onderworpenheid aan God! Heffen wij het hoofd omhoog, als het leed dezer aarde ons zuchten of tranen afperst! Verblijden wij ons, dat de dag onzer verlossing van vleesch en bloed al vast genaakt! Zien wij den dood niet als onzen vijand, maar als onzen vriend aan, die ons dezen dag der verlossing zal aanbrengen! Dan zult Gij, o Arme! niet meer door uw gebrek, Gij, o Rijke! niet meer door uwen overvloed gekweld en geplaagd worden. Dan zullen er geene bekommerden, bedroefden, of ouden zijn, welken des nachts de slaap van de oogen wijkt. Dan zal niemand het meer noodig hebben, dat men toetrede en hem de wangen afdrooge. Dan zullen wij ook niet meer weten, wat ziekte, niet meer weten, wat sterven zij. Amen.

---

(1) *Rom.* VIII: 28.

LEERREDE

OVER

ONZE ROEPING TOT ONWANKELBAARHEID DES GELOOFS AAN HET WOORD VAN GOD.

Wat is de Euangeliedienaar toch gelukkig, M. H! boven alle anderen, die in het openbaar optreden! Hij spreekt daar van dat *welzalige*, waarvan gij gezongen hebt, en waarop het uitzigt voor alle rangen en standen evenzeer geopend is (1). Hij komt daar, niet in zijn' eigen' naam, maar in den naam van God. En hetgeen hij zegt, vindt weêrklank in de harten van allen, die het Euangelie van Christus getrouwelijk belijden. Zoo heeft hij dan vrijmoedigheid, om altijd en overal het woord te voeren, ook tot hen, die in magt, en eere, en aanzien op een' hoogeren trap staan. Ziedaar ook mijn voorregt,

(1) *Psalm* CXIX: 1.

Gemeente van *'s Gravenhage!* nu ik den predikstoel beklommen heb, vanwaar uwe Leeraars u steeds Gods aanbiddelijken raad te uwer behoudenis verkondigen! Dit voorregt geniete ik bij mijne aanwezigheid als lid van die hooge Kerkvergadering, waarvoor er thans vijfentwintig jaren verstreken zijn, sedert zij in dit heiligdom des Heeren plegtstatig werd ingewijd. En ik verblijde mij daarvan zulk een gebruik te kunnen maken, dat ik tot u spreke, niet over iets kleins of onbeduidends, maar over de onwankelbaarheid des geloofs aan Hem, die gezegd heeft: *Ik ben de weg, de waarheid en het leven: niemand komt tot den Vader, dan door mij* (1).

JOANNES VIII: 31, 32.

JEZUS *dan zeide tot de Joden, die* [*in*] *Hem geloofden: Indien Gijlieden in mijn woord blijft, zoo zijt gij waarlijk mijne Discipelen; en zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrij maken.*

Deze woorden bevatten, M. H! een gedeelte van

(1) *Joann.* XIV: 6.

een der merkwaardige gesprekken, door JEZUS te *Jeruzalem* gehouden. Letten wij op het verband van den tekst; dan zien wij Hem, door de gedachte aan de boosheid zijner vijanden en aan zijn vertrek van de wereld, bijzonder aangedaan. Wij hooren Hem zijne hemelsche zending met den meesten nadruk voorstellen. Eindelijk verklaart Hij van zich zelven: *De Vader heeft mij niet alleen gelaten: maar ik doe altijd, dat Hem welbehagelijk is.* Nu meldt JOANNES ons den indruk, welken de Heer op een aanzienlijk gedeelte van zijne toehoorders gemaakt had. *Als Hij deze dingen sprak*, zegt de Euangelist in het 30ste vers, *geloofden velen in Hem.* En daarop laat hij de treffende woorden volgen, die u zoo even zijn voorgelezen. Noem ik ze treffende woorden, ik doe dit niet ligtvaardig. Zoo eenvoudig ze zijn, zoo veelomvattend is het onderwijs, dat er in gevonden wordt. Het is een onderwijs, ja wel, oudstijds aan Joden gegeven, maar toch voor elken lezer van den Bijbel te zijner stichting opgeteekend. Het wijst ons niet alleen den besten grondregel onzes levens aan, maar opent ons ook het uitzigt op hetgeen wij verwachten mogen, als wij dien getrouwelijk volgen. Aan het slot staat er eene belofte, die tot eene spreuk geworden is, waarvan zich niet zelden de Christenschrijver bedient, om zijnen arbeid bij wel-

geplaatste harten aanteprijzen. Hoe gelukkig zou het zijn, M. H! als wij allen steeds aan dat onderwijs gehoor gaven! Het komt op niets minder neder, dan op *onze roeping als Christenen, op onwankelbaarheid des geloofs aan het woord van* JEZUS. En zietdaar het onderwerp, waarbij ik u te dezer ure bepalen wil! Laat mij u, *vooreerst*, den eisch, die door JEZUS in den tekst gedaän wordt, zooveel noodig is, verklaren; *ten tweede*, den aandrang, waarvan Hij zich bedient, in het regte licht stellen; *ten derde*, het verband, dat er, naar zijne uitspraak, tusschen het eene en het andere is, aanwijzen; *eindelijk*, het toepasselijke, hetwelk in zijne woorden voor ons ligt opgesloten, ontwikkelen!

I. Zal ik u, M. H! *den eisch, die door* JEZUS *in den tekst gedaan wordt, zooveel noodig is, verklaren;* dan moeten wij letten op de woorden, waarvan Hij zich bedient, en op de personen, tot welke Hij spreekt.

De woorden, van welke JEZUS *zich bedient*, hebben, naar de letter, geene de minste moeijelijkheid. *Indien gij*, zegt Hij, *in mijn woord blijft*. Hij bedoelt zoowel het woord, dat Hij op andere tijden gesproken heeft, als dat wij in de naastvoorgaande verzen lezen. Geheel zijn Euangelie staat Hem voor den geest. Daarom laat

Hij er ook op volgen: *zoo zijt gij waarlijk mijne discipelen.* Gewaagt Hij nu van het *blijven* in zijn woord, het is datzelfde blijven, waarop wij Hem en zijne Apostelen zoo dikwijls hooren aandringen, als zij tot menschen spreken, die den regten weg zijn ingeslagen. Hier zinspeelt Hij op het geloof, hetwelk JOANNES ons meldt, dat velen Hem gegeven hebben. Hij eischt derhalve, dat zij, die door het geloof tot Hem zijn toegetreden, in dit hun geloof volharden. Hij roept hen tot die onwankelbaarheid des geloofs, welke zich noch door de inblazingen van een' aardschen zin, noch door de drogredenen van menschen, schudden of bewegen laat. Hij wil, dat zij zich steeds geheel en alleen aan zijn Euangelie houden, zonder aan iets gehoor te geven, hetwelk daarvan afwijkt. Maar Hij wil nu ook niet slechts, dat zij de boodschap des heils voor waarheid aanzien, of zich de belofte, die er in begrepen is, met zeker vertrouwen toeeigenen. Neen, als Hij van het blijven in zijn woord spreekt, dan vordert Hij de genegenheid van het hart, welke zich in het gansche leven uitdrukt. Op zulk een blijven passen ook alleen de drangredenen, die Hij er aanstonds bijvoegt. En geen ander geloof is het, waarvan de Bijbel ergens zegt, dat het onwankelbaar zijn moet. Intusschen heeft het mogelijk voor sommigen uwer, M. H! iets bevreem-

dends, te dezer plaats zulk eene taal van Jezus te hooren. Zóó sprak Hij, noch tot een' Zaccheüs, toen deze Hem met blijdschap in zijn huis opnam; noch tot den blindgeborene, nadat die van het badwater *Siloam* met geopende oogen was teruggekeerd. Zóó sprak ook geen Petrus tot Cornelius, den Hoofdman; geen Paulus tot Lydia, de Purperverkoopster van *Thyatiren*, of tot den Stokbewaarder te *Philippi*. Waarom voegde Jezus zulks dan hier aan menschen toe, ter wier eere er uitdrukkelijk staat aangeteekend, dat zij in Hem geloofd hebben?

Het antwoord op deze vraag zullen wij vinden, M. H! wanneer wij naauwkeurig op *de personen* letten, *tot welke* Jezus hier *spreekt*. Of het Jeruzalemsche Joden, dan wel feestgangers zijn geweest, met Hem van elders naar den tempel opgetogen, durf ik niet beslissen. Zij onderscheidden zich althans van de groote menigte, bijzonder van de hoofden des Volks, die, hoe onbewimpelder de Profeet van *Nazareth* zich uitliet, des te heviger tegen Hem werden ingenomen. Zij toonden, dat zij een gemoed hadden, hetwelk voor de waarheid nog niet gesloten was. De stap, dien zij deden, strekte hun te meer tot lof, dewijl zij, noch door een werktuigelijk aanstaren van wonderen, noch door een eten van brooden, zooals te voren de *Galileërs* aan het meer

van *Gennezareth*, maar door het hooren van 's Heilands Goddelijke redenen, tot Hem getrokken waren. Doch verre van daar, dat zij nu JEZUS beschouwden als dien Zoon van God en dien Zaligmaker der wereld, welken wij in Hem eerbiedigen. Integendeel bleven hun nu nog dezelfde wanbegrippen nopens een' aardschen *Messias* bij, die hun van kindsbeen af waren ingeboezemd. Misschien traden zij wel toe, omdat zij het gehoorde kwalijk verstaan en vleeschelijke verwachtingen daaruit opgevat hadden. De uitdrukking van den Euangelist: *zij geloofden in Hem* zegt immers niets meer, dan *zij toonden, dat zij nu zijn woord voor waarheid hielden.* En hetgeen er door JOANNES in den aanvang van den tekst berigt wordt, moeten wij, uit kracht van het oorspronkelijke, alsnu vertalen: JEZUS *dan zeide tot de Joden, die Hem geloof gegeven hadden.* Er waren dus door Hem nog maar flaauwe indrukken op hunne gemoederen gemaakt. Bleek het hun naderhand, dat zij zich in hunne hoop op Hem, als aardschen *Messias*, bedrogen hadden, dan zouden zij van Hem spoedig weder afvallen. Zulks had Hij meermalen ondervonden, ook toen Hij de twaalven vragen moest: *Wilt gij ook niet weggaan* (1)? Doch voor Hem, *die*

---

(1) *Joann.* VI: 67.

wist, wat in den mensch was (1), bleef dit ook nu niet verborgen. En daarvan gaf Hij een onloochenbaar bewijs. Niet, dat Hij deze halfgeloovigen onbarmhartig van zich afstootte. Neen, ook hier toonde Hij die knecht des Heeren te zijn, van wien er voorspeld was, dat *hij het gekrookte riet niet verbreken, en het rookend lemmet niet zou uitblusschen* (2). Maar evenwel liet Hij zich, noch door uiterlijken schijn blinddoeken, noch door ijdelen wierook streelen. Gelijk Hij niet zijne eigene eer, maar de eer des Vaders zocht; zoo verlustigde het Hem niet, eene menigte rondom zich te hebben, die Hem Heer noemde. Het was Hem alleen om leerlingen te doen, die geheel hun hart en geheel hun leven aan zijne leiding overgaven. Hij voelde zich derhalve nu gedrongen, om deze menschen persoonlijk toe te spreken, en wel met den eisch van onwankelbaar in hun geloof te zijn. Dezen eisch deed Hij ook meermalen aan zulke halfgeloovigen, als wij hier aantreffen. Doch stilzwijgend vorderde hij dit van een' ieder, die tot Hem kwam. Hij vordert het ook van ons, belijders van zijn Euangelie, nu Hij ons van uit den Bijbel toespreekt. En dan, wanneer wij Hem gehoor geven, dan

---

(1) *Joann.* II: 25.
(2) *Jes.* XLII: 3. Verg. *Matth.* XII: 20.

hebben wij in Hem niet alleen onzen grooten en eenigen Meester, maar ook onzen Zaligmaker voor het tegenwoordige en het toekomende leven.

II. Ik spreek daar niet te sterk, M. H! Hetgeen ik zeg, leeren wij in den tekst van Hem, die voor ons allen de mond der waarheid is. Ja, den eisch, welken Hij hier doet, dringt Hij met uitdrukkingen aan, welke nog veel meer te kennen geven. Wilt gij daarvan een levendig inzigt hebben; volgt mij dan met uwe aandacht, nu ik overga, om *den aandrang, van welken Hij zich bedient, in het regte licht te stellen.*

Indien gij in mijn woord blijft, zegt JEZUS, *zoo zijt gij waarlijk mijne discipelen; en gij zult de waarheid verstaan, en de waarheid zal u vrij maken.* De aandrang, waarvan Hij zich bedient, is derhalve drieledig. Drie onderscheidene drijfveders stelt Hij in beweging, om het menschelijk gemoed te treffen. En ziet eens, M. H! welke drijfveders! Hij zegt niet: Gij zult rijk worden, of gij zult aanzien in de wereld krijgen, of gij zult een genoegen smaken, hetwelk de zinnen streelt. Zoo spreekt men onder ons, wanneer men iemand tot volvoering van eenig nuttig bedrijf wil aansporen. Wie wraakt het ook, als hij er aan denkt, dat eene groote menigte geen edeler beginsel kent, en dat

zelfs de getrouwste belijder van CHRISTUS het stof nog niet geheel heeft afgeschud? Maar de drangredenen, welke wij hier van JEZUS hooren, zijn toch boven dat alles verheven. Hij wijst den mensch op eene eer, die boven alle aardsche eer verre uitsteekt. Hij opent hem het uitzigt op een goed, dat eeuwige waarde heeft. Hij belooft hem in deze zinnelijke wereld de meest mogelijke onafhankelijkheid. Zulks doet Hij, van het groote tot het grootere, en van het grootere tot het grootste opklimmende. Hij spreekt als de Zoon van God, die gekomen is, om zondaars zalig te maken. Wat moeten de Joden, de scholieren van bekrompene Rabbijnen, wel gedacht hebben, toen zij dit uit zijnen mond hoorden? Doch wat moeten wij ook denken, M. H! als wij de kracht zijner uitdrukkingen maar eenigzins gevoelen? Ruim achttien eeuwen zijn er voorbijgegaan, sedert Hij te *Jeruzalem* met dit zijn onderwijs optrad; maar door dat onderwijs voldoet Hij nog altijd aan de behoefte van groot en klein. Hier geldt in vollen nadruk hetgeen elders geschreven staat: JEZUS CHRISTUS *is gisteren*, *en heden*, *en in eeuwigheid dezelfde* (1).

In de eerste plaats zeide JEZUS tot zijne toehoorders: *zoo zijt gij waarlijk mijne discipelen.*

---

(1) *Hebr.* XIII: 8.

Daardoor onderscheidde Hij ze, als echte leerlingen, van dezulken, die Hem slechts naar uiterlijken schijn, en dus ook slechts voor eene poos aanhingen. Van hunnen kant verhieven zij zich nog te zeer op hunnen oorsprong van ABRAHAM, en kenden zij den Heiland veel te weinig, om regt te begrijpen, wat zulk eene gemeenschap met Hem inhad. Maar, Broeders en Zusters! op welk eenen prijs moet het bij ons wel staan, in de volle kracht van het woord discipelen en discipelinnen te zijn, niet van een' gewonen mensch, in wien toch altijd iets te berispen is; niet van den wijsten en besten leeraar, van wien de geschiedenis gewaagt; maar van dien Onvergelijkelijke, die zeggen kon: *Wie Mij gezien heeft, heeft den Vader gezien* (1): van dien Onvolprezene, die tot verlossing der wereld zijn bloed gestort heeft! Zoekt iemand eene eer, die alle aardsche eer te boven gaat; wat zeg ik? die aan zulk eene eere den schoonsten glans en luister bijzet; dan is het deze. Wil hij de vreugde zijns levens verhoogd, veredeld, geheiligd, onvergankelijk gemaakt zien; dan moet hij naar die betrekking staan. En mag hij die betrekking de zijne noemen; welk eene rust heeft hij dan voor zichzelven, als alles rondom hem in beroering is! Welk eene veiligheid op

(1) *Joann.* XIV: 9.

deze wereldzee, door stormen en brandingen heen, die hij niet ontwijken kan! Welk eenen onbedriegelijken leidsman, wanneer hij de klippen des doods voor oogen ziet, om toch niet te stranden, maar het er onbeschadigd over te zetten, en de haven der behoudenis in te komen!

Doch JEZUS gaat verder, als Hij zegt: *en gij zult de waarheid verstaan.* Hij spreekt daar niet van eene waarheid, tot welker kennis het menschelijk vernuft door eigene navorsching komen kan: niet van eene waarheid, door welker inzigt de Staat bestuurd, het regt gehandhaafd, de zieke genezen, de kring der wetenschappen uitgebreid wordt. Hetgeen Hij bedoelt is eene hemelsche, eene Goddelijke waarheid, *de waarheid*, gelijk er elders geschreven staat, *van het Euangelie* (1). Het is die waarheid, welke iederen nakomeling van ADAM, als redelijk, zedelijk en onsterfelijk wezen, met dezelfde trouw ter volmaking geleidt. De Joden, die te *Jeruzalem* als halfgeloovigen tot JEZUS toetraden, hadden nog een' sluijer voor hun aangezigt, welke die waarheid voor hen verborgen hield. Nu beloofde Hij hun, dat, wanneer zij in zijn woord bleven, die sluijer hun zou afvallen. Maar onder die voorwaarde belooft Hij ook aan een' ieder, dat

(1) *Gal.* II : 5.

de duisternis voor hem verdwijnen zal. Voelt zich nu iemand door zulk eene belofte niet aangetrokken, dan moet hij als vermaagschapt zijn met het redelooze vee. Het geldt hier eene waarheid, welker gebied zich verre buiten de grenzen dezer stoffelijke wereld uitstrekt, en welker kennis alle andere in heilzamen invloed te boven gaat. Die deze kennis verkregen heeft, behoort, gelijk de Schrift zegt, onder *de eerstelingen van Gods Schepselen* (1) op aarde. Hij staat daar als op eene hoogte, van waar hij op het gewoel der menschen, om het verborgene uittevorschen, met een oog van medelijden nederziet, als op het gewoel van een' mierenhoop. En als zich een stroom van vreugde in de ziel uitstort, wanneer men van een wetenschappelijk geheim mag uitroepen: Ik heb het gevonden! hoe moet de zijne dan niet van vreugde overvloeijen, wanneer hij zeggen kan, dat hem het licht des eeuwigen levens bestraalt!

Nog hooger voert JEZUS den getrouwen belijder van zijn Euangelie op, door te zeggen: *de waarheid zal u vrij maken.* Maar hoe ging het Hem, toen Hij dit tot de Joden zeide? Velen of sommigen hunner verstonden het in den eigenlijken zin en riepen nu gramstorig: *Wij hebben niemand gediend:* grootsprekers, die zij waren;

(1) *Jac.* I: 18.

alsof zij het juk der Romeinen niet te dragen hadden. Doch Hij deed het hen inzien, dat Hij geheel iets anders bedoelde. Hij bedoelde de schandelijkste dienst, waartoe een redelijk wezen vervallen kan. Hij bedoelde de smartelijkste ketenen, die er met woorden te noemen zijn. Hij sprak van eene ellende, die zich niet bepaalt tot dit leven van zeventig of tachtig jaren, maar die zich uitstrekt tot in de onpeilbare eeuwigheid. Het was de slavernij der zonde, waarvan Hij zijne toehoorders verlossen wilde. Hij beloofde diezelfde verlossing, welke Hij nog heden aan ons allen toezegt. O! vrijheid, onvergelijkelijke vrijheid, waarop de Zoon van God ons het uitzigt opent! Het is de vrijheid van den geest, die geen harde meester zijnen slaaf ontnemen kan. Het is die vrijheid, waardoor men in eene lage stulp even zoo gelukkig kan zijn, als in een trotsch paleis. Eene vrijheid, om welker bezit wij niet alleen door menschen geroemd worden, maar, al misprijzen ons ook menschen, bij Hem lof hebben, voor wiens heiligheid de Engel het aangezigt bedekt. Het is de schoonste, de edelste, de zoetste, de duurzaamste vrijheid, die zelfs moed geeft, om den dood onder de oogen te zien, en hem met den Apostel aan te spreken en zegevierend af te vragen: *Dood! waar is uw prikkel* (1)?

(1) 1 *Cor.* XV: 55.

III. Zoo bedient Jezus zich dan in den tekst van eenen aandrang, die aan den eisch, welken Hij doet, eene ongemeene bekoorlijkheid bijzet. Het is nu de vraag, M. H! of wij allen ***het verband, dat er, naar deszelfs uitspraak, tusschen den eisch en den aandrang is***, even levendig inzien. Althans zal het niet overbodig zijn, dit verband kortelijk ***aan te wijzen.*** De Heer hecht, namelijk, alles aan deze voorwaarde, dat men zijn woord steeds geheel en alleen als Goddelijk erkenne, als Goddelijk raadplege en als Goddelijk opvolge.

Die het woord van Jezus als ***Goddelijk erkent***, beschouwt deszelfs Euangelieleer als den toetssteen voor alle menschelijke redeneringen, hem van uit den hemel geschonken. Voor zichzelven neemt hij niets anders, dan hetgeen met die leer letterlijk overeenkomt, als een punt van Godsdienst aan, al wordt het ook beleden door eene groote menigte. Maar, omgekeerd, verwerpt hij van hetgeen daarin gevonden wordt, ook niet het minste of geringste, al is hij buiten staat het met zijnen geest te peilen, en al ziet hij sommigen herwaarts, anderen derwaarts afwijken. Op dit standpunt blijft hij, totdat hij van hier wordt opgeroepen. Wie uwer, M. H! gevoelt nu niet, dat zulk eene erkenning der Euangelieleer, gelijk die in den Bijbel beschreven staat, de volstrekte voorwaarde is, waaraan Jezus hier alles verbindt?

Of zou iemand wel den naam van een' echten leerling des Grooten Meesters mogen dragen, wanneer hij met Zijn woord te werk ging, als met verklaringen van menschen, waarvan men het eene aftrekt en waaraan men het andere bijvoegt? Zou men wel tot het inzigt der hemelsche waarheid kunnen komen, als men of het oude, of het nieuwe bij de hand nam, om hetgeen van boven ontdekt is, naar zijnen smaak te vormen? Zou het mogelijk zijn, dat die Goddelijke waarheid den mensch van de slavernij der zonde vrij maakte, als hij haar, hetzij van het licht ontdeed, hetzij van den gloed beroofde; of als hij de oogen voor haren glans nu eens geopend hield, dan weder toesloot?

Maar zoo zeer wij dit woord van JEZUS als Goddelijk moeten erkennen; zoo zeer moeten wij het ook *als Goddelijk raadplegen.* Dan niet alleen, wanneer wij weten willen, wat wij te gelooven of te hopen hebben, maar dan ook, als het daarop aankomt, wat er voor ons te doen zij, moeten wij ons aan dat woord, als eene onbedriegelijke vraagbaak, houden: en met al, wat het ons zegt, moet onze innerlijke mensch geheel zijn ingenomen. Zoo hebben wij geene gemeenschap met dezulken, die van hunne driften, lusten en begeerten de Godspraak maken, waaraan zij als onzinnigen gehoor geven. Doch die

in deze jammerlijke gemeenschap staat, moet aan de verklaring van JEZUS maar niet denken. Of behoort het niet onder de eerste kenmerken van deszelfs echte leerlingen, dat, wanneer de mond Hem belijdt, het hart Hem hulde biede? Zal de waarheid wel anders tot in onze ziel doordringen, dan wanneer alles, wat zij voorstelt, ons even lief en dierbaar is? Kan zij ons wel ooit van de slavernij der zonde vrij maken, zoo wij ons niet geheel aan haar overgeven, dat zij ons van alle vlekken reinige, ook van hetgeen ons vleesch ongaarne opoffert?

En nu mag zulk een geloof in het hart ook niet besloten blijven: neen, het moet zich daardoor ten toon spreiden, dat wij het woord van JEZUS, *als* een *Goddelijk* woord, met getrouwheid *opvolgen*. Of aan welk eene onbestaanbaarheid met zichzelven maakt hij zich schuldig, die dit woord, als een Orakel des hemels erkent en raadpleegt, en echter een pad betreedt, waarop de vorst der duisternis hem voorgaat! Hoe luide verheft zich tegen zulk eenen de stem der bestraffing: Gij zegt, dat Ik uw Heer en Meester ben; bewijs dit dan ook door *den wil mijns Vaders te doen* (1)! En zoo is het, M. H! Een leerling uit die school te zijn, waarin men voor

(1) *Matth.* VII: 21.

de eeuwigheid wordt opgevoed, moet gepaard gaan met het beeld van Hem te dragen, die tot verlossing der wereld zijn bloed heeft gestort en zelf *gehoorzaam is geweest, tot den dood des kruises* (1). Die door het licht der waarheid bestraald wenscht te worden, moet zich van dien weg der ongeregtigheid verwijderd houden, waarop hij den zin voor de waarheid verliest, en haar licht hem ten laatste niet meer bereiken kan. En hoe zal de Goddelijke waarheid ons van de zonde vrij maken, hoe zal zij zulks doen, al bidden wij dagelijks: *Leid ons niet in verzoekinge* (2)! wanneer wijzelven de verzoekingen, ik zeg niet, opwachten of uitlokken, maar te gemoet treden en dan vergeten, *van welk een' geest wij zijn* (3)? Neen, M. H! willen wij, dat ons die pijnlijke ketens worden afgeschud; wij moeten het alleen op den weg zoeken, waar de waarheid voor ons te vinden is en de Geest van God ons geleidt.

IV. Er blijft mij nu nog over, *dat ik het toepasselijke ontwikkele, hetwelk in de woorden van* Jezus *voor ons ligt opgesloten.* Maar hoe-

---

(1) *Phil.* II: 8.
(2) *Matth.* VI: 13.
(3) *Luc.* IX: 55.

veel toepasselijks heb ik reeds in het midden gebragt! Ik zal dan nu met weinig volstaan kunnen.

Vraagt gij, M. H! van waar zoovele beroeringen op de wereld, zoovele verdeeldheden in den Staat, zoovele woelingen in de Kerk, zoovele verdrietelijkheden in de huisgezinnen: Vaders en Moeders! zoovele smarten, die gij van uwe kinderen te lijden hebt; de voornaamste oorzaak ligt in het gemis van een onwankelbaar geloof aan het woord van Jezus. Willen wij de bronnen van onze eigene droefenissen opsporen; het eerste stuiten wij op onze onwilligheid, om ons steeds geheel en alleen aan zijn Goddelijk Euangelie te houden. In plaats van den grooten en eenigen Meester met onkreukbare trouwe aan te hangen, laten wij ons, of van het geloof aan den Zoon van God aftrekken, of allerlei menschelijke wanbegrippen opdringen. In plaats van zijn woord onder alle omstandigheden des levens tot onze vraagbaak te kiezen, geven wij ons maar al te dikwijls aan de inblazingen van onzen aardschen zin over. In plaats van steeds het spoor te volgen, waarop ons de waarheid voorgaat, slaan wij zoo menigwerf dwaalwegen in, waarop de lokstem der verleiding ons trouweloos maakt, en de wroeging des gewetens ons wacht. O! M. H! Er zij niemand in deze vergadering, wien zulks niet hartgrondig berouwt! Er zij niemand onder ons, of hij belijde thans

in stilte zijne onwaardigheid voor God en neme, als een zondaar, de toevlugt tot deszelfs genade in CHRISTUS! Maar zal dit den Allerheiligste welbehagelijk zijn; dan moet er ook gebeden worden, dat Hij ons door zijnen Geest, die *de Geest der waarheid* (1) is, *van alle besmetting reinige:* dan moeten wij, van hier gegaan zijnde, steeds strijden in den strijd des geloofs, opdat het ons gebeuren moge *onze heiligmaking te voleindigen in de vreeze Gods* (2).

Of zou mogelijk het woord van Hem, wien God ons tot wijsheid geschonken heeft, voor ons niet voldoende zijn? Zouden er misschien gapingen in voorkomen, die wij aanvullen, of misslagen, die wij verbeteren moeten? Dan kunnen wij met den Heer niet langer instemmen, als hij verklaart: *Ik ben uit den hemel nedergedaald* (3)! Maar wat hebben wij dan toch, als wij daarmede niet kunnen instemmen? Misschien eene wijsbegeerte, op wier vleugelen wij naar boven stijgen en al verder en verder opklimmen, totdat wij duizelig worden en neêrstorten in den afgrond des ongeloofs of des bijgeloofs? Of mogelijk den grondregel, om, zoolang de hartader klopt,

(1) *Joann.* XVI: 13.
(2) 2 *Cor.* VII: 1.
(3) *Joann.* VI: 38.

maar te eten, te drinken en vrolijk te zijn en tot hem, die van een licht gewaagt als uit de duisternis opgerezen, in navolging van PILATUS, met verachtenden glimlach te zeggen: *Wat is waarheid* (1)? Of anders een verouderd stelsel, dat de liefde des Vaders, en de genade des Zoons, en de gemeenschap des Heiligen Geestes verdonkert, en, terwijl het den mensch voor zichzelven noodelooze angsten en bekommeringen aanjaagt, hem in twisten met anderen inwikkelt, welke de hoofden heet en de harten koud maken? God beware een' ieder onzer voor zulke dwaasheden, of, als er iemand toe vervallen is, dan behoude en rukke Hij hem, even als uit het vuur (2)! Maar wenschen wij, G! ons steeds geheel en alleen aan het Euangelie van CHRISTUS te houden; waken wij dan toch tegen de listige inblazingen van dezulken, die ons herwaarts of derwaarts zoeken af te trekken! Zijn er velen, die met den mond van Hem spreken, maar het hart aan de wereld geven; belijden wij Hem tegelijk met mond en hart! Zijn er velen, die *Hem verloochenen met hunne werken* (3); laten wij het in onze werken doorblinken, dat Hij ons van de heer-

(1) *Joann.* XVIII: 38.
(2) Verg. 1 *Cor.* III: 15.
(3) *Tit.* I: 16.

schappij der zonde heeft vrijgemaakt, en nu *door zijne kracht onze zwakheid* vervult (1)! Zoo zal van ons niet gezegd kunnen worden, wat er van het halstarrig *Israël* geschreven staat: *Zij zullen omloopen om het woord des Heeren te zoeken, en zullen het niet vinden* (2). Wij zullen door *de wijsheid* geleid worden, die *van boven*, en *die zuiver*, en *vreedzaam*, en *bescheiden*, en *vol van barmhartigheid en van goede vruchten is* (3). Moeten wij nog al op menige vraag blijven antwoorden: Wij weten het niet; voelen wij ons steeds onbekwaam, om het oneindige met het eindige te vereenigen: liever zullen wij alles bij stukken nemen, dan hetgeen buiten ons bereik ligt, in menschelijke vormen in te wringen. Wij zullen nooit vergeten, dat het kennen en aanschouwen voor de bewoners van hooger kringen is weggelegd, en ons, in dezen staat van onmondigheid, het gelooven past. Dit zullen wij ook tot het onderwijs van die waarheid rekenen, welke ons als belijders van CHRISTUS bestraalt. Ook u, Rampspoedigen! zal die waarheid doen inzien, hetgeen anderen voor ongerijmdheid houden, dat God als

(1) 2 *Cor.* XII: 9.
(2) *Amos.* VIII: 12.
(3) *Jac.* III: 17.

een Vader de kinderen kastijdt, welke Hij lief heeft. En hoe verder wij op den weg onzes levens gevorderd zijn, des te vrolijker uitzigt zal zij ons in de toekomst openen: en als wij aan het einde van dien weg gekomen zijn; dan zal een ieder onzer met blijde dankbaarheid tot den grooten Meester mogen zeggen: Zoo hebt gij mij, o Onvolprezene! behouden hier gebragt. Met u zal ik dan ook moedig de doodsvallei doorgaan, om als uw verloste de eeuwigheid in te treden. Amen.

LEERREDE

OVER

HET REIKHALZEND VERLANGEN VAN HET GESCHAPENE NAAR EENE BETERE TOEKOMST.

Ofschoon het Gezang, hetwelk wij daar gezongen hebben (1), M. H! doorgaans onder de voortreffelijkste van onzen bundel gerekend wordt, is het echter de vraag, of in hetzelve wel de toon wordt aangeslagen, die in een ieders hart weêrklank vindt. Misschien zou menigeen onzer, als wij hier onze gewaarwordingen vrijelijk uiten mogten, wel geheel anders dan de Dichter spreken. Wij schijnen toch al zeer ongelukkig te moeten zijn, om ons gelijk te kunnen stellen met den daglooner, wien de neigende avondschaduw

(1) *Gez.* CLXXXIX: 1.

welkom is. Daarenboven is het geloof aan het Euangelie hier op aarde immers eene bron van genoegens, welke men zonder ondankbaarheid niet versmaden zal. Of wat beteekent anders het woord des Apostels, dat *de Godzaligheid ook de belofte des tegenwoordigen levens heeft* (1)? Maar hoe? staat deze belofte wel voor dezulken beschreven, die dat tegenwoordige leven van het toekomende afscheiden? Bijaldien de mensch op de wereld alles verkregen heeft, wat hij begeerlijk acht, zoodat hij tot zichzelven zeggen kan: *eet* nu, *en drink*, *en wees vrolijk* (2); is hij dan zóó voldaan, dat er niets te wenschen overblijft? Ontwaren wij, hoe menigvuldig de zegeningen zijn, welke de Voorzienigheid over ons uitstort, toch op den bodem van ons hart geen reikhalzend verlangen naar iets volkomeners? Worden wij door al het geschapene, dat ons omringt, ook door de thans weêr zoo bekoorlijke natuur, daar niet heen gewezen? En als de natuur ons naar het bovenzinnelijke heenwijst, dient zulks dan niet veelmeer om ons op te beuren, dan om ons neêr te drukken? Hebben wij van de beste genoegens, welke ons de aarde oplevert, niet eerst dan het regte genot, wanneer de

---

(1) 1 *Tim.* IV: 8.
(2) *Luc.* XII: 19.

hoop in ons levendig is, dat dit verderfelijke in onverderfelijkheid zal veranderd worden? Belangrijke vragen, M. H! tot welker beantwoording ik u te dezer ure wensche voor te gaan! Mogten wij allen in die stemming zijn, waarin de verhevenheid van het onderwerp, dat wij beschouwen zullen, belijders van het Euangelie brengen moet! De God en Vader van onzen Heer Jezus Christus, die ons tot het licht des eeuwigen levens geroepen heeft, bestrale ons door zijnen Heiligen Geest en schenke ons, bij deze onze zamenkomst, eenen milden zegen!

ROMEINEN VIII: 19—23.

Want het Schepsel verwacht, [als] met een opgestoken hoofd de openbaring der kinderen van God.

Want het Schepsel is aan de ijdelheid onderworpen, niet gewillig, maar om diens wil, die het [aan de ijdelheid] onderworpen heeft;

Op hoop, dat ook het Schepsel zelf zal vrij gemaakt worden van de dienstbaarheid der verderfenis, tot de vrijheid der heerlijkheid van de kinderen Gods.

Want wij weten, dat het gansche Schepsel zamen zucht, en zamen [als] in barensnood is tot nu toe.

En niet alleen [dit], maar ook wijzelven, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelven [zeg ik] zuchten in onszelven, verwachtende de aanneming tot kinderen, [namelijk] de verlossing van ons ligchaam.

De voorgelezene woorden hebben, M. H! aan de Uitleggers van den Bijbel steeds eene stof van diepzinnig onderzoek opgeleverd. Maar zij staan evenzeer bekend als eene proeve van de verhevenheid der gedachten, welke wij in de Schriften van PAULUS aantreffen. En worden zij in het regte licht beschouwd; dan moeten zij op ieder Christelijk hart ook een' heilzamen indruk maken. Ik noodig u dan uit, om te dezer ure met uwe aandacht bij deze woorden stil te staan. Zij zullen ons aanleiding geven, om ons *het reikhalzend verlangen van het geschapene naar eene betere toekomst* voor te stellen. Wij willen *eerst* de uitspraak van den Apostel over dat reikhalzend verlangen hooren, om *vervolgens* de uitspraak met de ervaring te vergelijken, en *eindelijk* uit die vergelijking lessen voor onszelven op te zamelen. Het onderwerp is van dien aard,

dat er, om het wel te vatten, bij velen eene dubbele aandacht zal vereischt worden. Maar om u allen tot heldere inzigten van hetzelve op te leiden, hoop ik mij ook met dubbele inspanning op duidelijkheid toe te leggen.

I. Zeide ik, M. H! dat wij vooreerst *de uitspraak des Apostels over het reikhalzend verlangen van het geschapene naar eene betere toekomst* zouden *hooren;* ik bedoelde daardoor iets anders, dan deze of gene uwer zich misschien verbeeldt. Misschien verwacht iemand van mij een uitvoerig betoog van den zin, welken wij aan den voorgelezenen tekst, vers voor vers en woord voor woord, hebben toe te schrijven. Maar wilde ik aan dit verlangen voldoen, hoe velen zouden dan te klagen hebben, dat mijn onderwijs hun begrip te boven ging! Hoe spoedig zou het blijken, dat het tijdsbestek, waaraan wij gebonden zijn, daartoe verre weg te kort schoot! En hoe ligt zou, onder den last van dorre letterkundige opmerkingen, het schoone, het verhevene, het hartroerende van deze uitboezeming voor ons verloren gaan! Die klippen wil ik trachten te vermijden. Wat er over de beteekenis der woorden gezegd moet worden, zal ik zoo kort mogelijk afdoen. Ik zal mij vooral daarop bevlijtigen, om u de stoute beeldspraak, die ons, mijns

inziens, in den tekst beschreven staat, klaar en levendig voor te stellen.

Het achtste Hoofddeel van zijnen Brief aan de Romeinen begint PAULUS met het aanwijzen van de voorregten, welke aan de belijdenis van het Euangelie verbonden zijn. Daarmede gaat hij voort, totdat hij van het lijden gewaagt, hetwelk de deelgenooten van zulke voorregten voor de zaak van hunnen Heer te ondergaan hebben. En dat lijden noemt hij, hoe zwaar het ook wezen mag, toch veel te klein, om in vergelijking te kunnen komen met de heerlijkheid, die den Christen beschoren is en eenmaal voor het oog der wereld geopenbaard zal worden. Maar naauwelijks heeft hij het eene leven met al zijne heerlijkheid tegen het andere met al zijn lijden overgesteld, of daar doet zich iets voor zijnen geest op, dat hij tot staving zijner woorden begeerig aangrijpt. Het is de ervaringsleer, welke wij in den tekst vinden. Het is het reikhalzend verlangen van het Schepsel naar eene betere toekomst. Vraagt gij echter, M. H! wat PAULUS door dit *Schepsel* te kennen geve; dan zal de een van *de Christenheid*, een tweede van *het menschdom*, een derde van iets anders spreken. Ik weet zelf niet, hoe velerlei gevoelens over de beteekenis van dit woord wel zijn te berde gebragt. Maar het oudste en algemeenste, waarmede ook de *Kanttee-*

keningen op onzen Bijbel instemmen, dat de Apostel *al het geschapene* bedoelt, verdient verre weg de voorkeur boven al de overige. Het wordt dan ook heden ten dage schier door alle Uitleggers aangenomen. En als wij het naauwkeurig bepalen, dan zal er, zooverre mij bekend is, niet ééne gegronde aanmerking tegen te maken zijn. Denken wij hier derhalve *aan al het geschapene, hetwelk voor ons aanschouwelijk is, met uitzondering van het menschelijk geslacht!* Dat geschapene stelt PAULUS bij persoonsverbeelding voor. Zoowel aan het levenlooze als aan het levende leent hij gewaarwordingen en gedachten. Hij bezielt de onbewegelijke en doode stof. Hierin volgt hij de Dichters en Profeten, die nu eens het zwaard, den dood of den afgrond aanspreken (1); dan eens den hemel en de aarde tot getuigen oproepen (2); dan weder van de bergen zeggen, dat zij vreugde bedrijven, en van de rivieren, dat zij in de handen klappen (3). Maar hen allen overtreft de Apostel, daar hij het geschapene bij persoonsverbeelding invoert tot een bewijs van de heerlijkheid der toekomende wereld.

---

(1) *Jerem.* XLVII: 6. *Hos.* XIII: 14.
(2) *Psalm* XIX: 2. *Jes.* I: 2.
(3) *Psalm* XCVIII: 8.

Vestigen wij de oogen M. H! op het schouwtooneel, dat de Apostel ons in den tekst opent! Daar doet zich geheel het geschapene aan ons voor, als een bezield wezen, hetwelk gevoelt en denkt. Daar staat het voor ons op eene hoogte, van waar het een uitzigt in de verte heeft. Het toont zijn vurig verlangen naar dien dag van glorie, welken de kimme door haar morgenrood aankondigt. Het buigt zijn hoofd over en strekt zijn' hals uit, om er digter aan te naderen. En wat verwacht het nu eigenlijk? De luisterrijke onderscheiding van dat geslacht, hetwelk, als bevoorregt met het beeld des Onzienlijken, den naam van Gods kinderen draagt: de openbaring van de heerlijkheid, aan menschen beschoren. Doch het geschapene verwacht nog veel meer. Van de wording der wereld af was het aan de vergankelijkheid onderworpen geweest. En dit niet uit eigene verkiezing, maar omdat de Heer der Schepping zulks wilde. Evenwel verkreeg het ook voor zichzelf de hoop op eene betere toekomst. Het staat dan daar met de hoop, dat het, tegelijk met het menschelijk geslacht, van de slavernij, waaraan het door de verderfelijkheid gebonden is, verlost en tot vrijheid gebragt zal worden. Het reikhalst naar de deelgenootschap aan de heerlijkheid, welke er voor menschen, als kinderen Gods, te wachten is, en waar-

uit die vrijheid zal voortvloeijen. Voorspelt het dus misschien ook de onsterfelijkheid der dieren, of een Paradijs aan den hof van *Eden* gelijk, of eene algemeene gelukzaligheid van ADAMS nakroost? Neen, M. H! tot deze en dergelijke misvattingen kan men alleen vervallen, wanneer men van de beeldspraak des Apostels leerstellingen maakt. Zelfs het reikhalzend verlangen van het geschapene naar eene betere toekomst is een beeld, dat tot grove dwalingen voert, bijaldien men 's mans verhevene woorden eigenlijk opvat. Doch hij wil zeggen, dat alwat voor ons aanschouwelijk is, ons op dezelfde heerlijkheid heenwijst, welke het Euangelie aan zijne opregte belijders belooft. Of, om het anders uit te drukken, maakt hij geheel de natuur tot de profetes van *een' nieuwen hemel en eene nieuwe aarde, waarin de geregtigheid wonen zal* (1).

De Apostel zet zijne beeldspraak nog verder voort. Hij gewaagt (vs. 22), opdat er niets worde uitgezonderd, van het *gansche Schepsel*, of geheel het geschapene. Dat geschapene doet hij aan de wederwaardigheden van ADAMS nakomelingschap met innig gevoel deelnemen. Hij vergelijkt het met eene vrouw, voor welke de barensweeën daar zijn. Wij zien het dan, zoowel als

(1) 2 *Petr.* III: 13.

geheel het menschdom, zwoegen. Wij hooren het, zoowel als geheel het menschdom, zuchten. En in dien toestand, zegt PAULUS, weten wij, dat het altijd geweest en tot op den huidigen dag gebleven is. Maar nu laat de Apostel de gedachte aan de levenlooze en onbezielde wereld, en daarmede ook de gedachte aan het groote gros van het menschdom varen. Nu spreekt hij (vs. 23), eerst in het algemeen van de belijders des Euangelies, en daarna in het bijzonder van de Christenen te *Rome*, bij welken hij zichzelven insluit. Deze uitverkorenen beschrijft hij gezamenlijk als de zoodanigen, die de eerste gaven van den Heiligen Geest en dus den voorsmaak hebben van hetgeen hun in een beter leven is toebereid. Doch evenzeer leert hij hun vooruitzigt op dat betere leven kennen. Ook zij zuchten in hun binnenste, onder het juk gebogen, waarvan zij ontslagen hopen te worden. Inzonderheid verlangen zij naar den dag, waarop hunne aanneming als kinderen Gods voor de wereld blijken zal. Het zal de dag hunner bevrijding van de sterfelijkheid des ligchaams zijn. Zoo vereenigen zij zich met alwat er op aarde naar het toekomende reikhalst. Zoo zet hun Christelijk vertrouwen er het zegel op, dat er eene heerlijkheid te wachten staat, waarbij geene smarten des tegenwoordigen tijds, hoe zwaar die ook zijn

mogen, zich immer of ooit laten vergelijken.

II. Wij hebben dan, M. H! de uitspraak van Paulus gehoord. Maar welligt vraagt nu deze en gene: Hoe kan de Apostel zulk eene taal voeren? Welligt houdt menigeen het voor gewaagd, zoodanig een reikhalzend verlangen naar het volkomene aan al het geschapene toe te schrijven. Dan zal het niet overbodig zijn, *'s mans uitspraak met de ervaring te vergelijken*. Doch buitendien vertrouw ik, dat zulk eene vergelijking hare nuttigheid hebben kan. Welaan! dat wij dus op geheel de stoffelijke wereld, op de geschiedenis der volken, op de gewaarwordingen van den Christenbelijder letten! Trekken wij van de woorden des Apostels slechts de beeldspraak af, waartoe hem de hooge vlugt van zijnen geest geleid heeft; dan zullen wij ze volkomen bewaarheid vinden.

Oppervlakkig beschouwd wordt de uitspraak van Paulus nooit meer gelogenstraft, dan in zulk een gezegend jaargetijde, als wij thans beleven. Reeds vroeg in den morgenstond aan den helderen hemel opgerezen, bestraalt ons de zon, totdat zij eerst laat in den avond verdwijnt. Overal wordt de balsem der lentelucht ingeademd. Geheel de natuur schijnt een tempel van vreugde te zijn. Boomen en planten staan daar in heer-

lijken tooi. De vogelen zingen hun lied ter eere van den Schepper. Het gedierte des velds en wat er in de wateren of op aarde wemelt, geniet alwat het begeert. Het ruimste deel van de gaven, die de stoffelijke wereld aanbiedt, wordt door den mensch genoten. Waar men het Meifeest viert, daar is het vreugdegezang de nagalm van de juichtaal des Psalmdichters: *Hoe heerlijk is*, o God! *uw naam op de gansche aarde* (1)*!* Maar wat dunkt u, M. H! bestaat er daarom ergens een goed, dat niet met kwaad vermengd is? Daar kweekt het gevogelte zijne jongen op, om voor gretige tanden tot spijze te dienen, als zij volwassen zijn. Daar mest het vee zich voor de slagtbank, terwijl het in de weide dartelt. Nergens vindt men een gedierte, of het verkeert met anderen in vijandschap. Geen dag gaat er voorbij, of millioenen levende wezens worden door hun's gelijken of door den mensch verslonden. Dezelfde zon, die aan alles groei en leven schenkt, maakt ook onze beemden en akkers weleens tot dorre heivelden. Dezelfde regen, die nu zoo vurig van den hemel wordt afgebeden, doet het korenland weleens in een moeras veranderen. Het onweder, dat onze lucht zuivert, laat niet zelden sporen van verwoesting achter. Als

---

(1) *Psalm* VIII: 10.

de hoop op den oogst het levendigst is, komen stormen en hagelbuijen deze hoop maar al te dikwijls vernietigen. Die zich des avonds vrolijk nederlegt, moet des morgens weleens met geklag en geween opstaan. Niets is er hier beneden, waarop men rekenen kan. Welk een deel van den zomer gaat er vaak voorbij, alsof het geen zomer is! Hoe spoedig worden de schoonste dagen, en zulks telken jare, weêr door den herfst en winter opgevolgd! Verschijnen en verdwijnen zijn in *geheel de stoffelijke wereld* de twee groote bedrijven, die elkander afwisselen. Alwat er bestaat, draagt het opschrift der onbestendigheid. Daarvan spreken ook de hemelbollen, die rusteloos boven onze hoofden omwentelen. Daarvan getuigt het luchtzwerk, dat aanhoudend werkzaam is, om de dampen, die het opgetrokken heeft, weêr neêrtelaten, en die het neêrgelaten heeft, weêr op te trekken. Dit maken vuur en water ons aanschouwelijk, als zij beurteling tot opbouwing en tot verwoesting hunne kracht ten toon spreiden. Dit zeggen marmer en metaal, als ook zij voor de verganke-lijkheid wijken moeten. In de beeldspraak van den Apostel kan men al het geschapene met eene vrouw vergelijken, die door barensweeën overvallen wordt. Het is, alsof het ons gezamenlijk toeroept: Hier beneden is voor u, o mensch!

geene voldoening te wachten. Gezamenlijk wijst het ons naar een oord van rust, die onverstoorbaar is, naar een leven, dat door geen sterven vervangen wordt, naar *eene onverderfelijke, en onbevlekkelijke, en onverwelkelijke erfenis in den hemel* (1).

Door *de geschiedenis der volken* worden wij tot dezelfde slotsom geleid. Waar zij van de genoegens spreekt, die er op aarde genoten zijn, daar leert zij ook, dat hier voor ADAMS nakroost geen Paradijs te vinden is. Op elke bladzijde doet zij zelfs met *Job* uitroepen: *De mensch, van eene vrouw geboren, is kort van dagen en zat van onrust* (2). Zal ik van de rampen ophalen, waaronder de bewoners van dit benedenrond, van de vroegste eeuwen af, gezucht hebben? Die zich den hoogsten roem bij tijdgenooten en nakomelingen verwierven, hadden daarmede dikwijls het meest te kampen. Doch waar wij ook het verledene gadeslaan; allerwegen staan de sporen van leed en verdriet ingedrukt. Droomt iemand van een' hemel op aarde; hij ga dan met zijne verbeelding naar de ziekenkamers, waar de lust des levens wegkwijnt; naar kerkers, waar onschuldigen weleens niet minder dan schuldi-

(1) 1 *Petr.* I: 4.
(2) *Job* XIV: 1.

gen met verlangen naar het uur hunner ontbinding uitzien; naar galeijen, waar de slaaf steeds angstige blikken naar boven wendt. Wat wij hier aantreffen, heeft ook reeds aan onze vaders en voorvaders, van vroeg af, voor oogen gestaan. In ieder oord reikhalsde men naar eene betere toekomst. Vanhier ook de menigvuldige woelingen op dit tooneel der wereld: de krijgstogten, de volksverhuizingen, de omwentelingen in den Staat. Vanhier al dat streven naar verandering, hetwelk de voorname stof der geschiedenis uitmaakt. Men had een' weêrzin tegen het aanwezige uit gevoel van deszelfs onvolkomenheid. Ook daarvan spraken de uitvindingen, en wel des te luider, hoe hooger zij klommen. Altijd, altijd streefde men naar iets, dat nog hooger was, totdat men aan een' grenspaal kwam, welken men ondervond, dat men hier niet overschrijden kon. En wat was het voorwerp van 's menschen hoogste en laagste streven? Immers, blijkens de geschiedenis, niets anders dan de Godsdienst. Doch waar Godsdienst is, daar is ook begeerte naar voortduring, daar is ook gevoel van onsterfelijkheid. Dat gevoel zien wij in den wilde, die zich verbeeldt, dat hij eenmaal een' naburigen berg bewonen, of naar den overkant der zee verhuizen zal. Wij zien het in de feestvieringen onzer Heidensche voorvaders, waarvan

bosschen, meeren en rivieren getuigen zijn geweest. Wij zien het in de begrafenissen van den ouden tijd, de Piramiden van *Egypte*, de gedenkteekenen in het Oosten en Westen voor helden en verlossers opgerigt. Hoe verder een volk het in beschaving gebragt had, des te helderder blonk bij hetzelve, nu eens in zijne godsdienstige plegtigheden, dan eens in zijne geheimzinnige zamenkomsten, dan weder in zijne wijsgeerige scholen, de zucht naar vereeniging met het bovenzinnelijke en oneindige door. Wat zal ik van dezulken, die zich voor den eenigen waren God hebben neêrgebogen, wat van de Aartsvaders zeggen? Bij dezen ontdekken wij het reikhalzen naar eene betere toekomst in zijne grootste kracht en sterkte. Hen zien wij *als gasten en vreemdelingen op aarde* omwandelen, en daardoor *betoonen, dat zij een Vaderland zoeken* (1).

En wat leert ons nu de ervaring, M. H! als wij op *de gewaarwordingen van den Christenbelijder letten?* Zijn leven onder het Euangelie verschoont hem geenszins van de deelgenootschap aan de moeijelijkheden der wereld. Evenmin heeft het bij hem die kracht, dat het genot van tijdelijke zegeningen hem voldoening voor het harte

(1) *Hebr.* XI: 13, 14.

schenken kan. Neen, al staat daar een beker van vreugde voor hem ingeschonken; hij reikhalst toch altijd naar iets hoogers. Zelfs bij den trouwloozen belijder van Christus, die geene hoop op de eeuwigheid heeft, moge de wensch naar vernietiging al eens opkomen; zulk een wensch is hem toch doorgaans te onverdragelijk om er aan vast te houden. Hij vleit zich dus veel liever met de Goddelijke barmhartigheid, dan den dood boven het leven te kiezen. Zien wij in onze heiligdommen rond; daar spreken de liederen, die wij opzingen, de gebeden, die wij uitstorten, van ons verlangen naar eene betere toekomst. Daar worden schier in elke leerrede de aarde en de hemel aaneengeknoopt. Daar verwekt het dubbele aandacht, daar geeft het dubbele stichting, als de hoop des eeuwigen levens bij ons bevestigd wordt. De meeste vragen, die wij doen, betreffen ook de toekomende wereld. Het is waar, wij hebben allen een natuurlijk afgrijzen van sterven. Veel liever verdragen wij bittere pijn en smart, veel liever getroosten wij ons het afzetten van schier onontbeerlijke ledematen, dan door de koude hand des doods te worden aangeraakt. Maar het meeste, dat ons aan de aarde hecht, is de vrees, om die vreemde gewesten, welke daar voor ons liggen, in te treden. En echter leert de dag aan den dag het een' iegelijk, die

zichzelven gemoedelijk gadeslaat, al meer en meer, hoe wenschelijk zulk een overgang zij. Zoolang wij hier zijn, bevinden wij ons in den worstelstrijd tusschen vleesch en geest. Driften en begeerten zijn weleens eer aan het woelen, dan de rede tegen haar gewapend is. Zelfs in den hoogsten ouderdom is het voor menigeen' behoefte, dat hij met de bede om tevredenheid in zijn lot dagelijks op nieuw tot den Vader ga. En moet men dan niet naar eene betere toekomst reikhalzen? Voelt men zich door de ervaring, dat men hier het volmaakte niet bereiken kan, in de hoop op die toekomst niet ongemeen versterken? Hoe vele proeven van die blijde, die zalige hoop staan ons in de Christenkerk voor oogen! Hier betuigt een PAULUS: *Ik heb begeerte om ontbonden te worden en met* CHRISTUS *te zijn* (1). Hier vergezellen wij eenen HUSS naar den brandstapel, terwijl hij den Zaligmaker nabidt: *Vader! in uwe handen bevele ik mijnen Geest* (2). Hier staan wij aan het ziekbed van een' ADDISON, en hooren hem met veege lippen zeggen: *Zie, hoe gerust een Christen sterven kan!*

III. De ervaring stemt dan geheel met de uit-

(1) *Phil.* I: 23.
(2) *Luc.* XXIII: 46.

spraak van PAULUS in. Al het geschapene wijst ons inderdaad op eene betere toekomst. Wij, belijders van CHRISTUS, mogen haar inzonderheid met reikhalzend verlangen aanstaren. Maar het is niet genoeg, dat wij hiervan levendige inzigten hebben. Neen, M. H! Wij moeten *uit de vergelijking der uitspraak van* PAULUS *met de ervaring nu ook lessen voor onszelven opzamelen.* Doch ik heb reeds zoo lang tot u gesproken, dat ik mij hier zal behooren te bekorten.

De ervaringsleer, welke wij beschouwd hebben, M. H! is niets minder, dan eene stem van God, die in ons binnenste spreekt. Ook dan spreekt zij tot ons, als drogredenen van anderen of van ons eigen hart het geloof aan een beter leven bij ons aantasten. Dan zegt zij tot ons: Ga in u zelven, o mensch! en hoor daar den weêrklank van hetgeen al het geschapene rondom u getuigt! Zoo roept zij ons ook dan toe, als wij in gevaar zijn van ons aan de zinnelijkheid over te geven en tegen God te zondigen. Zoo waarschuwt zij hem wel eens, wien geene waarschuwing van den Bijbel voor den geest is. *Stellen wij* dan, M. H! *deze ervaringsleer op hooge waarde!* Danken wij den Schepper, die haar in ons wezen heeft ingeprent! Versterken wij haar in ons binnenste door dagelijksche opmerkzaamheid op al, wat ons omringt! Verlevendigen wij haar bij

onszelven, door ons te bevestigen in het geloof aan het Euangelie! Het geschapene, dat met ons op de wereld is, wijst ons onze bestemming aan, zonder daarvan zelf eenig besef te hebben. Maar wij zijn *met eere en heerlijkheid gekroond* (1). Wij dragen de bewustheid van den adel, waartoe God ons verheven heeft, met ons om. En willens of onwillens, reikhalzen wij naar eene betere toekomst.

Doch bijaldien ons reikhalzen naar de toekomst een reikhalzen als dat van PAULUS is; dan zullen wij de ervaringsleer, welke hij ons voorstelt, ook *als een rigtsnoer van ons leven volgen. Hebt de wereld niet lief*, zegt zij, *noch hetgeen in de wereld is!* Want *de wereld gaat voorbij met al hare begeerlijkheid* (2). Niet, alsof wij daardoor geroepen worden, om op rijkdom, en eere, en ieder zinnelijk genoegen met een' blik van verachting neêr te zien! Laat den dweepzieken monnik of kluizenaar zich inbeelden, dat hij zoo doende tot een' hoogeren trap van heiligheid komt! Het Euangelie noemt de gaven dezes levens ook gaven der Godheid, daartoe over ons menschen uitgestort, opdat wijzelven te gelukkiger zijn en anderen te gelukkiger ma-

(1) *Psalm* VIII: 6.
(2) 1 *Joann.* II: 15, 17.

ken. Ja, bijaldien wij deze verachten, M. H! dan begaan wij eene snoode ondankbaarheid, waardoor wij ons zeker geen' weg naar den hemel banen. Maar wat hier berispt wordt, is de dwaze ingenomenheid met het vergankelijke, alsof het onvergankelijk was. Het is dat laaghartig omkruipen in het stof, evenals het gewormte, dat men met voeten treedt. Het is dat storeloos jagen naar de genietingen der zinnelijkheid, waardoor men zijne bestemming vergeet en tegen God zondigt. T! bijaldien wij hier schuldig staan, gevoelen wij toch onze schuld, belijden wij haar ootmoedig voor onzen Hemelvader, en bidden wij Hem, dat Hij ons, naar zijne genade in Christus, vergeving schenke en ons reinige van alle ongeregtigheid!

Zoo zal de verwachting der toekomst ons bevorderlijk zijn, om ons tot die heiligmaking op te leiden, waartoe het geloof aan Christus ons roept. Zoo zult gij, Jongelingen! de beste krachten des levens niet aan de zonde toewijden, welker *bezolding*, de Apostel zegt, dat *de dood* is (1). Zoo zult gij, Ouden van dagen! geene schipbreuk lijden, als gij de kusten des Vaderlands reeds voor oogen hebt. Zoo zou niemand onzer, M. H! op deze reize zijner vreemdelingschap, de regte

(1) *Rom.* VI: 23.

koers naar dat Vaderland missen. Maar dan zou het ook tot niemand te vergeefs gezegd zijn: *Laat de ervaringsleer van den Apostel te onzer vertroosting dienen!* Ja, G! worden wij geroepen, om iets goeds te verrigten, waarvoor wij hier beneden geen loon te wachten hebben; denken wij dan aan het loon der genade, dat ons in den hemel verbeidt! Valt het ons moeijelijk onzen Christelijken pligt boven onzen aardschen zin te stellen; verblijden wij ons dan, dat wij eene keuze doen, die ons namaals niet berouwen zal! Genieten wij op onze lusthoven of elders, al wat de natuur ons geven kan, maar gevoelen wij ons nog altijd onvoldaan; zien wij dan voor ons uit op die zalige oorden, waar er van al onze wenschen en begeerten niets meer onvoldaan zal blijven! Of wordt ons, omgekeerd, zooveel onthouden, dat aan anderen rijkelijk is toegedeeld; bedroeven wij ons toch niet te zeer over het gemis van voorregten, die niet langer dan ettelijke jaren duren kunnen! Bedroeven wij ons niet te zeer, als ons de rampen, smarten en verliezen dezes aardschen levens treffen! Neen, heffen wij dan moedig het hoofd naar boven! Staren wij, over al het vergankelijke heen, op het onvergankelijke, dat zich dáár van verre vertoont! Trachten wij het, langs den weg van Godvrucht en deugd, al meer en meer te naderen!

Het lijden dezes tegenwoordigen tijds zal dan in onze oogen steeds kleiner worden. En eens zal het ons blijken, wat wij nu den Apostel in geloof nazeggen, dat het bij de heerlijkheid des eeuwigen levens niet te waarderen is. Amen.

LEERREDE

OVER

DEN ISRAËLITISCHEN SABBATH.

Wie paart, M. H! zijne stem niet gaarne met die der Gemeente, wanneer er bij onze Godsdienstoefeningen uit den negentienden Psalm gezongen wordt (1)? Wie voelt zich inzonderheid niet gedrongen om den Dichter te volgen, als hij daar Gods heerlijkheid in zijne Openbaring door zijn woord tegen deszelfs heerlijkheid in de werken der natuur zóó treffend overstelt? Wij zien thans terug op eenen zomer, ja wel, van voorbeeldelooze droogte, maar toch ook zóó schoon, als de oudste menschen zeggen, dat zij nooit beleefd hebben. Wij herinneren ons nog met genoegen die lange reeks van weken en maanden, waarin de zon des avonds zelden onderging,

(1) *Psalm* XIX: 1, 4.

dan om des morgens met denzelfden glans en luister op te rijzen. Ook dáár, waar het land naar water dorstte, spreidde de dag aan den dag, de nacht aan den nacht Gods deugden ten toon. En tot op dit oogenblik toe blijven hemel en aarde van deszelfs heerlijkheid getuigen. Maar nog meer verheerlijkt Hij zich door dat licht zijner Openbaring in CHRISTUS zijnen Zoon, hetwelk voor de Geestelijke wereld is opgegaan. Dat is een licht, hetwelk ons in het voorjaar niet nadert, om in het najaar weêr van ons af te wijken. Het is een licht, hetwelk zich aan ons oog niet onttrekt, wanneer zon en maan achter dikke en droevige nevels verscholen zijn. Het bestraalt ons ook in dezen herfst met denzelfden glans als te voren. Het gaat met ons den winter te gemoet, ook als wij met zekere angstvalligheid op dit barre jaargetijde uitzien. Daardoor verkrijgen wij de beste en duurzaamste zegeningen, die wij hier op aarde begeeren kunnen. Daaraan zijn wij het ook verschuldigd, dat wij, na zes dagen arbeidens, den Christelijken rustdag vieren mogen. Daaraan hebben wij het ook te danken, dat wij thans in dit heiligdom des Heeren vergaderd zijn, waar wij, reizigers naar de eeuwigheid, op onze dwalingen en struikelingen terugzien, om ze af te leeren, en, met het oog naar boven gewend, moed en kracht verzamelen, om den vlakken en

effenen, of steilen en hobbeligen weg des levens te vervolgen, totdat wij aan den overtogt naar de gewesten van storeloozen vrede gekomen zijn. O! wanneer wij eenigermate beseffen, van welke waarde reeds dit ééne voorregt is; wenden wij ons dan eenstemmig tot God! Loven en prijzen wij Hem met dankbare harten, dat Hij ons weder hier bijeen heeft gebragt! Maar bidden wij Hem ook, dat Hij ons bij deze onze zamenkomst zijnen besten zegen schenke!

EXODUS XX: 8.

Gedenk den Sabbathdag, dat gij dien heiligt!

Deze woorden van den Goddelijken Wetgever zullen wel voor niemand uwer, M. H! geheel en al vreemd zijn. Menigeen kent ze zeker van zijne kindschheid af. Jaarlijks worden zij ook door uwe leeraars, bij de verklaring van den *Catechismus*, aangeroerd. Maar hoe weinigen onzer zijn misschien bij dat onderwijs tegenwoordig! En hoe veel ligt er in die woorden opgesloten, hetwelk een ieders opzettelijke overweging verdient! Het kwam mij derhalve niet on-

gepast voor over dezelve heden morgen te spreken. Ook voor u, Studerende Jongelingschap! dacht ik, kon het nuttig zijn, wanneer ik daarmede mijne Akademieprediking op nieuw aanving. Volgt mij dan gezamenlijk met uwe aandacht, T! als ik u voorga, om bij *den Israëlitischen Sabbath* stil te staan! *Vooreerst* willen wij de wet, waarbij de Sabbath aan Israël is voorgeschreven, in haren wijden omvang beschouwen, om, *vervolgens*, den Sabbath zelven met den Christelijken rustdag te vergelijken, en, *eindelijk*, op de slotsom te zien, welke die vergelijking, te onzen nutte, oplevert.

I. Om *de Sabbathswet* wel te verstaan, moeten wij dezelve *in haren wijden omvang beschouwen.* Wij moeten derhalve den inhoud, den aandrang en de waarde van die wet overwegen. Zietdaar *drie bijzonderheden*, M. H! welke het mij toeschijnt, dat allezins onze aandacht verdienen.

De Sabbathswet, die wij in den tekst beschreven vinden, komt, gelijk al de *Tien Geboden*, in het vijfde boek van Mozes zoowel als in het tweede voor. Wordt er in beide plaatsen gesproken van *den Sabbathdag te heiligen;* dit geeft niets anders te kennen, dan *den zevenden dag*, *als Gode gewijd*, *van alle overige af te zonderen.* Het-

geen hierop volgt schijnt nog eenvoudiger te zijn. *Zes dagen*, zegt de Wetgever, *zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de Sabbath van Jehova, uwen God;* [*dan*] *zult gij geen werk doen.* Doch het is nu de groote vraag, wat Hij eigenlijk gebiedt. Zou Hij met deze woorden alle werkzaamheid, van welk eenen aard ook, uitsluiten? Zou Hij van een geheel volk vorderen, dat het een' ganschen dag in ledigheid nederzitte? Of sprak Hij van dien ligchamelijken arbeid, welke er door groot en klein tot levensonderhoud verrigt werd? Verbood Hij bepaaldelijk die werkzaamheid, waaraan Israël zes dagen in de week besteedde? Wij zullen hier niet aan twijfelen, T! als wij op de tegenoverstelling van den zevenden dag tegen die zes andere letten. Maar het zal ons uit de opnoeming van al, wat in de Sabbathsruste deelen moest, nog nader blijken. De huisvader mogt aan zoon en dochter evenmin den arbeid opleggen, als dien zelf verrigten. Zijnen slaaf en zijne slavin mogt hij er ook al niet toe dwingen. Zelfs zijn vee, zijnen os en ezel, gelijk er in het vijfde boek van Mozes staat uitgedrukt (1), moest hij laten rusten. Ja, voor den vreemdeling, die onder het volk verkeerde, moest de zevende dag

(1) *Deut.* V: 14.

een dag van ruste zijn. Het rusten van die dagelijksche werkzaamheid, welke tot levensonderhoud verrigt werd, was dan het rusten, dat de Wetgever gebood. En dat rusten was de hoofdzaak, waarop zijne wet nederkwam. Evenwel had het bij Hem eene hoogere bedoeling. Of onderscheidde Hij het niet uitdrukkelijk van *den Sabbathdag te heiligen?* Gelastte Hij elders niet, dat er offeranden op dien dag geschieden moesten (1)? Mogen wij derhalve niet veilig aannemen, dat de rust ook met de Godsdienst moest verbonden worden? De Wetgever wilde dus dat volk, hetwelk Hij uit andere volken had uitverkoren, ook door de heiliging van den Sabbath, tot een Godsdienstig volk maken. Daartoe had Hij hetzelve reeds kort na den uittogt uit *Egypte* geroepen. Israël had die roepstem in de woestijn, althans in zóóverre, opgevolgd, dat het den zevenden dag geen' dagelijkschen arbeid deed. Er werd bij de vernieuwing der wet dan gezegd: *Onderhoud den Sabbathdag, dat gij dien heiligt; gelijk Jehova, uw God, u geboden heeft* (2). Maar het vieren van dien dag was reeds van ouds eene voorvaderlijke gewoonte. Daarom ontving het volk aan den voet van Sinaï, waar die ge-

(1) *Num.* XXVIII: 9, 10.
(2) *Deut.* V: 12.

woonte in eene wet veranderd werd, alleenlijk het bevel om *den Sabbathdag te gedenken.*

De *aandrang*, welke er aan deze wet wordt toegevoegd, is van driederlei aard. *Jehova*, zegt de Wetgever, *zegende den Sabbathdag en heiligde denzelven.* Hij spreekt tot JAKOBS nakomelingen over dien dag, als *een' dag van Jehova, hunnen God.* Het was dus uit gehoorzaamheid aan deszelfs verklaarden wil, dat zij dezen dag vieren moesten. Maar die Sabbathsviering moest ook geschieden ter navolging van zijn voorbeeld, daar Hij, zooals hun de overlevering zeide, den hemel en de aarde in zes dagen geschapen en den zevenden dag gerust had. Zij moest ook geschieden tot uitdrukking van hunne dankerkentenis voor de hun nu door Hem geschonkene vrijheid. Het laatstgenoemde wordt bepaaldelijk in het vijfde boek van MOZES aangewezen (1). In *Egypte* was er door hen zóó lang en zóó vurig naar verlossing uit de ketenen gewenscht; nu moest de blijdschap over de vervulling van hunnen wensch hen dringen, om den Sabbath hunnen Verlosser toe te wijden. Toen werden zij door hunne geweldenaars steeds van den morgen tot den avond geplaagd; nu moest het staken van den arbeid op den zevenden dag ten toon

(1) *Deut.* V: 15.

spreiden, dat zij weêr een onafhankelijk volk waren. Toen hadden zij al de bitterheid eener onafgebrokene slavendienst ondervonden; nu moesten zij een' ieder, die hun onderworpen was, aan het einde der week laten rusten, en ook het stomme vee moest in die ruste deelen.

Mij dunkt, gij ziet dan ook ligtelijk in, M. H! welk eene hooge *waarde* wij aan deze Sabbathswet behooren toe te kennen. Of ging onder Israël de rust op den zevenden dag niet gepaard met het genot van verkwikkingen en uitspanningen, waaraan ieder mensch behoefte heeft? Werkte zij tot de versterking des ligchaams, tot de opgeruimdheid van den geest, en dus ook tot de welvaart des volks, niet in ruime mate mede? Was hare weldadigheid niet te grooter, omdat de half dienstbare vreemdeling, de ongelukkige slavenklasse, het stomme vee ook nu adem schepte! Maar wij moeten verder gaan. Deze Sabbathswet diende, om Israël bij het geloof aan den Schepper van hemel en aarde te bewaren. Zij hielp het nog steeds ruwe volk van de gehechtheid aan het zinnelijke tot de uitzigten op het bovenzinnelijke, althans eenigermate, opleiden. Zij bood aan elk in het bijzonder de gelegenheid, om het zwoegen en sloven tot onderhoud des levens wekelijks met de ontwikkeling van den redelijken en onsterfelijken geest af te wisselen. Slaan wij

nu de volken der oudheid gade; eene instelling als deze zoeken wij overal te vergeefs. Hoe zullen wij het dan verklaren, dat Israël zóó bevoorregt is geweest, tenzij wij aan eene Goddelijke tusschenkomst denken? Het is zoo, de overtreding der Sabbathswet vinden wij met den dood bedreigd (1). Reeds in de woestijn, weten wij, dat die bedreiging volvoerd is (2). En dit schijnt veel meer het voorkomen van iets menschelijks te hebben, dan dat het aan een' God van oneindige barmhartigheid denken doet. Maar wat dunkt u, T! moest de ontheiliging van den Sabbath, hoe heiliger hij in elks oogen behoorde te zijn, niet des te gestrenger gestraft worden? Was zulk eene straf, wegens Israëls onbuigzamen aard, niet volstrekt noodzakelijk? En alwie hier overtrad, deed immers niets minder dan de Staatswet des volks te schenden, den God, wien hij zijnen Koning noemde, te verloochenen, en als dwingeland te heerschen over al wat hem omgaf.

II. Ik had mij gereed gemaakt, om ook nog te spreken over de wijze, waarop het Goddelijk gebod is opgevolgd. Maar ik voorzag, dat de tijd mij dan te kort zou zijn ter ontvouwing van

---

(1) *Num.* XV: 30, 31.
(2) Ald. vs. 32 volgg.

hetgeen, M. H! eigenlijk ons betreft. En, buitendien, meen ik u verre genoeg te hebben opgeleid, om de Israëlietische Sabbathswet in haren wijden omvang te beschouwen. Wij kunnen dan nu *den Sabbath met den Christelijken rustdag vergelijken.* Letten wij dus, *vooreerst*, op het feit, van hetwelk die rustdag is uitgegaan; *ten tweede*, op de bedoeling, die hij heeft; *ten derde*, op den kring, waartoe hij zich uitstrekt; *ten vierde*, op het goede, dat hij sticht. Bij deze vergelijking zullen gelijkvormigheid en ongelijkvormigheid elkander telkens afwisselen.

Hoe de Christelijke rustdag ingevoerd zij, vinden wij nergens geboekt. In het Nieuwe Testament worden slechts eenige weinige sporen van deszelfs viering aangetroffen. Hij verschilt derhalve grootelijks van den ouden Sabbath, die op eene Goddelijke instelling bogen kan. Maar dit ontneemt hem niets van zijne waarde. Hij dagteekent van eene betere verlossing, dan die der Israëlieten uit *Egypte:* van de verlossing des menschdoms uit het geweld des doods. Hij is *van* het grootste, *het* heugelijkste *feit*, dat de geschiedenis te vermelden heeft, van de opstanding des Heeren, *uitgegaan.* Hoe hij van dit feit zij uitgegaan, mogen wij al niet weten; wij kunnen het ons echter eenigermate verbeelden. Zóó diep de Apostelen ter neêr waren gedrukt door

het sterven van hunnen Meester aan het kruis; zóó hoog klom de blijdschap hunner ziel, toen Hij als herrezene in hun midden verscheen. De dikke duisternis, die hen omgeven had, werd nu eensklaps door het heerlijkste licht afgewisseld. Dit gebeurde op den eersten dag der week; en, na het verloopen van die week, was het op denzelfden dag, dat zij JEZUS andermaal voor oogen zagen. Die dag stond dan levendig voor hunnen geest als een dag des heils. Die dag was hun, ook toen zij dagelijks aan de huizen rondgingen, om brood te breken, bijzonder dierbaar. Hun hart keurde hem heilig boven alle andere. Door dat hart gedrongen, kwamen zij, zoo dikwijls hij weêr was aangelicht, met hunne volgelingen godsdienstig bijeen. De Christenheid trad in het voetspoor van mannen, in wier woorden en werken het zóó aanschouwelijk was, dat zij door een' hooger Geest geleid werden. Nog langen tijd hield men ook den Joodschen Sabbath aan. Eindelijk zag men, dat de wet, betrekkelijk dien Sabbath, ofschoon niemand haar uitdrukkelijk had afgeschaft, met der daad hare kracht verloren had. Nu werd het ônder de belijders van CHRISTUS algemeen in deszelfs plaats een' Christelijken rustdag te vieren. De vaderen bragten zulks tot hunne kinderen en nakomelingen over. Zoo is het ook tot ons overgebragt;

en ter gedachtenis van de opstanding des Heeren is de eerste dag der week nu ook bij ons geheiligd.

Als men op den oorsprong van den Christelijken rustdag let, dan zal men *de bedoeling, die hij heeft*, ligtelijk begrijpen. Hij is als het ware een feest, aan de opstanding des Heeren gewijd, hetwelk wekelijks vernieuwd wordt. Tot deszelfs viering worden wij, belijders van het Euangelie, geroepen, om ons in de hoop des eeuwigen levens te verblijden, maar ons dan ook voor den hemel te louteren. Welk een onderscheid is er dus, M. H! tusschen dezen onzen rustdag en den ouden Israëlietischen Sabbath! Ik weet het wel, onze Christelijke godsdienstoefeningen en zamenkomsten zijn grootendeels naar Joodsche gebruiken ingerigt. Maar de gelijkheid betreft enkel en alleen de vormen; en buitendien wordt daardoor het verschil tusschen het doel van beide de oorspronkelijke instellingen niet weggenomen. Onze rustdag is niet ingevoerd tot het staken van den arbeid des ligchaams, maar tot het verheffen van de ziel naar hooger sfeeren. Hij roept niet tot gedachtenisvieren van eene volksverlossing, maar tot gedachtenisvieren van eene menschenverlossing. De eerdienst, welke hij vordert, is geene dienst van Jehova door offeranden, maar eene aanbidding van God

in den Geest. Daartoe moet er gerust worden van die werkzaamheden, welke wij tot levensonderhoud verrigten. Daartoe is inzonderheid de rust verordend voor die talrijke klasse der maatschappij, welke door handen-arbeid in de nooddruft des ligchaams voorziet, en, geheel de week door, dikwijls buiten staat is, om naar behooren voor hoogere behoeften te zorgen. Doch hierin komt onze rustdag met den Sabbath overeen, dat hij ons het onwaardeerbaar voorregt schenkt, om, na zes dagen slovens en zwoegens, éénen dag adem te scheppen. Hierin komt hij met den Sabbath overeen, dat hij ons, meer dan vijftigmaal 's jaars, de gelegenheid tot die verkwikkingen en uitspanningen aanbiedt, welke niemand op aarde missen kan. Zal ik van den maatstaf spreken, welken men daarbij te kiezen heeft? Die keuze is aan een elks geweten overgelaten. Genoeg, na verloop van zes dagen is de rustdag weêr daar, om den Christen in de nieuwe week zóó in te leiden, dat het hem niet aan kracht, en aan moed, en aan lust tot zijn' dagelijkschen arbeid ontbreke, maar dat zijne bestemming voor eene betere wereld ook nooit door hem vergeten worde.

Wij moeten M. H! nog eene andere vergelijking maken. Het vieren van den Sabbath wordt ergens het houden van *een eeuwig verbond* ge-

noemd (1); maar de Wetgever bedoelt door die eeuwigheid geen' langeren tijd, dan waarin Israël, als volk, *Palestina* bewonen zou. De voorschriften, welke hier en daar omtrent dien Sabbath gegeven zijn, behoeft men ook maar vlugtig te lezen, om er geheel van overtuigd te zijn, dat hij slechts voor het Oosten is ingesteld. Ik herinner u alleen het verbod van op dien geheiligden dag *vuur aan te steken* (2). Doch zóó begrensd is *de kring* niet, *waartoe de Christelijke rustdag zich uitstrekt.* Aan geene vormen gebonden, kan hij overal gevierd worden; door de bewoners van het koude Noorden zóówel, als door die van warme streken; op de baren der zee en op een eenzaam eiland zóówel, als in de aanzienlijke steden en dorpen. Hij bepaalt zich ook niet tot een uitverkoren volk, dat uit de slavernij tot de vrijheid gebragt is. Neen, over den wijden aardbodem is hij aan alle Christenen gemeen, hoe zij in belijdenis van het Euangelie onderling ook verschillen. Wat zeg ik? Geheel het menschengeslacht heeft er, wetens of onwetens, dezelfde behoefte aan. Zóó is het geweest van de vroegste eeuwen, en zóó zal het zijn tot op de laatste nakomelingschap. Maar zóó-

(1) *Exod.* XXXI: 16.
(2) *Exod.* XXXV: 3.

lang de opstanding van CHRISTUS uit de dooden de grond van het geloof der wereld is, zal ook de wereld den Christelijken rustdag vieren.

En nu *het goede, dat de Christelijke rustdag sticht!* Ik wil mij, T! voor overdrijving zorgvuldig wachten. Het is er verre van af, dat de rustdag overal naar behooren gevierd wordt. Hoe velen zijn er wel onder de belijders van het Euangelie, die hier eene ongunstige getuigenis van zichzelven zouden moeten afleggen! En in de Voorgangers der Gemeente blijft er, evenals in de Gemeente zelve, nog wel iets te wenschen over. Maar zou dit een en ander mij hier verlegen maken? Herinnert u, M. H! wat ik straks ter eere van den Israëlietischen Sabbath gezegd heb! Dit alles kunnen wij, zonder bedenking, op den Christelijken rustdag overbrengen; en hoeveel goeds laat zich aanwijzen, als aan dien rustdag bijzonder eigen! De aard der zaak stemt hier met de ervaring overeen. Acht gij het van aanbelang, dat er onder de volken eene instelling is, die de uitbarsting van driften en hartstogten, welke de wet niet beteugelen kan, te keer gaat? Noemt gij het een' zegen, dat er in de maatschappij een band gevonden wordt, die menschen van allerlei rang en stand, althans eenigzins, verbroedert? Ik spreek dáár van den Christelijken rustdag; en veroorloofde het mij de tijd in bij-

zonderheden te gaan, dan zou ik ook spreken kunnen van het licht, en van den raad, en van de hulp, en van den troost, die de belijders van het Euangelie aan dezen rustdag te danken hebben. O! konden wij in de verborgenheden der Geestenwereld indringen en ons al het goede voor oogen stellen, hetwelk die geheiligde dag over den wijden aardbodem voor hart en wandel, voor het tegenwoordige en het toekomende leven sticht! Doch raadplegen wij, M. H! onze eigene ervaring! Herinneren wij ons, hoe heilzaam het ons wel eens, misschien menigmaal, misschien in velerlei opzigt, geweest is den rustdag met de Gemeente te vieren! Dit hebben duizenden en tienduizenden met ons gemeen gehad, ook dezulken, wier gebeente reeds lang vermolmd is. Dit zal op den derden van Wijnmaand des jaars vijftienhonderd vier en zeventig ook door velen onzer voorouders ondervonden zijn, toen zij, eene naburige Kerk als verlosten ingetreden, zich dáár tot eene dankbaarheid voelden opgewekt, die zij, naar hunne woningen weêrgekeerd, door een leven in Godvrucht en deugd betoonden.

III. Wij gaan over *om de slotsom in te zien, welke de vergelijking van den Israëlietischen Sabbath met den Christelijken rustdag ople-*

vert. Een ieder uwer, M. H! kan dezelve gemakkelijk berekenen. Bedrieg ik mij niet, dan zal zij deze zijn, dat wij dien rustdag met gezetheid vieren, dat dit geschiede in den geest van CHRISTUS, en dat zulks zich in ons leven openbare.

Heb ik over den Christelijken rustdag naar waarheid gesproken; dan zal niemand uwer, M. H! mij vragen kunnen, of hij ook verpligt zij, dezen dag met gezetheid te vieren. Die zich slechts nu en dan daartoe verledigt, heeft niet veel boven hem vooruit, die het geheel verzuimt. Of is het dan wel uit eerbied voor den Heer, welken hij belijdt, of uit begeerte om wijzer, beter en gelukkiger te worden, of zelfs maar uit gevoel van pligt, dat hij te werk gaat? Bijaldien er de zoodanigen onder ons zijn, M. H! geef ik dit aan hun eigen oordeel over. Geheele verwaarloozers van de Godsdienst zullen dit heiligdom wel niet zijn ingetreden. Doch de invloed van het voorbeeld, weten wij, dat maar al te dikwijls hoogst nadeelig is. Ik heb er gekend, die de Christelijke zamenkomsten een' geruimen tijd vrij getrouw bijwoonden, maar, door anderen weggesleept, daarmede eindigden, dat zij zich steeds te vergeefs lieten zoeken. Mogten wij allen, M. H! ook uit besef van het goede, dat de Godsdienstoefening stichten kan, daarte-

gen gewapend zijn! Mogten zij, die in hoogheid gesteld zijn, het aan de bevolking toonen, welk eene waarde zij aan een' dag toekennen, die voor geheel de maatschappij zoo weldadig is! Mogten ouders en leermeesters, te dezen aanzien, ook aan hunne kinderen en kweekelingen een stichtelijk voorbeeld geven! Mogt het aan u, Studerende Jongelingschap! dit gansche Akademiejaar door te zien zijn, hoe diep deze Christenpligt u ter harte ga! Maar ik wil u niet afzonderlijk toespreken, alsof gij zulks boven anderen behoefdet. Ik wend mij dan tot u allen, M. H! die nog in de jaren der jeugd zijt. O! zoo gij u voor de gevaren, die u omringen, beveiligen wilt, zoo de vrede van uw hart u dierbaar is, zoo gij een gelukkig leven wenscht te hebben, laat dan de Christelijke rustdag u heilig zijn. De week aan de week zal het u leeren, dat gij eene goede keuze gedaan hebt, en de vreugde, die dit u verschaft, zal niemand van u wegnemen.

Maar het vieren van den Christelijken rustdag is alleen niet genoeg. Ware dat alleen genoeg, dan zou God een welgevallen aan werkheiligheid hebben. Dan zou men in de kerken slechts hebben rond te zien, om altijd de beste menschen te vinden. Dan zouden zij misschien wel de voorkeur boven allen verdienen, die van den Christelijken rustdag een' Joodschen Sabbath maken.

Gij weet, M. H! uit de Schriften der Euangelisten, welke beuzelachtige instellingen de *Phariseërs* voor Goddelijke geboden hebben uitgegeven, en hoe de Zaligmaker door hen vervolgd is, omdat hij hunne kleingeestigheid verachtte. Wie bejammert het nu niet, dat er onder zijne volgelingen, in vroeger en later tijd, ook dergelijke bijgeloovigheid is ingeslopen? Wachten wij ons, M. H! voor gemeenschap met dien ouden zuurdeesem! Maar wachten wij ons ook van daarmede tevreden te zijn, dat wij op het gelui der kerkklok met de Gemeente opkomen en in Gods heiligdom onze plaats bezetten! Neen, zal de rustdag voor ons waarlijk een Christelijke rustdag zijn, dan moeten wij hem *vieren in den geest van* Christus. En vieren wij hem in dien geest; dan zal hij ons, ja wel, ook welkom zijn, om na zes dagen arbeidens adem te scheppen; dan zullen wij, ja wel, niet ongeoorloofd achten, wat ons tot verkwikking of uitspanning dienen kan; maar toch aan geenerlei vermaak ons overgeven, dat tegen deszelfs bedoeling strijdt. Dan zal hij door ons vooral besteed worden tot die behartiging onzer hoogere belangen, welke de beslommeringen dezer wereld ons in den loop der week maar al te dikwijls vergeten doen. Met de Gemeente zaâmgekomen, zullen wij dan onze zonden voor God opregtelijk belijden, tot zijne genade in Christus

de toevlugt nemen, en, met ernstige begeerte, om ons van alle vlekken te reinigen, Hem bidden, dat Hij ons met zijnen Geest vervulle. Dan zal er, eindelijk, geen woord, dat ons leeren, stichten en bemoedigen kan, uit den mond des Euangeliedienaars vruchteloos voor ons uitgaan. En zijn wij te huis gekomen, dan zal onze openlijke viering van den rustdag niet slechts in onze woorden, maar, hetgeen meer zegt, in ons leven blijken.

Dat worde bewaarheid, M. H! dat worde dezen morgen bewaarheid bij een' ieder onzer! Maar zou het alleen dezen morgen bewaarheid worden? Dan zou het wel niet meer dan eene voorbijgaande aandoening zijn, die op ons gemoed gewerkt had. Dan zou het, om zóó te zeggen, bij den bloesem blijven, die afvalt, zonder vrucht te dragen. Neen, M. H! op eene andere wijze moet het blijken, dat wij den rustdag in den geest van CHRISTUS gevierd hebben. Waren wij te voren tegen onze huisgenooten weleens norsch en wrevelig, als wij de Kerk verlaten hadden; wij moeten nu toonen, dat wij er biddende naar staan, om dat af te leeren. Vergaten wij te voren, bij het spreken over onze medemenschen, weleens dat woord van den Zaligmaker: *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt* (1)!

(1) *Matth.* VII: 1.

wij moeten nu de wacht op onze lippen zetten. Veroorloofden wij ons te voren weleens iets, dat met de matigheid, de kuischheid, de eerlijkheid, de regtvaardigheid, niet best was overeen te brengen; de wereld moet het nu in ons zien, dat er voor ons niet te vergeefs geschreven is: *Die den naam van* CHRISTUS *noemt, sta af van ongeregtigheid* (1)*!* Ik opper daar, M. H! eenige bijzonderheden, zóóals zij mij het eerst invallen. Op dien weg kunt gijzelven voortgaan, zóóverre het u behaagt. Maar in allen gevalle mogen wij het niet uit het oog verliezen, dat wij alleen op den aangewezenen voet den rustdag heiligen; en als de rustdag verstreken is, en vroeg en laat, in de aangevangene week, wanneer wij weêr aan onzen arbeid, of onder onze huisgenooten, of in onze gezelschappen zijn, moet de Geest van CHRISTUS ons blijven bezielen. G! Tot niemand, tot niemand onzer zij dit vruchteloos gezegd! Nemen wij allen het aan, maar drukken wij het ook diep in ons gemoed, en bidden wij God, dat wij, door zijnen Geest geleid, het getrouw behartigen! Zoo zal ook deze rustdag, dien wij heden vieren, een dag zijn, waarop wij Gods heiligdom niet ledig zullen zijn

(1) 2 *Tim.* II: 19.

uitgegaan. Wij zullen onder alle omstandigheden des levens vrede voor onszelven hebben. En iedere aanwinst van Godvrucht en deugd, welke wij in deze week bekomen zullen, zal eene aanwinst vóór de eeuwigheid zijn. Amen.

LEERREDE

OVER

GODS VEROORDEELING VAN DE ZONDE IN HET VLEESCH.

Het is weder de laatste Akademische predikbeurt dezes jaars, M. H! tot welker vervulling ik heden avond voor u ben opgetreden. De dagen naderen weder voor de Christenheid, om het geboortefeest hares Heeren en Zaligmakers te vieren. Maar zoozeer ons de gedachte, dat dit feest weêr op handen is, onze broosheid en vergankelijkheid herinnert, zoo zeer moet zij het hart van een' ieder, die door een' hoogeren zin geleid wordt, ook met eene hoogere vreugde vervullen, dan de wereld schenken kan. Het feest, dat wij te wachten hebben, is geen feest vóór een enkel huisgezin, of voor eene enkele stad, of voor een enkel koningrijk; maar voor alle belij-

ders van het Euangelie op den wijden aardbodem. Het is geen feest, door onze ouders of voorouders, ter eere van menschen, of ter gedachtenis der verlossing van de ketenen eens naburigen geweldenaars ingesteld; maar een feest, door de voorgeslachten reeds eene lange reeks van eeuwen gevierd: een feest, ter verheerlijking van de oneindige liefde Gods, in Jezus Christus zijnen Zoon, die op de wereld is gekomen, om haar te verlossen van de heerschappij der zonde. Daaraan hebben wij eene stof van blijdschap, die ons niet alleen bijblijft, wanneer de gedenkdagen van 's Heilands komst in het vleesch voorbij zijn gegaan; maar die ook door ons genoten wordt, voor en aleer die dagen aanlichten. Daarover kan de Gemeente des Heeren, zoo dikwijls zij in hare bedehuizen vergaderd is, kunnen wij ook dezen avond feestvieren. Mogten wij er allen maar een levendig inzigt van hebben, wat wij hieraan verschuldigd zijn, dat God, door de zending zijns Zoons, de zonde in het vleesch veroordeeld heeft! Mogten wij allen de zonde ook evenzeer veroordeelen in onszelven, ook zóó veroordeelen, dat wij niet meer naar het vleesch, maar naar den Geest wandelden! En mogt mijne toespraak te dezer ure daaraan dienstbaar bevonden worden!

ROMEINEN VIII: 3, 4.

Want hetgeen der Wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was, heeft God, zijnen Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleesches, en [dat] voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vleesch;

Opdat het regt der Wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den geest.

Deze woorden, weet gij, M. H! dat een gedeelte van eene der gewigtigste Bijbelplaatsen uitmaken. Of wie kent *den Brief van* PAULUS *aan de Romeinen* niet? Wie vindt in deszelfs *achtste Hoofdstuk* geen kort begrip van alles, wat hij in leven en sterven behoeft? Het behelst immers de slotsom van het betoog, dat het geloof aan Gods genade in CHRISTUS, zoowel voor den Jood, als voor den Heiden, het eenige middel ter verlossing is. Daarvan getuigt reeds de aanhef. *Zoo is er dan nu*, zegt de Apostel, *geene verdoemenis voor degenen, die in* JEZUS CHRISTUS *zijn;* of, met andere woorden: *zoo heeft dan nu een ieder, die door het geloof in gemeenschap met* JEZUS CHRISTUS *staat, geene veroordeeling van zichzelven bij God te wachten.*

Nu volgt er in onze Vertaling: *die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest;* doch dit hebben sommige afschrijvers van dezen Brief, gelijk bekend is, uit het vierde vers ontleend en ook te dezer plaatse ingelascht. Paulus zelf zet zijne rede aldus voort: *Want de Wet des Geestes des levens in* Christus Jezus *heeft mij vrij gemaakt van de Wet der zonde en des doods.* Zóó spreekt hij, evenals in het vorige Hoofdstuk, van zijn' eigen persoon, en wel tot vermelding van een algemeen voorregt. Zóó verklaart hij van allen, welke met Jezus Christus gemeenschap hebben, dat zij door de kracht des Heiligen Geestes, die de bron des geestelijken levens is, van de kracht der zonde en des doods verlost zijn. En nu gaat hij, in het *derde en vierde vers*, de gegrondheid van die verklaring toonen. Nu roert hij een onderwerp aan, hetwelk ik mij niet herinner, dat de Schriften van het Nieuwe Testament ergens in dat licht stellen, waarin het hier voorkomt. Het is zoo verheven, als stichtelijk. Het betreft eene tusschenkomst in de zedelijke wereld, die Goddelijk, aanschouwelijk, onvergelijkelijk, weldadig is. Ik weet het niet anders uit te drukken, dan met de woorden van Paulus zelven: het is *Gods veroordeeling van de zonde in het vleesch.* Zietdaar dan ook het onderwerp, M. H! waarover ik dezen

avond tot u spreken wil! Volgen wij dan den Apostel en hooren wij van hem, *vooreerst*, wat God gedaan heeft; *ten tweede*, op welk eene wijze dit geschied is; *ten derde*, waardoor het te hoogere waarde krijgt; *ten vierde*, hoedanig een doel zich hierin openbaart! Ik zal mijn best doen, om alles, met vermijding van hetgeen meer voor de school, dan voor den predikstoel voegt, zoo klaar, als mogelijk is, voor te stellen. En uwe aandacht zult gij mij, vertrouw ik, te minder weigeren, hoe hooger gij de vruchten waardeert, die de behartiging van het onderwijs des Apostels, onder Gods zegen, voor een' ieder onzer hebben kan.

I. *Wat God gedaan heeft* is het eerste, dat hier in aanmerking komt. *God heeft de zonde*, zegt PAULUS, *veroordeeld in het vleesch.* De klank dezer woorden doet reeds aan iets groots denken. Maar dit zal voor ons al grooter en grooter worden, naar mate wij dieper in den geest des Apostels indringen. Wij zien hier God tegen over de zonde; de zonde door God veroordeeld; die veroordeeling in het vleesch geschied.

God tegen over de zonde! God, ik zeg niet, de Schepper, de Wetgever, de Regter der Wereld, maar de Allerheiligste, wiens zedelijke volkomenheid onze bevatting zoo verre te boven

gaat, dat de Bijbel dezelve niet anders weet uit te drukken, dan door Hem te vergelijken met een licht zonder eenige duisternis (1); dat Wezen der wezens dan tegen over de zonde! PAULUS doet haar te dezer plaats als een persoon optreden. Zoo staat zij ook elders beschreven: nu eens als de beheerscheres van ADAMS nakomelingschap (2); dan eens als de verleidster van het zoo ligt bedrogen hart (3); dan weder als de moeder van het rampzaligst wangedrogt, als de moeder van den dood (4). Hetzelfde treffen wij aan in het spraakgebruik van ieder volk, welks taal zich onder den invloed van het Christendom gevormd heeft. Doch wat dunkt u, T! zouden wij niet weten, wat de zonde is, al ware zij ons niet aanschouwelijk voorgesteld? Wij kennen haar, helaas! uit eigene ervaring. Zij is niet maar een tekortschieten aan het volkomene, dat uit de eindigheid van ons bestaan voortvloeit. Veel min is zij een noodwendig vereischte ter ontwikwikkeling des hoogeren levens. Neen, zij is het grootste, het afschuwelijkste kwaad. Zij is wederspannigheid tegen God. Door haar vervoerd,

(1) 1 *Joann.* I: 5.
(2) *Rom.* V: 21.
(3) *Rom.* VII: 8.
(4) *Jac.* I: 15.

maakt de nietige aardworm zijn eigen Ik tot het middelpunt der schepping, en de zinnelijkheid tot den afgod, waaraan hij zijne vrijheid, met al wat heilig is, opoffert. Maar zij, zij is dan ook de oorzaak van duizend zuchten en duizend klagten, die er dagelijks ten hemel stijgen, en verwekt niets anders, dan een onuitsprekelijk wee in de tegenwoordige en in de toekomende wereld.

Zietdaar, M. H! de vijandin van alle redelijke wezens, welke hier tegen God overstaat. Doch zij staat tegen Hem over, als een gedaagde voor den regterstoel. *Zij wordt door Hem veroordeeld*, zoo zegt PAULUS. Maar wat wil de Apostel door dat *veroordeelen* wel te kennen geven? Zou het zoo veel te beduiden hebben, als *uitdelgen*, of *straffen*, of *overwinnen*, of *krachteloos maken?* Mijns bedunkens wijkt men door zulke verklaringen van die ware beteekenis des woords af, welke in alle plaatsen van het Nieuwe Testament dezelfde is. En waarom zouden wij toch zoo willekeurig handelen? Als er in onze moedertaal van *veroordeelen* gesproken wordt, bedoelt men even zoo dikwijls wat *met der daad*, als wat met den mond geschiedt. Zulk eene *veroordeeling met der daad* bedoelt ook de Bijbel, als die van God zegt, dat hij *Sodoma* en *Gomorra veroordeeld* heeft, toen Hij deze steden omkeer-

de (1); of van NOACH verklaart, dat *de wereld* door Hem *veroordeeld* is, toen Hij de ark toebereidde (2); of *den Jood* toevoegt, dat hij *zich zelven veroordeelt*, wanneer hij den Heiden beschuldigt van hetgeen hij zelf bedrijft (3). Het laatstgenoemde lezen wij in dezen Brief. En nu twijfel ik niet, of aan diezelfde *veroordeeling met der daad* moeten wij ook hier ter plaatse denken. Wij zien dan de zonde als misdadige door den Apostel tegen God overgesteld. Zijne Majesteit, welke zij aantast, velt over haar het vonnis der veroordeeling. Maar dat vonnis velt Hij, zonder dat zijne stem gehoord wordt. Hij spreekt slechts door zijn aanbiddelijk wereldbestuur. Hij spreekt hier, even als door het gestarnte, dat zijne deugden vermeldt, terwijl het zich in stilte boven onze hoofden omwentelt.

Doch het is niet aan den hemel, neen, het is op aarde, dat Gods wereldbestuur spreekt. Hier houdt Hij het regtsgeding met de zonde. Hij veroordeelt haar, zegt PAULUS, *in het vleesch.* Vragen wij nu den Apostel, wat hij door *vleesch* te kennen geve; hij beantwoordt die vraag in zijne Schriften zoo duidelijk, dat hij alle donker-

(1) 2 *Petr.* II: 6.
(2) *Hebr.* XI: 7.
(3) *Rom.* II: 1.

heid wegneemt. Als dit woord, zegt hij, in mijne Brieven voorkomt; dan spreek ik niet van het menschelijk ligchaam, zoo als het een werktuig van den geest is, maar zoo als het zich tot een' slaaf der zinnelijkheid maakt: dan spreek ik met minachting van die grove stof, welke de driften en begeerten in beweging zet, om zich tegen God aan te kanten, en waarvan de Christen eenmaal zal ontslagen worden. Zoo volg ik ook, wat ik van mijnen Heer geleerd heb, als Hij onder anderen zeide: ***de Geest is het, die levende maakt: het vleesch is van geenerlei nut*** (1). Zietdaar het antwoord van den Apostel. Nu verstaan wij 'smans bedoeling, als hij van de veroordeeling der zonde in het vleesch gewaagt. Maar het regtsgeding dat hij vermeld, wordt ons nu nog meer belangrijk. Wij zien nu: het gaat buiten de menschelijke natuur in geenen deele om. Neen, door het vleesch, zoo als wij het omdragen, spreekt God tot de wereld. Op het vleesch wijzende, zegt Hij, dat de zondaar voor Hem verdoemelijk is. In datzelfde vleesch doet Hij zijne heiligheid, als in een' spiegel aanschouwen.

II. Of is alles u hier, M. H! nog niet even helder? Het donkere zal verdwijnen, als wij

(1) *Joann.* VI: 63.

nu nagaan, *op welk eene wijze deze veroordeeling der zonde in het vleesch geschied is.* God heeft zulks gedaan, zegt PAULUS, *zijnen Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor de zonde.* Drie voorname stukken vlecht de Apostel in deze halve zinsnede zaam. Wij willen ze één voor één opnemen en dan het geheel overzien.

God heeft, zegt PAULUS, de zonde in het vleesch veroordeeld, *zijnen Zoon zendende*, of *door de zending van zijnen Zoon.* In het Oorspronkelijke staat er een woord, hetwelk de naauwste betrekking van dezen Zoon tot God uitdrukt. Daardoor verheft Hem de Apostel boven al wat mensch genoemd wordt. Maar tevens stelt hij Hem voor als op aarde gezonden. Hij leidt ons dus hier naar *Bethlehem*, niet naar *Golgotha.* Wat de wereld daaraan verschuldigd is, dat God zijnen Zoon aan het lijden des doods heeft overgegeven, verklaart hij naderhand. Te dezer plaatse spreekt hij van deszelfs verschijning in het vleesch, en door deze zijne verschijning in het vleesch, zegt hij, heeft God de zonde veroordeeld. Staren wij Hem aan, M. H! zoo als Hij daar onder menschen optreedt, zoo als Hij daar omwandelt, zonder ééne van die ongelijkvormigheden aan zich zelven, zonder ééne van die zwakheden, welke wij allen gemeen hebben: niet

slechts onschuldig, of onbesmet, maar heilig, heilig in de oogen van den Allerheiligste! Staren wij Hem aan, zoo als Hij daar optreedt, zoo als Hij daar omwandelt, niet gelijk een Mozes, de knecht des Heeren; niet gelijk een Abraham, de vriend van God, maar als het beeld des Vaders, zoodat *een elk, die hem gezien heeft, den Vader heeft gezien* (1); maar in die vlekkelooze Majesteit, waarvoor allen, die uit vrouwen geboren zijn, het aangezigt bedekken moeten! Doch slaan wij nu de oogen op de zonde: hooren wij nu God, door de verschijning zijns Zoons op aarde, het vonnis der veroordeeling over de zonde uitspreken! Merken wij het in Hem op, van welk eene hoogte wij zelven zijn neêrgestort, wanneer wij ons door de zonde beheerschen laten, en vallen wij met ootmoed voor den troon der genade neder!

Of durft iemand zijne schuld op het vleesch werpen? Dat is, M. H! van eeuwen her maar al te dikwijls gedaan. Doch alle bedeksel der schande wordt door Paulus weggenomen. De zending van Gods Zoon noemt hij eene zending *in gelijkheid des zondigen vleesches.* Juist zoovele woorden, als er staan moeten, om iederen dwaalgeest den mond te stoppen! De Apostel beschrijft

(1) *Joann.* XIV: 9.

hier geen bedrog in de zinnenwereld, geen verschijnsel, dat slechts de uiterlijke gedaante des vleesches heeft: neen, hij doet aan *hetzelfde vleesch* denken, *hetwelk ons allen eigen is;* maar hij bedient zich van het woord *gelijkheid*, omdat hij dit ons vleesch als *zondig vleesch* voorstelt. Hij zegt hier hoofdzakelijk, wat wij elders lezen: dat de Zoon van God *onzes vleesches en bloeds deelachtig en den broederen in alles gelijk gelijk geweest is, uitgenomen de zonde* (1). Ja, M. H! die Zoon van God was ons in zoo verre gelijk, als Hij ook in het vleesch kwam. Ook Hem deed de zinnelijkheid aan. Ook Hem bestreden de verzoekingen. Wat meer zegt, Hij was een man van smarte, zonder uiterlijken glans of heerlijkheid. Niet slechts in *Getsemané*, neen, ook elders moest hij *gebeden en smeekingen met gezucht en geween ten offer brengen* (2). Hij moest *gehoorzaam worden tot den dood, ja tot den dood des kruises* (3). En toch heeft Hij geene zonde gedaan. En toch is hem niets onreins van de lippen gevloeid. En toch is Hij zoo vlekkeloos heilig gebleven, dat Hij zeggen kon: *Ik doe altijd, wat den Vader welbehagelijk is* (4).

---

(1) *Hebr.* II: 14, 17. IV: 15.
(2) *Hebr.* V: 7.
(3) *Phil.* II: 8.
(4) *Joann.* VIII: 29.

Maar zien wij dan nu, M. H! hoezeer die Zoon van God voor ADAMS nakomelingschap tot bescherming strekt! Nu wijst God de wereld op het vleesch, dat Hij met de wereld gemeen heeft gehad. Nu bestraft die Heer van Hemel en aarde den vermetele, die voorgeeft, dat hij de zonde dienen moet, dewijl hij in dat vleesch omwandelt. Aanschouw, zegt Hij, o mensch, den Zoon mijner liefde, en zie in zijn vleesch de zonde, en met de zonde ook u veroordeeld!

Klimmen wij nog een' trap hooger! PAULUS leert ons, waartoe de Zoon van God gekomen is. Hij is gekomen, zegt hij, *voor*, of gelijk er beter zou vertaald zijn, *van wege de zonde*. Het was dus, om de klove tusschen God en den mensch, die de zonde verwekt had, weg te nemen. Daartoe heeft Hij dan ook geleefd. Daartoe is Hij aan het kruis gestorven. Daartoe is Hij weêr uit de dooden opgestaan en bij den Vader verheerlijkt geworden. Doch daartoe is Hij door dien Vader ook in de wereld gezonden. Verplaatsen wij ons, M. H! in den tijd van deszelfs verkeer op aarde! Ziet! het is Gode niet genoeg, dat Hij aan menschen een toonbeeld van vlekkelooze heiligheid geeft. Het is Gode niet genoeg, in dit ons vleesch die heiligheid aanschouwelijk te maken. Neen, *Hij openbaart*, gelijk JOANNES zegt, *zijnen Zoon ook daartoe*,

dat Hij de werken des Duivels verbreke (1). En al wat die Zoon hier op aarde spreekt, en al wat Hij doet, en al wat Hij lijdt, maakt Hem, met al zijn werk in den Staat zijner heerlijkheid, tot een' Verlosser van de zonde.

Zoo hebben wij dan, M. H! de drie voorname stukken, welke PAULUS ons hier voor oogen stelt, gadegeslagen. Maar nu *het geheel* nog eens overgezien! Nu op het groote, het treffende, het aanschouwelijke der Goddelijke tusschenkomst nog eens de aandacht gevestigd! Zulk een regtsgeding heeft de Heer van Hemel en aarde met de zonde nooit gehouden: ook toen niet, toen Hij de eerste wereld door een' watervloed uitdelgde; ook toen niet, toen Hij JAKOBS nakroost naar *Assyrië* en *Babylonië* deed wegvoeren, en even als van voor zijn aangezigt verdreef. Nu beantwoordde zijn wereldbestuur ook de vraag, of het vleesch wel buiten de zonde zijn kon. Nu veroordeelde Hij de zonde in het vleesch van zijn' geliefden, zijn' eeniggeborenen Zoon. Zoo deed Hij in een' tijd, waarin zich, ik weet niet, hoe velen, om het kwaad, dat zij rondom zich zagen, aan de jammerlijkste twijfelingen overgaven; waarin de volken schier tot het laagste peil der zedeloosheid gezonken waren; waarin

(1) *Joann.* III: 8.

de wereld luide om redding riep. Het is waar, de natie, voor welke die Onvolprezene was opgetreden, sloot de oogen voor deszelfs majesteit. Men vervolgde, men verdoemde, men kruisigde Hem als een' boosdoener. Maar terwijl de driften voortholden, deed men de Voorzienigheid haar plan bereiken. De dood van CHRISTUS was een dood ter verzoening van de wereld met God. En *die wijsheid*, welke hier uitblonk, *werd geregtvaardigd door hare kinderen* (1). Al, wie hiervan hoorde en onpartijdig de waarheid zocht, zag het levendig in, dat men den Zoon van God aan een hout had opgehangen, omdat men zich aan zijne groote deugden en zijne weldadige werken ergerde. Duizenden erkenden weldra in Hem dien Heilige en Regtvaardige, welks wederga de wereld niet gezien had. Maar zóó erkenden zij ook, dat God de zonde veroordeeld had in het vleesch. Die veroordeeling klonk met der tijd zoo verre op den aardbodem, als het Euangelie beleden werd. Het was de veroordeeling niet slechts van het uiterlijke, van woorden en handelingen, maar van hetgeen menschelijke regtbanken niet kunnen uitvorschen, van het diepst verborgene, van gedachten, van driften, van begeerten, van overleggingen des harten. Het is nog altijd de ver-

(1) *Matth.*. XI: 19.

oordeeling, M. H! (verbergen wij het voor ons zelven niet!) van een' ieder onzer, ja, van een' ieder onzer, al ware het, dat iemand het door Gods genade zoo verre gebragt had, van menigmaal, als de dag gedaald en den avond gekomen is, te mogen zeggen: Thans was ik vrij van zonde!

III. Gods veroordeeling van de zonde in het vleesch strekt derhalve, M. H! om ons te beschamen over hetgeen ons het meeste kwaad berokkent. En dat zij uit dien hoofde voor ons van hooge waarde is, behoef ik u zeker niet te toonen. Maar er is iets, *waardoor zij nog hoogere waarde krijgt.* Paulus wijst het ons aan, wanneer hij zegt: *Hetgeen der Wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was.* Dit staat in den tekst wel verwijderd van *het veroordeelen der zonde in het vleesch,* maar hangt echter daarmede naauw zamen. De Apostel zag er hier niet op, of hij zijne woorden naar den juisten eisch der taalkunde verbond. Het was hem slechts te doen, om vóóraan te plaatsen, wat hij wilde, dat aan zijne lezers het eerst zou in het oog vallen. De hedendaagsche Christenheid heeft er geene behoefte meer aan, dat zij dit ook het eerste opmerke, en evenwel is 'smans onderwijs voor ons hoogst belangrijk. Hetgeen

hij van de *Joodsche wereld* verklaart, zal ons ook ter beschouwing van de *Heidensche wereld* opleiden.

Door *de Wet* verstaat PAULUS, gelijk in dezen ganschen Brief, zoo ook hier ter plaatse, de *geboden*, door God aan Israël gegeven, *in het algemeen.* Hij maakt er eene persoon van, even als van de zonde. En zegt hij: *Hetgeen der Wet onmogelijk was;* hij spreekt, zoo als het Grieksche taaleigen uitwijst, van het *onmogelijke om te doen.* Zij is derhalve bij hem bedrijvig. Doch die bedrijvigheid verklaart hij voor ongenoegzaam; *dewijl* (of *in zoo verre*) *zij door het vleesch krachteloos was.* Hij ziet dus de Wet zelve geenszins met minachting aan. Neen, den eertitel, dat zij *heilig* en *geestelijk* is, welken hij haar in het vorige Hoofdstuk gegeven heeft (1), kent hij haar ook hier toe. Maar het is alleen om den wil van het vleesch, dat hij haar krachteloos ter veroordeeling der zonde noemt. En waarlijk, zóó mogt de Apostel wel spreken. Of stond het hem niet levendig voor, hoe het hem gegaan was, toen hij, onder den strijd tegen driften en begeerten, in de letter der wet zijne sterkte zocht? Bewees geheel *de Joodsche wereld* het niet, dat die wet

(1) *Rom.* VII: 12, 14.

te zwak was, om aan het vleesch den vereischten weêrstand te bieden? En dan was het haar immers onmogelijk, de zonde in het vleesch te veroordeelen. Te dier veroordeeling moest zij in staat zijn geweest, om vleesch aan te wijzen, hetwelk door haren invloed vrij van alle ongeregtigheid was. Zóó, en zóó alleen had zij mogen zeggen: Dat is mijne kracht, dat is mijn maaksel! Doch waar vond zij zich die glorie toebereid, al ging zij Israëls geheele geschiedenis door, al ging zij twee duizend jaren achterwaarts? Mannen, in wier jeugd het te verwachten scheen, dat zij den weg van Gods geboden niet verlaten zouden, een DAVID, een SALOMO, verwekten dikwijls groote ergernis. En die steeds door een vroom en Godvruchtig leven uitblonk, verraadde nog altijd zijne menschelijke zwakheid, tot een' JOANNES den *Dooper* toe. De wet was derhalve krachteloos ter veroordeeling van de zonde in het vleesch. Maar hoe veel te hoogere waarde krijgt het dan nu, dat God zulks door zijnen Zoon gedaan heeft! Had de Wet al getoond, dat zij meer vermogt; ook dan nog moest dit op een' duren prijs gesteld worden: maar nu zij te zwak was, om zelfs, onder alle toespraken der Profeten, de zonde te stuiten; nu was deze tusschenkomst zoo onvergelijkelijk groot, dat er voor JAKOBS nakomeling, die het Euangelie aannam, niets anders overbleef,

dan met aanbidding uit te roepen: *Ik danke God door* JEZUS CHRISTUS *onzen Heer* (1)

Wat moeten wij nu zeggen, M. H! wanneer wij op *de Heidensche wereld* letten? Daar leefde men buiten de verbonden der belofte, ook buiten die wetgeving, waarop Israël roemen kon. Het is zoo, het ontbrak er niet aan alle hulpmiddelen, om het vleesch te bestrijden. Men had er heilzame instellingen en verordeningen voor den burgerstaat. Men had er leefregels en wijsheidslessen, die nog de toejuiching van alle geslachten waardig zijn. Wij denken hier bijzonder aan de meest beschaafde volken der oudheid, aan de Grieken en Romeinen. Maar indien het der Wet onmogelijk was, de zonde in het vleesch te veroordeelen; hoe zou zulks dáár mogelijk zijn geweest, waar men geen schaduw van dat licht zag, hetwelk voor Israël was opgegaan? waar alle openlijke Godsdienst in bijgeloovigheid bestond? waar er nooit van *zonde* gesproken werd, omdat men van zijne roeping tot gehoorzaamheid aan een Hooger Wezen geene de minste kennis droeg? waar de groote menigte *zich* blindelings *overgaf aan de begeerlijkheden des harten* (2)? Geloofd zij de God en Vader onzes Heeren JEZUS

(1) *Rom.* VII: 25.
(2) *Rom.* I: 24.

Christus, dat Hij ook voor de Heidensche wereld, door het zenden van zijnen Zoon, de zonde in het vleesch veroordeeld heeft! Geloofd zij die God en Vader, dat deze zijne veroordeeling der zonde aan onze Voorouders gepredikt is, toen zij zich nog voor de afgoden nederbogen! Nu is ook voor hunne nakomelingen het licht uit de duisternis opgegaan. Nu worden ook wij door het licht des Euangelies bestraald. Maar hoe helderder ons dat licht bestraalt, des te klaarder zien wij in den Zoon van God, hoe verre wij, tot de besten toe, nog verwijderd zijn van hetgeen wij wezen moesten. En des te luider hooren wij ons door den Apostel toeroepen: *Een iegelijk, die den naam van* Christus *noemt, sta af van ongeregtigheid* (1)*!*

IV. En zoo leidt de Apostel ons, M. H! tot dat groote punt, waarop alle beschouwing van Gods wegen moet uitloopen. God heeft de zonde, zegt hij, in het vleesch veroordeeld, *opdat het regt der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest.* Hij roept ons derhalve om na te gaan, *hoedanig een doel zich in de Goddelijke tusschenkomst openbaart.* Hij spreekt van *twee*

(1) 2 *Tim* 1: 19.

bijzonderheden: het leven naar de wet, en het beginsel, waaruit zulks geschiedt. Wij willen beiden *eerst* afzonderlijk, en *daarna* in verband met elkander beschouwen. Hetgeen PAULUS tot zijne tijdgenooten zegt, zullen wij ook op onszelven toepassen.

Als de Apostel van *het regt der wet* spreekt, geeft hij daardoor *den eisch der wet* te kennen. Met het *vervuld worden* van dien eisch bedoelt hij *eene volkomene gehoorzaamheid aan hetgeen God in de wet geboden heeft.* En zegt hij: opdat *in ons* vervuld worde; hij vordert dan, dat die gehoorzaamheid in zijne lezers even aanschouwelijk zij, als Gods veroordeeling van de zonde in het vleesch is. *Opdat wij, Christenen,* wil hij zeggen, *de Goddelijke wet in allen deele blijken te betrachten.* Zoo wijst de Apostel dan den invloed aan, welken Gods veroordeeling van de zonde in het vleesch op *het leven* van den Christen hebben moet. En wie twijfelt er aan, of hij bedoelt hier alleen dat zedelijke, dat onveranderlijke der wet, hetwelk JEZUS leert, dat op twee geboden, liefde tot God en liefde tot den naaste, nederkomt (1)? Hij laat er daarom ook op volgen: *die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest.* Doch hier stelt hij *de*

(1) *Matth.* XXII: 37 volgg.

begeerlijkheid des vleesches, welke tot zonde vervoert, en *den wil des Heiligen Geestes*, welke tot Godvrucht en deugd geleidt, tegen elkander over. Hier toont hij *het beginsel*, waarvan het Christelijke leven uitgaat. Oppervlakkig beschouwd, schijnt hij daardoor aan zijne lezers eene hooge lofspraak te geven. Maar past die lofspraak wel op menschen, aan welke hij elders in dezen Brief toevoegt: *Dat dan de zonde niet heersche in uw sterfelijk ligchaam* (1)? Neen, M. H! de Apostel brengt aan de Romeinen alleen onder het oog, welk beginsel zij naar Gods bedoeling volgen moeten. Ook uit het naauw verband tusschen het eerste en tweede lid van dit vers zal de taalkundige dit zien. Die 's mans woorden verklaren wil, behoort ze te nemen, als of hij dus geschreven had: *opdat wij niet naar het vleesch, maar naar den Geest wandelen, en alzoo het regt der wet in ons vervuld worde.*

Daartoe, zegt PAULUS tot de Gemeente te *Rome*, heeft God de zonde in het vleesch veroordeeld. *Hij stelt* dan voor haar het leven met het beginsel, en het beginsel met het leven *in verband.* Maar zulks doet hij ook voor ons allen, M. H! zoovelen wij hier vergaderd zijn. En waarlijk het eene kan buiten het andere niet bestaan. Als

(1) *Rom.* VI: 12.

het vleesch ons geleidt, dan zullen wij op den weg der zonde wandelen. En als de wandel op den weg der zonde is, dan zal de bron van dit kwaad in het vleesch te zoeken zijn. Doch laten wij ons door den Geest besturen; dan kan het niet anders, of wij streven naar het gehoorzamen aan dat woord, hetwelk God tot ABRAHAM gesproken heeft: *Wandel voor mijn aangezigt en wees opregt* (1)*!* Dan kan het niet anders, of wij trachten niet alleen naar somnige, maar naar alle Gods geboden te leven. En zietdaar niet alleen het wijze, het heilige, maar ook het weldadige doel van God, bij de zending van zijnen Zoon op aarde! Zoeken wij daaraan niet te beantwoorden, M. H! dan mogen wij de zonde tegenstaan, wanneer zulks met aardsche inzigten strookt; maar op een' anderen tijd zullen wij haar met des te meerder drift najagen. Ware er toch niemand in deze vergadering, op wien dit zeggen past! Maar zie ik menschen voor mij, wier namen ik daar genoemd heb, belijders van CHRISTUS, die de zonde dienen; dan vraag ik u, T! van waar zulk een onheilig leven? Ligt de bron wel in iets anders, dan daarin alleen, dat gij geen beginsel voor uwen wandel hebt? Is de eenige oorzaak van uw schromelijk afdwalen deze

(1) *Genes.* XVII: 1.

niet, dat gij u blindelings leiden laat, waar lusten, driften en begeerten u heenvoeren? Zoo zijt gij gelijk aan de masteloozc kiel, die door winden en golven herwaarts en derwaarts geslingerd wordt. Zoo vergeet gij het geheel en al, dat God de zonde in het vleesch veroordeeld heeft. En daartoe heeft echter zijne oneindige barmhartigheid dit gedaan, om u zoo verre te brengen, dat gij, door zijnen Geest bestuurd, de zonde ook veroordeeldet in uzelven. Daartoe heeft Hij het gedaan, opdat wij allen, M. H! door dien Geest tegen het vleesch zouden strijden, om in geheel onzen wandel zijnen Zoon gelijkvormig te zijn. O G! dat dit weldadig doel van den Allerheiligste toch bij niemand, niemand onzer gemist worde! Belijden wij, dat CHRISTUS, om ons te behouden en zalig te maken, in de wereld gekomen, en aan het kruis gestorven, en uit de dooden opgestaan, en bij den Vader verheerlijkt is; berooven wij ons dan toch, door naar het vleesch te wandelen en de zonde te dienen, van den troost niet, welken ons die belijdenis schenken kan! Neen, trachten wij, al ware het van dit oogenblik af, naar den Geest te wandelen, en zulks dan ook, gelijk de Apostel wil, aanschouwelijk te doen zijn in ons gansche leven! Keeren wij met dit voornemen naar onze woningen weder! Als het met een biddend harte is

opgevat, dan zullen wij over geen onvermogen behoeven te klagen. Het geloof in Hem, die geene zonde gekend heeft, maar voor zondaars gestorven is, zal ons in onze zwakheid sterken. En wanneer wij over veertien dagen met de Gemeente mogen opkomen, om over de zending van Gods Zoon op aarde, waardoor de zonde ook in het vleesch veroordeeld is, een vrolijk feest te vieren, dan zullen wij insgelijks daarover feestvieren, dat wij, zijne belijders, de zonde in onszelven niet vruchteloos veroordeeld hebben. Amen.

LEERREDE

OVER

DE ZONDE ALS DE OORZAAK VAN DEN GEESTELIJKEN DOOD EN GOD ALS DEN HERSTELLER VAN HET GEESTELIJKE LEVEN.

Zoo uitte een gewijde Dichter, als ter inleiding van het boek der Psalmen, hetgeen de ervaring hem geleerd had omtrent 'smenschen lot op aarde (1). Zoo zongen wij, G! wat, bij elke Christelijke Godsdienstoefening, de taal zijn moest, die ons niet slechts op de lippen zweefde, maar ook uit het harte voortvloeide. En heden morgen had ik nog eene bijzondere reden, om u die taal in den mond te leggen. Gij weet het, de dagen van rust zijn, met den zomer, voor onze Hoogeschool weêr voorbijgegaan. De gewone lessen zijn in onze gehoorzalen weder aangevangen.

(1) *Psalm* 1: 1, 4.

Thans ben ik voor u opgetreden, om de Akademieprediking te hervatten. Ik zie eene aanzienlijke schaar der Studerende Jongelingschap te dezer plaatse met de Gemeente zaamgekomen. Tot haar moet ik nu ook spreken. Bij haar moet ik het inzigt verwekken of verlevendigen, dat noch letteren, noch kunsten, noch wetenschappen den mensch gelukkig maken, tenzij er een hooger beginsel is, dat hem hier in het oefenperk geleidt. Inzonderheid voel ik mij gedrongen, om dit aan dezulken op het gemoed te drukken, die, pas het ouderlijke huis uitgegaan, geenen leidsman hunner jeugd hier op aarde hebben. Maar desniettemin hoop ik, dat het woord mijner prediking voor deze gansche gemeente een woord van leering, waarschuwing en besturing zijn zal. Och! mogt niemand onzer dit bedehuis verlaten, zonder met een heilig voornemen en een biddend harte bij zichzelven te zeggen: Ik wil God voor oogen houden en de zonde vlieden! Dan zou deze dag voor ons allen een gezegende dag zijn; deze eerste dag, nadat wij den herfst intraden, een gezegende dag zijn, voor hem zoowel, die in den herfst des levens, als die in den bloei der jeugd of in de kracht der jaren is.

EPHESEN II: 1—7.

En u [heeft Hij mede levende gemaakt], daar gij dood waart door de misdaden en de zonden;

In welke gij eertijds gewandeld hebt, naar de eeuw dezer wereld, naar den Overste van de magt der lucht, van den Geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid,

Onder welke ook wij allen eertijds verkeerd hebben in de begeerlijkheden onzes vleesches, doende den wil des vleesches en der gedachten: en wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.

Maar God, die rijk is in barmhartigheid, door zijne groote liefde, waarmede Hij ons lief gehad heeft,

Ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft [ons] levend gemaakt met CHRISTUS *(uit genade zijt gij zalig geworden),*

En heeft [ons] mede opgewekt, en heeft [ons] mede gezet in den hemel in CHRISTUS JEZUS;

Opdat Hij zou betoonen in de toekomende eeuwen den uitnemenden rijkdom zijner genade, door de goedertierenheid over ons in CHRISTUS JEZUS.

De tekst, welken ik u daar voorlas, M. H! heeft de Uitleggers van den Bijbel dikwijls met elkander in strijd gebragt. Het is inderdaad ook niet te ontkennen, dat hier het een en ander voorkomt, hetwelk stof tot geschilvoering oplevert. Maar hoe vaster wij ons houden aan hetgeen er geschreven staat, zonder er van onze eigene begrippen bij te voegen; des te beter zullen wij in den geest des Apostels indringen. Daaraan zal zeker niemand twijfelen, of deze woorden belangrijk genoeg zijn, om door eene Christelijke Gemeente overwogen te worden. En vraagt mogelijk iemand, of het heden wel de dag ware, om zulk eenen tekst te kiezen; deze vraag zal, hoop ik, voor dat ik eindige, voldoende beantwoord zijn. *De zonde als de oorzaak van den geestelijken dood en God als de hersteller van het geestelijke leven:* zietdaar, wat PAULUS ons hier voordraagt. Maar zietdaar dan ook het onderwerp mijner prediking te dezer ure. Volgt mij, G! met uwe aandacht! Ik zal eenvoudig zóó te werk gaan, dat ik *vooreerst* den tekst in het regte licht zoeke te stellen, en *daarna* de woorden des Apostels op ons, Christenbelijders, toepasse.

I. Zal ik *den tekst in het regte licht zoeken te stellen;* dit is zoowel het grootste, als het moeijelijkste gedeelte der door mij opgevatte taak.

Het komt er hier op aan, om kortheid en duidelijkheid met elkander te vereenigen. Maar om daarin te beter te slagen, zal ik alles trachten af te snijden, wat tot opheldering van het redebeleid des Apostels niet volstrekt vereischt wordt. U, M. H! verzoek ik, mij ook dáár uwe opmerkzaamheid te verleenen, waar ik u de fijne draden heb aan te wijzen, door welke het geheel zamenhangt. Dat geheel bestaat uit twee groote deelen, waarvan zich het eene in de drie eerste, het andere in de vier volgende verzen van den tekst vertoont. Zij beiden verschillen van elkander hemelsbreedte. Hier zien wij de wereld in de diepste duisternis verzonken, dáár de wereld door het heerlijkste licht bestraald. Hier de zonde als de oorzaak van den geestelijken dood, dáár God als de hersteller van het geestelijke leven.

De zonde als de oorzaak van den geestelijken dood! Er is mogelijk niemand in deze vergadering, of hij heeft weleens aan een sterfbed gestaan. Dáár zaagt gij dan, wat er van den mensch, zonder eenig onderscheid, wordt, als hij den levensadem uitblaast. Dáár lag hij roerloos en gevoelloos voor al, wat buiten hem omging. Een ieder schuwde, een ieder ontweek hem. Als een ballast voor de maatschappij bragt men hem weldra ten grave. Hierin hebben wij, M. H! nu het beeld, dat ons den geestelijken dood aan-

schouwelijk maakt. Niet, dat de mensch, die in dezen toestand verkeert, de bewustheid van zichzelven, of de betrekking tot de wereld, die buiten hem is, verloren heeft. Neen, hij bezit nog altijd dat vermogen om te denken en te willen, waardoor hier op aarde het pronkstuk der Schepping zich van het redelooze vee onderscheidt. Hij deelt nog altijd in de bedrijven en genietingen van zijne natuurgenooten op dit benedenrond. Zelfs kan hij weleens werkzaamheden verrigten, die de nakomelingschap nog met verwondering zal aanstaren. Maar zoo gevoelloos de gestorvene voor al het zinnelijke is, zoo gevoelloos is hij voor de geestelijke wereld. Zoo onmagtig een lijk is tot beweging van het allerkleinste lid, zoo onmagtig is hij, om uit de laagte naar boven te zien en zich tot God te verheffen. Zijne vrijheid heeft hij aan zijne driften, lusten en begeerten opgeofferd. Hij kust zelfs de ketenen zijner slavernij. Klinkt hem eene waarschuwing in het oor; zij dringt zelden of nooit in het hart, al is het die van vader of moeder. Komt er eene aandoening bij hem op; zij verdwijnt oogenblikkelijk als eene waterbel. Hij weet van niets anders, dan van het gehoorzamen aan den wil van het vleesch. Hij leeft voor niets anders dan voor dierlijk genot. Daarvoor alleen leeft hij, al ontgaat het hem niet, dat het zijne dierbaarste be-

trekkingen zuchten en tranen kost; al ziet hijzelf een' afgrond, gapende voor zijne voeten. Dit is, M. H! de geestelijke dood. Maar dit is ook de rampzalige vrucht der zonde. PAULUS wijst ons, in den tekst, op Heidenen en Joden. Hij spreekt daar niet van de aardbewoners, hoofd voor hoofd, maar van de oude wereld in het algemeen. En nadat hij derzelver jammerlijken toestand beschreven heeft, vestigt hij de aandacht zijner lezers op het oordeel van God.

Eerst schrijft PAULUS aan de *Heidenen: **En u, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.*** Dit schrijft hij hun in den aanvang van het tweede Hoofdstuk dezes briefs, hetwelk men verkeerdelijk van het eerste heeft afgescheiden. Hij knoopt het naauw aan de twee voorgaande verzen, waarin hij van God zegt: ***Hij heeft*** CHRISTUS ***aan de Gemeente gegeven tot een hoofd boven alle dingen, welke zijn ligchaam is, de vervulling desgenen, die alles in allen vervult.*** Stelt hij hier nu den *dood* tegen het *leven* over, waarvan hij in het vijfde vers gewaagt, hij wijst zijnen lezeren zelf aan, dat zij dit woord in de volle kracht moeten opvatten. Hij geeft er, zooals ook het spraakgebruik leert, niets anders dan den *geestelijken dood* mede te kennen. En dien geestelijken dood leidt hij af van *de misdaden en zonden*, of van alles, wat

er in het openbaar en in het verborgene, met gedachten, woorden en werken, tegen den wil van God bedreven was. Nu wilde hij er, ter voltooijing der zinsnede, nog iets bijvoegen: misschien hetzelfde *heeft hij mede levende gemaakt*, waardoor onze Overzetters de gaping aanvullen; maar de vlugt zijner denkbeelden verraste hem. In plaats van het aangevangene voorttezetten, schreef hij: *in welke gij eertijds gewandeld hebt*, *naar de eeuw* (of *naar de rigting*) *dezer wereld*, *naar den Overste van de magt der lucht*, *van den Geest*, *die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid.* Hij vergelijkt hier het leven in misdaden en zonden bij een' wandel. Om dien wandel met de zwartste kleuren te teekenen, stapelt hij uitdrukking op uitdrukking. In alles volgt hij het spraakgebruik van zijnen tijd. Hij geeft aan het verbasterd menschdom, hetwelk met hem de wereld bewoont, den naam van *deze wereld.* Hij plaatst den zetel der heerschappij van het Rijk der duisternis in de *benedenlucht* of den *dampkring*. Hij spreekt niet alleen van *een' Overste* over dat Rijk, maar onderwerpt ook daaraan *den Geest*, *die in de kinderen der ongehoorzaamheid werkt.* Het gebruik van het enkelvoudige maakt het moeijelijk zijne meening regt te verstaan. Als het woord *Overste* den *Duivel* aanduidt, dan moet het woord *Geest* op iets an-

ders doelen. Misschien wordt er een *booze*, een *Duivelsche zin* door te kennen gegeven. Maar veel bevattelijker is de uitdrukking *kinderen der ongehoorzaamheid*. Het waren dezulken, die het Goddelijk geschenk van het Euangelie ongehoorzaam van de hand wezen. En daar dit in den tijd, waarin deze brief geschreven werd, bij zoovelen plaats greep, voor wie het kruis van CHRISTUS eene ergernis of dwaasheid was, omdat zij de duisternis boven het licht verkozen, gewaagde de Apostel van eene werking, die *nu* geschiedde. Om kort te gaan: hij teekende het leven der Heidensche wereld in de zonde met zulke trekken, dat zijne lezers een' afschuw van hun vorig bestaan hebben moesten. Wij, M. H! zien hier de schets van het uitvoerig tafereel, dat PAULUS in het eerste Hoofdstuk van den *Brief aan de Romeinen* ophangt. Het is de weêrklank van den jammerkreet, die ons de Schriften der Oudheid leeren, dat er niet slechts in *Klein-Azië*, maar ook elders, allerwegen gehoord is. Zonder berouw of boetvaardigheid des harten lieten zich de volken door hunne driften, lusten en begeerten slingeren, als de baren der zee door de winden. Willens en wetens verlaagden zij zich, als slaven der zinnelijkheid, beneden het redelooze vee. Maar nu verkeerden zij ook in een' staat van verdooving. Door het bedrijven der zonde

was alle hooger en edeler beginsel bij hen uitgestorven. Zij leefden, ja wel, maar leefden als in de banden des doods. En riep hen van tijd tot tijd het geweten, om zich van die banden los te rukken; zij lagen er te vast in geklemd en gevoelden zich onmagtig.

Maar toen PAULUS dit aan de Heidenen schreef, verweet hij het hun niet als eene schandvlek, welke hen alleen aankleefde. Integendeel verklaarde hij, dat de Joden met hen gelijk stonden. Dit deed hij in het derde vers met deze woorden: *onder welken ook wij allen eertijds verkeerd hebben in de begeerlijkheid onzes vleesches, doende den wil des vleesches en der gedachten.* Inzonderheid bedoelde hij hier JAKOBS verbasterd nageslacht, hetwelk, buiten *Palestina*, in de verstrooijing leefde. Dáár moesten zij het in hunnen handel en wandel ten toon spreiden, dat zij erfgenamen van de verbonden der belofte waren; maar, in plaats van dit te doen, wedijverden zij met de Heidenen in het aandruischen tegen den wil van God. Overleggingen eener bedorvene en lage eigenliefde maakten zij tot een rigtsnoer hunnes levens. In woorden en werken volgden zij blindelings de lusten en begeerten van het vleesch. Terwijl zij God met de lippen naderden, bleek het in hun laten en doen, dat zij verre van Hem verwijderd waren. Dit bleek ook in hunne woe-

lingen en aanslagen tegen het Euangelie der behoudenis. Dit had, in *Galilea*, en *Judea*, en *Jeruzalem*, groot en klein aan den dag gelegd, toen zij den Heer der heerlijkheid smaadden, en vervolgden, en ten laatste kruisigden. Doch de misdaden en de zonden hadden bij hen ook het gevoel voor waarheid en geregtigheid uitgedreven. Wat Jezaja van zijne tijdgenooten zeide, dat *de geest van een' diepen slaap* over hen gekomen was (1), gold van de Joden te dezer dagen in vollen nadruk. Ziende zagen zij, maar verstonden niet: hoorende hoorden zij, maar bemerkten niet (2). Zij waren verachtelijker dan de stomme beelden, welke de afgodendienaars aanbaden, maar welke zij verfoeiden (3).

Zoo stelde Paulus dan, M. H! den jammerlijken toestand van Heidenen en Joden voor. Nu gaat hij verder en vestigt de aandacht van den lezer op het oordeel van God. *En wij waren*, zegt hij, *van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.* In het oorspronkelijke staat: *gelijk ook de overigen*, en dit is eene uitdrukking, door welke de Apostel in zijne brieven, overal *de Heidenen* te kennen geeft. Dezen voegt hij

---

(1) *Jez.* XXIX: 10.
(2) *Jez.* VI: 9 en elders.
(3) *Psalm* CXV: 5, 6.

nu bij de Joden, om ze beiden te verklaren voor *kinderen des toorns.* Hierdoor vertoont hij *schepselen, aan Gods heilig misnoegen onderworpen.* Zoodanigen noemt hij hen *van nature*, dat is *wegens hun' boozen inborst.* En van die uitdrukking bedient hij zich, om *Gods barmhartigheid* over hen, die hij er in het vierde vers tegenoverstelt, te heerlijker te doen uitkomen. Intusschen spreekt hij, niet in het tegenwoordige, van hun oorspronkelijk bestaan, maar in het verledene, van hun *misdadig en zondig leven.* Hij wijst zijnen lezeren aan, wat voormalige Heidenen en Joden, wat ook zij weleer, door zulk een leven, in de oogen van God geweest zijn. En wie hunner kon zijnen Brief in handen nemen, zonder zijne woorden volmondig te beamen? Of was de toestand, waarin zij verkeerd hadden, geen toestand geweest, welken de Allerheiligste met misnoegen aanschouwen moest? Hadden zij, door de zonde, geene zoo wijde klove tusschen den Schepper en het schepsel gemaakt, dat er niets anders te wachten scheen, dan dat Hij hen aan zichzelven overliet? Doch waarom was het hun zóó niet gegaan? Waarom waren zij dezelfde kinderen des toorns als te voren niet meer? Waarom niet meer dood door de misdaden en de zonden? Hooren wij het antwoord, G! dat PAULUS

op deze vragen geeft en zeggen wij met aanbidding: *de Heer zij geloofd!*

Leert PAULUS, in de drie eerste verzen van den tekst, de zonde als de oorzaak van den geestelijken dood kennen; in de vier volgende spreekt hij van *God, als den hersteller van het geestelijke leven.* Onuitsprekelijk groot is de weldaad, die hij hier vermeldt. Allerbelángrijkst zijn de bijzonderheden, tot welker beschouwing hij ons hier opleidt. De herstelling, door God aangebragt, beschrijft hij ons in haren oorsprong, in haren aard, in hare bedoeling.

Door invallende denkbeelden hoe langer hoe verder afgezworven, bezint PAULUS zich eindelijk, om tot het punt, waarvan hij uitgegaan is, terug te keeren. Maar nu komt hem weêr iets voor den geest, dat hem ophoudt. Het leidt hem tot eene woordvoeging, die van ons Nederduitsche taaleigen afwijkt, ofschoon onze Overzetters gemeend hebben, dat de pligt der getrouwheid van hen eischte dezelve stiptelijk te volgen. *Maar God*, zegt hij in het vierde vers, *die rijk is in barmhartigheid, door zijne groote liefde, waarmede Hij ons lief heeft gehad.* Zoo beschrijft hij de herstelling, door God aangebragt, *in haren oorsprong.* Door het woord *ons* bedoelt hij dezelfde voormalige *Heidenen en Joden*, welke

hij even te voren *kinderen des toorns* genoemd heeft. Voor het overige is er hier niets, dat eenige letterlijke toelichting vordert. Of wie onzer merkt het zonder mijne aanwijzing niet op, dat de Apostel daarom zoo uitvoerig was, dewijl hij God niet hoog genoeg wist te verheffen? Hij noemde hem *rijk in barmhartigheid.* Hij vermeldde *zijne groote liefde.* Hij prees die als eene liefde, *waarmede Hij kinderen des toorns had lief gehad.* Zijne woorden getuigen van hetgeen er, onder het schrijven, in zijne ziel is omgegaan. De verdrukkingen, welke hij thans, als gevangene om de zaak van Christus, leed, hadden die kracht niet, dat ze zijne dankbaarheid eenigzins deden verkoelen. Zij mogt inderdaad bij hem ook wel levendig blijven; maar niet minder levendig blijven bij een elk, die het ondervond, dat hij het voorwerp der Goddelijke liefde was. Zij mogt wel levendig blijven bij zoovelen, als er zeggen moesten, dat deze liefde zich aan hen verheerlijkt had, toen zij dood waren door de misdaden en de zonden. Het was eene liefde, aan wezens betoond, die zich der veroordeeling hadden waardig gemaakt. Het was eene liefde, uit Hem voortgevloeid, voor Wien het minder dan een droppel voor den oceaan zijn zou, wanneer eene gansche wereld haar vergelden wilde. Het was eene liefde eindelijk van onpeilbare hoogte en diepte, van

onmetelijke lengte en breedte, en met niets te vergelijken, dat dit benedenrond oplevert.

Als dit nu de oorsprong der door God aangebragte herstelling was, wat moest zij M. H! dan wel *in haren aard* zijn? Paulus toont het ons in de twee volgende verzen. Eerst herhaalt hij een gedeelte van die woorden, waarmede hij, boven, de *voormalige Heidenen* beschreven heeft, en zegt nu, om er ook *voormalige Joden* in te sluiten: *Ook toen wij dood waren door de misdaden.* Vervolgens noemt hij de verkregene zegeningen op, door er bij te voegen: *heeft* [*ons*] *levende gemaakt met* Christus, *en heeft* [*ons*] *mede opgewekt, en heeft* [*ons*] *mede gezet in den hemel in* Christus Jezus. Mogelijk hebben deze uitdrukkingen voor sommigen uwer, M. H! eenige duisterheid. Ik voor mij kan ook niet zeggen, dat de uitleggers over alles het gewenschte licht verspreid hebben. Doch zóóveel zien wij wel in, dat Paulus niet *eigenlijk*, maar *oneigenlijk* spreekt. En zal ik nu mijne meening, kort en bescheiden, openleggen; dan zinspeelt de eerste uitdrukking in den tekst op het *geestelijke leven*, hetwelk God aan Heidenen en Joden door het geloof in Christus geschonken had, toen zij door de misdaden en de zonden *geestelijk dood* waren; terwijl de twee andere op de gezegende gevolgen van die herleving doelen. Door het geloof in Christus, wil

dan de Apostel zeggen, heeft God ons van de banden der zonde verlost en evenals uit den dood in het leven teruggeroepen. Doch daardoor heeft Hij ons ook zóó vernieuwd, dat wij met Christus, die uit het graf verrezen en aan zijne regterhand verhoogd is, eene naauwe gemeenschap hebben, om, in plaats van de lusten en begeerten des vleesches te volgen, naar de wet des geestes te wandelen. Daardoor zijn wij geene kinderen des toorns meer, maar burgers van den hemel, om, bij de verzoekingen, steeds op den hemel te zien en, onder de verdrukkingen, steeds op den hemel te hopen. Zietdaar, T! wat Paulus, mijns bedunkens, aan zijne lezers voor oogen stelt. Tusschenbeiden voegt hij er nog in: *uit genade zijt gij zalig geworden.* Het is een uitroep van het bewogen hart, dat het onverdiende van Gods goedgunstigheid niet vergeten kan. Het is een uitroep voor de Heidenkinderen van *Klein-Azië*, opdat ook zij het niet vergeten mogten, dat hun een goed wedervaren was, hetwelk zij wegens hunne geboorte niet wachten konden en door hun bestaan verbeurd hadden. Maar het is ook een uitroep, die bij den Apostel nooit zou zijn opgekomen, vermeldde hij de grootste weldaad niet, welke er aan menschen kon geschonken worden. Oneindige liefde had hen uit de jammerlijkste slavernij tot de heerlijkste vrijheid ge-

bragt. Terwijl zij *vreemdelingen van de verbonden der beloften waren*, *geene hoop hebbende*, en *zonder God in de wereld* (1), had God zich hunner aangetrokken, en hen tot zijne kinderen gemaakt, en hun het beginsel van Godvrucht en deugd ingedrukt, en hun het uitzigt op zaliger gewesten geopend. Zij, die het beeld des Duivels gedragen hadden, genoten nu het voorregt, dat zij het beeld diens Heiligen en Onbevlekten dragen mogten. Zij, kinderen des toorns, waren nu in deelgenooten zijner heerlijkheid herschapen.

Het tusschenvoegsel: *uit genade zijt gij zalig geworden*, deed mij daar bijzonder op voormalige Heidenen letten. Nu moogt gij echter, M. H! wat ik in het midden heb gebragt, ook op voormalige Joden toepassen. Aan beiden was dezelfde herstelling geschonken. En ten aanzien van beiden had zij ook dezelfde *bedoeling*. Paulus zegt in het zevende vers: *Opdat Hij zou betoonen, in de toekomende eeuwen, den uitnemenden rijkdom zijner genade*, *door* of liever *in de goedertierenheid over ons in* Christus Jezus. Maar wat wil de Apostel met dat *in de toekomende eeuwen?* De *eeuwigheid?* Of *latere en dus ook onze dagen?* Of slechts in het algemeen *de dagen na de verschijning van den*

---

(1) *Eph.* II: 12.

Messias? Bedrieg ik mij niet, dan veroorlooft hier de woordvoeging, zoowel als het spraakgebruik, slechts deze opvatting. PAULUS bediende zich derhalve van eene .... mag ik het zoo noemen? *staande en vaste uitdrukking*, waarmede men den tijd der heerschappij van CHRISTUS, *ook nadat die reeds gevestigd was*, te kennen gaf. Zoo schreef hij, bijv. aan TIMOTHEÜS: *de Geest zegt, dat in de laatste tijden sommigen van het geloof zullen afvallen*, en klaarblijkelijk zag hij alleen op den tijd, *welken hijzelf beleefde* (1). Passen wij dit (en ik kon meer gelijke plaatsen aanhalen (2)) nu op den tekst toe, dan zal de Apostel aan zijne lezers herinnerd hebben, wat God te hunnen tijde had willen aanschouwelijk maken, toen hij hen uit den dood in het leven herstelde. Opdat God, wil hij zeggen, in dezen gezegenden tijd, waarop men voorheen als toekomend uitzag, den alles overtreffenden rijkdom zijner genade daardoor betoonen zou, dat Hij jegens ons goedertieren was in CHRISTUS JEZUS. Hierop, en hierop alleen volgt gepastelijk in het achtste vers: *want uit genade zijt gij zalig geworden.* Maar hiermede wordt ook eene bedoeling vermeld, die den alleen wij-

(1) *Tim.* IV: 1.
(2) 2 *Tim.* III: 1. 2 *Petr.* III: 3.

zen God waardig was. Wat Hij slechts ter uitbreiding zijner heerlijkheid scheen te doen, deed hij tot behoudenis van menschen. Die op de boodschap van een' JOANNES: *De bijl ligt aan den wortel des booms* (1), de bekeering halstarrig weigerde, zou nog, op het zien van den rijkdom zijner genade jegens verlorene zondaars, met ootmoed en berouw toetreden. Ja, dit te mogen zien zou de volken aantrekken. Dit zou steenen harten vermurwen. Dit zou het middel zijn, dat de dooden tot het leven opstonden.

II. Ik trachtte dan tot dusverre den tekst in het regte licht te stellen. Het bleek ons, M. H! dat er alleen in gesproken werd tot voormalige Heidenen en Joden. En bij het lezen van de Brieven der Apostelen moeten wij het nooit vergeten, dat zij aan menschen gerigt zijn, in velerlei opzigt van ons onderscheiden. Doch dit neemt niet weg, dat wij het geschrevene onszelven kunnen ten nutte maken. Daartoe is de Bijbel ons ook in handen gegeven. Daartoe behoort al onze Godsdienstoefening, ook deze zamenkomst der Gemeente, te dienen. Laat mij dan ook heden, als uwen voorganger, *de woorden des Apostels op ons, Christenbelijders, toepassen!* Dit zij al

(1) *Matth.* III: 10.

de kleinste helft mijner taak; zij is daarom niet de minst belangrijke. Wij vinden hier stof tot dankbaarheid voor God, tot hoogachting van het Euangelie, tot blijdschap in CHRISTUS en tot strijd tegen de zonde.

Niemand uwer, M. H! kan zich verwonderen, als ik *de dankbaarheid jegens God* vooraan stel. Zulk een aandoenlijk tijdperk moge er in ons leven niet geweest zijn, dat wij als Heidenen of Joden uit de duisternis tot het licht gebragt werden; wij genieten toch het onschatbaar voorregt, dat wij de woorden van den tekst op onszelven kunnen toepassen. Niet, alsof ik beweren wilde, dat het van een' ieder onzer in vollen nadruk geldt: *Gij zijt met* CHRISTUS *levende gemaakt, en opgewekt, en in den hemel gezet!* Evenmin, dat ik vrijheid zou vinden, om van de verklaring des Apostels, dat zijne lezers weleer *door de misdaden en de zonden dood en van nature kinderen des toorns waren*, tot elken belijder des Heeren te zeggen: Dat betreft u niet! Maar zou ik daarom, voor eene vergadering als deze, niet in den mond mogen nemen, wat PAULUS aan geheele Gemeenten geschreven heeft; ook aan zulke, welker meerderdeel hij niet eens van aangezigt kende; ook aan zulke, die hij in dezen zelfden brief vermaande, om *den ouden mensch af te leggen* en *den nieu-*

wen mensch aan te doen (1)? Zijn wij dan niet onder de prediking van het Euangelie geboren en opgevoed? Behooren wij, wegens het licht der waarheid, dat ons van onze kindschheid bestraalt, niet onder de verlosten uit het Rijk der duisternis? Zou het ook onder ons wel aan de zoodanigen ontbreken, wier hart en wier leven den hemel is toegewijd? Erkennen wij dan, M. H! den allesovertreffenden rijkdom van Gods genade, welke over ons is uitgestort! En als wij aan die volken denken, welke nog dood door de misdaden en de zonden, en nog kinderen des toorns zijn; en als wij op zoovele millioenen onzer broeders en zusters in Christus zien, voor wier oogen het licht des Euangelies nog door dikke nevelen bedekt is, zeggen wij dan met een bewogen gemoed: Niet ons, o Vader! niet ons, maar Uwen naam zij de eere!

Of zou er zich in deze vergadering iemand bevinden, wien het aan *hoogachting van het Euangelie* ontbrak? Dit zou een teeken van een beneveld verstand, of van een bedorven hart zijn. En hoezeer zou Paulus in den tekst tegen hem getuigen! Wat dáár gelezen wordt, is maar eene kleine proeve van hetgeen het Euangelie voor de oude wereld gedaan heeft. Dáár staat het ons af-

(1) *Hoofdst.* IV: 22, 24.

geteekend als een geschenk van Gods gadelooze liefde, waardoor de jammerlijkste slavernij met de heerlijkste vrijheid verwisseld, de kracht van woeste driften en dierlijke begeerten verbroken, en de zoon van het stof naar den hemel geleid wordt. O! konden wij het oprekenen, wat wij aan dit geschenk van onze kindschheid af, in heldere en droeve dagen, ook zonder dat een mensch er van sprak, ook zonder dat wijzelven er aan dachten, wel verschuldigd zijn geweest! Hoe meer weêrklank in onze eigene ervaring vindt, wat de Apostel in den tekst zoo luide verkondigt; des te hooger zullen wij dat Euangelie waarderen, des te hartelijker zullen wij er mede zijn ingenomen. En hoe hartelijker wij er mede zijn ingenomen, des te blijmoediger zullen wij erkennen, dat *het een lamp voor onzen voet en een licht op ons pad is* (1), en des te getrouwer zullen wij het volgen.

Maar dan zullen wij, M. H! er ook niet onbewust van zijn, wat *de blijdschap in* CHRISTUS is. En daartoe wordt ons in den tekst eene ruime stof aangeboden. Of aan wien moeten wij het toekennen, als wij, in plaats van dood door de misdaden en de zonden te zijn, gezegd kunnen worden naar den geest te leven? Aan wien heb-

(1) *Psalm* CXIX: 105.

ben wij het te danken, wanneer wij als kinderen Gods voor zijn aangezigt mogen wandelen, terwijl anderen, als kinderen des toorns, op den weg des verderfs omzwerven? Is het Christus, is Hij het niet, door wien de Vader den schat zijner zegeningen over menschen uitstort? Heeft Hij, door zijn leven en sterven, door zijne vernedering en verhooging, den toegang tot den troon der genade voor elken boetvaardige niet geopend? Wordt het in den tekst van de gemeenschap met Hem niet afgeleid, dat eertijds verlorene zondaars levende gemaakt, en opgewekt, en in den hemel gezet zijn? O! M. H! Als wij geene blijdschap in Christus hebben, dan hapert het daaraan, dat wij slechts eene vreugde kennen, welke de zinnen betoovert, maar ons begeeft in den dag des kwaads. Mogt er toch niemand onder ons zijn, wien het daaraan haperde! Mogt ieder hart voor Hem kloppen, die in vollen nadruk Zaligmaker is! Maar mogten wij dan ook onze blijdschap in Christus op geheel den weg onzes levens toonen! Daaraan hebben wij eene blijdschap, van welke geen gevaar te vreezen is, als zij niet getemperd wordt. Daaraan hebben wij eene blijdschap, boven het bereik van al de wisselvalligheid dezer wereld. Daaraan hebben wij, eindelijk, eene blijdschap, die, wanneer de last van den tegenspoed ons naar beneden drukt, het

oog en het hart naar boven leidt, waar *ons leven met* CHRISTUS *verborgen is in God* (1).

Er is nogtans iets, M. H! er is iets, hetwelk de blijdschap in CHRISTUS verstoort of wegneemt: dat wij *den strijd tegen de zonde* nalaten. Doch wat uit zulk eene nalatigheid wel kan geboren worden, is niet te berekenen. De tekst waarschuwt daartegen met den meesten nadruk. Als de Apostel tot zijne lezers zegt: *Daar gij dood waart door de misdaden en de zonden;* dan zegt hij tevens tot ons: dit kan ook u gebeuren. Of zouden wij buiten gevaar zijn, omdat wij midden in de Christenwereld wonen? Vindt men er onder ons dan niet velen (ik mag wel van vele duizenden spreken), die zoo diep gevallen zijn? Wijzen de vermaningen en bestraffingen van dezen Brief des Apostels het niet uit, dat het onder deszelfs lezers aan zulke allerongelukkigste menschen ook bij lange na niet ontbroken heeft? Ik wil hopen, ik wil vertrouwen, M. H! dat niemand onzer aan dezelven gelijk is. Maar als het er eenmaal toe kwam; helaas! dan zouden wij geen' anderen zin meer hebben, dan voor het volgen van woeste driften en dierlijke begeerten; dan zouden wij doof zijn voor de roerendste vermaningen en smeekingen; dan zou het ons gaan,

(1) *Col.* III: 3.

alsof er geen Christus in de wereld was. Daarom, M. H! dat niemand zich aan zorgeloosheid overgeve! Dat hij, die staat, toezie, dat hij niet valle! Dat er door ons allen zonder ophouden gewaakt en gebeden worde, opdat de Geest van God ons steeds bijblijve! Vooral zij dit door u ter harte genomen, G! die nog in jonge jaren zijt! Niet op eenmaal zinkt de mensch tot zulk eene laagte. Neen, langzamerhand geeft hij zich al meer en meer aan de zonde over. Langzamerhand verdwijnt bij hem de eerbied voor God, de vrees voor de wereld, de schaamte voor zichzelven. En in plaats van het beeld van Christus te dragen, draagt hij ten laatste, zonder dat het hem deert, het beeld des Duivels. God verhoede, dat dit ooit aan iemand uwer bewaarheid worde, jeugdige Toehoorders! Inzonderheid zij zulks, bij den aanvang van dit Akademiejaar, tot u gezegd, Studerende Jongelingen! Misschien is deze en gene uwer reeds al te ver gekomen. Ai! gaat dan toch niet verder, maar ontvliedt den weg des doods en kiest den weg des levens! Houdt gij u aan dien weg der geregtigheid, gij, die denzelven eenmaal zijt ingeslagen! Beeft voor uzelven, als de gedachte bij u oprijst, om er van af te wijken! Schuwt een' ieder, die u daartoe verleiden wil! En wat gij ooit vergeten moogt, vergeet het nooit, dat *God uw zitten en op-*

staan weet en dat geene duisternis u voor Hem bedekt (1)*!* Vergeet het nooit, dat ook gij met CHRISTUS levende gemaakt, en opgewekt, en in den hemel gezet zijt! Zoo zult gij nooit uzelven onteeren, om de beschimping uwer ingetogenheid voor te komen. Voor geen gebed, voor geene deelneming aan de zamenkomst der Gemeente zult gij u schamen. Door het vlieden van de ledigheid zult gij u, met Gods zegen, die kundigheden verwerven, waartoe uwe letteroefeningen u opleiden. Gij zult genoegens smaken, die een elk, als hij ze kende, begeeren zou. Voor de Hoogeschool zult gij tot eere, voor het Vaderland tot zegen, voor uwe ouders en betrekkingen tot vreugde zijn. En, zonder dat gij het weet, zult gij door uw voorbeeld anderen beteugelen, misschien voor de maatschappij behouden, misschien voor den hemel winnen. Amen.

(1) *Psalm* CXXXIX: 2, 11.

